

قَابَضُ مَا
صَابُونِهِ
بَابِ عَالِي
شُورَى دَوْلَت
عَلَى الْعَادَةِ
بِالْإِتْرَامِ
نَشْرُونا
دَاءَ الصَّلَةِ
جَمَادَى الْاَوَّلِ

TÜRKÇEDE ANLAM KAYMASINA UĞRAYAN

ARAPÇA KELİME ve KELİME GRUPLARI

Yrd. Doç. Dr. Emrullah İŞLER



TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI

İstanbul - 1997

حَلِي
سَوْنُ الْجَيْشِ
أَخَذَ وَ قَبَضَ
تَشْرِيكِ مَسَاعِي
قَاضِي عَسْكَرِ
بُخْصِ الْفَهَارِ
خَلْفَتِ مَشْرَبِ
تَحْتَ الْبَحْرِ
قَالُوا بَلَى

إدارة مصلح
ما فوق
صدر اعظم
استغفر الله
وا ويل
فوق العاده
يا هو
ثل و غش
ذات الكرسي
الكتاب

ISBN: 975-498-114-0

Mili Yayın No: 97-1 Y-0147-155

حالا
ما بين
جنتفكان
بالقابلة
ترجمه و حال
وسانزه
على العجائب
موضوع بحث
علم حال
القابلة

**TÜRKÇEDE
ANLAM KAYMASINA UĞRAYAN
ARAPÇA KELİME
VE
KELİME GRUPLARI**

Yrd. Doç. Dr. Emrullah İŞLER

İSTANBUL - 1997

Bu eser
Bakanlar Kurulu'nun 20.7.1980 tarih ve 8 / 1307 sayılı kararıyla
kamu yararına hizmet verdiği kabul edilerek
vergi muafiyeti tanınmış olan
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI'nın yayınıdır.

Her hakkı mahfuzdur.
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI'nın
müsaadesi olmaksızın tamamen, kısmen veya herhangi bir
değişiklik yapılarak iktibas edilemez.

Baskı
BAŞAK OFSET

Haberleşme
TÜRK DÜNYASI ARAŞTIRMALARI VAKFI
P.K. 94 AKSARAY / İSTANBUL

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları No: 155
Milli Yayın Nu: 97 - 34 - Y - 0147 - 155
ISBN: 975 - 498 - 114 - 0

مقدمة

ترجع الجذور التاريخية للعلاقات التركية العربية الى بدء اعتناق الأتراك الاسلام ديناً في عهد عمر الفاروق . منذ ذلك الحين أخذت الكلمات العربية تدخل في اللغة التركية، لاشك ان كون اللغة العربية لغة القرآن والحديث بصفة خاصة ولغة العلوم الاسلامية بصفة عامة لعب دوراً هاماً في تأثير اللغة العربية على اللغة التركية، فلم يتغير هذا الأمر حين حكم الأتراك البلاد العربية طوال عهد الدولة العثمانية بل استمر تأثير اللغة العربية على اللغة التركية بتزايد بحيث أنها أصبحت لغة الدراسة والعلم في تلك الحقبة من التاريخ. هذا ولقد توقفت سيطرة الكلمات العربية على التركية بانتهاء العهد العثماني بعد الحرب العالمية الأولى.

فالكلمات العربية الدخيلة في اللغة التركية معظمها مستعارة بمعانيها الأصلية في العربية ولكن هناك مجموعة كلمات عربية طرأ عليها تغير في المعنى بمرور الزمن. لاشك أن هناك عوامل لغوية أو تاريخية أو اجتماعية أدت الى هذا التغير في الماضي. لقد أطلق اللغويون على هذا النوع من التغير نقل المعنى / semantic change والمقصود به تغير دلالة الكلمة .

ان هذا البحث يهدف الى دراسة تغير دلالة الكلمات العربية في اللغة التركية بصفة عامة مع ضرب الأمثلة على ذلك من استعمال الأدباء والكتاب المشهورين. خلال البحث في المعاجم عثرنا على نوعين من الكلمات العربية أحدهما؛ أن بعض الكلمات العربية تستعمل في اللغة التركية بعيداً عن معانيها العربية والمثال على ذلك ما يأتي:

الكلمة العربية دلالتها في اللغة التركية

احتلال	انقلاب
مساعدة	اذن، رخصة
آخذة	ساعة
بحران	أزمة
عيش	مدين خمر

كما وجدنا خلال دراستنا في المعاجم بعض الكلمات العربية تستعمل في التركية بنوعان أخرى ليست من دلالتها العربية وذلك الى جانب استعمالها بمعنيها الاصلي كما هو ملاحظ في الأمثلة الآتية:

الكلمة العربية دلالتها في اللغة التركية

مسافر	ضيف
مختار	حكم ذاتي
أكابر	مغرور
ضربة	انقلاب، ثورة
دور	عهد، زمن

في الحقيقة أن مثل هذه الدراسة في هذا الميدان قد تعتبر متأخرة رغم تأثير اللغة التركية بالعربية الى حد كبير منذ عصور غابرة، ولا نعلم السبب الحقيقي لعدم وجود دراسات مفصلة أو غير مفصلة حول هذا الموضوع. وكل ما نجده في هذا الخصوص بعض ملاحظات نكتوبة في المعاجم تشير الى خطأ استعمال عدة كلمات بدلالاتها الجديدة في اللغة التركية. ولكن نم يلبث مثل هذا الاستعمال الخاطئ يشجع على الألسنة في أية لغة ما حتى تتحول الى انصباب في نظر اللغويين.

وقد جاء هذا البحث بعد المقدمة في مدخل وبابين؛ في الباب الأول قدمت الكلمات العربية التي انتقلت الى التركية ككلمة واحدة، أما في الباب الثاني فقدما المفردات التي تعتبر في اللغة التركية كلمة واحدة ولكنها في أصلها العربي تتكون أكثر من كلمة واحدة على حسب تقسيم النحاة العرب للكلمة مثل: "أستغفر الله"، "إلا الله"، "تحت البحر"، "علم حال"، "قالو بلى"... الخ.

ولا يفوتني هنا أن أقدم شكري الجزيل الى كل يد امتدت بالعون و المساعدة لاجراء هذا الكتاب.

والله أسأل أن يجعل عملنا خالصا لوجهه وهو ولي التوفيق والسداد.

للمؤلف

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	III
Arapça Sunuş.....	V
Kısaltmalar.....	VIII
Transkripsiyon Sistemi.....	VIII
 Giriş.....	 1
I. Anlam Değişmesi ve Türleri.....	3
II. Çalışmanın Amacı.....	8
III. Çalışmanın Metodu.....	10
 I. Bölüm	
Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan	
Arapça Kelimeler.....	13
 II. Bölüm	
Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan	
Arapça Kelime Grupları.....	143
Sonuç	169
Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan	
Arapça Kelimeler Dizini	170
Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan	
Arapça Kelime Grupları Dizini	173
Bibliyografya.....	174

Çalışmada Türk Dil Kurumunun hazırladığı *Türkçe Sözlük*'ün 1988 baskısı esas alınmıştır. Bununla birlikte Şemseddin Sami'nin *Kâmus-ı Türkî*'si ile Ferit Develioğlu'nun *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük*'ünden yararlanılmıştır. Özellikle Şemseddin Sami'nin sözlüğü imlâsı değişen kelimelerin belirlenmesi ve Arapça asıllarının bulunmasında yararlı olmuştur. Türk Dil Kurumunun sözlüğünün esas alınması, bu konuda orta yolun yakalanması bakımından önemlidir. Zira çalışmanın günümüzde kullanılan veya geçmişte kullanılıp da edebî eserlerde sıkça geçen kelimeler üzerinde yoğunlaşmasının doğru olacağı düşünülmüştür. Bundan dolayı *Türkçe Sözlük*'te esk. (eskimiş) notu bulunan kelime ve anlamlar çalışmaya dahil edilmiştir.

Arapçadan dilimize geçen ve anlam kaymasına uğrayan kelimeleri belirlemede birincil kaynak olarak aşağıdaki sözlüklerden yararlanılmıştır:

- *A dictionary of Modern Written Arabic* / Hans Wehr
- *Arapça -Türkçe Sözlük* /Serdar Mutçalı
- *Arapça -Türkçe Yeni Kâmus* / B. Topaloğlu- H. Karaman
- *Kâmus-ı Türkî* / Şemseddin Sami
- *Lisānu'l- 'Arab* / İbn. Manzûr
- *el-Mu'cemu'l- 'Arabî el-Esâsî* / Komisyon
- *el-Mu'cemu'l-Vasîl* / Komisyon
- *el- Muncid* / Luis Ma'lûf
- *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Sözlük* / Ferit Develioğlu
- *es-Şihâh fi'l-Luğati ve'l- 'Ulûm* / Nedim ve Usâme Mar'aşlı
- *Türkçe Sözlük* / Türk Dil Kurumu

Yazımda Takip Edilen Yöntem

- Öncelikle kelimelerin *Türkçe Sözlük*' teki yazımı ile parantez içerisinde transkripsiyon sistemine göre imlâsı verildi.

- Karşı tarafta ise sözcüğün Osmanlıca yazım şekli verilerek, Arapça orijinalinde farklılık olan kelimelerin imlâsı parantez içerisinde Osmanlıca yazımın sol tarafında gösterildi.

- Kelimenin Arapçadaki anlamları belirtilirken şu hususa özellikle dikkat edildi. Eğer kelime Türkçedeki şekliyle Arapçada aynen kullanılıyor ise, bu takdirde kelimenin ilgili anlam veya anlamları verildi. Şayet kelime dilimizdeki şekliyle Arapçada kulla-

ılmıyor ise, o zaman sözcüğün kök (master) anlamlarının tamamına işaret edildi. Verilen anlamlardan bir veya daha fazlasıyla dilimizde kullanılan kelimelerin bu özelliği belirtildikten sonra, 'Aşağıdaki farklı anlam / anlamlar için de kullanılmaktadır.' ifadeyle anlam kaymaları gösterildi.

- Dilimizde meydana gelen anlam değişiklikleri (*) işaretinden sonra verildi. Birden fazla anlam kayması olanlar ise rakamlanarak belirtildi.

- Kelimelerin dilimizde kullanım şekillerine satırbaşı yaparak örnekler verildi. *Türkçe Sözlük*' te birden fazla örnek verilenlerden en dikkat çekicisi alındı.

- Her türlü anlam kayması örnekleriyle gösterilmeye çalışıldı. *Türkçe Sözlük*' te örnek bulunmayanlara Şemseddin Sami'nin *Kâmus-ı Türkî*'sinden örnekler verildi. Hiç örnek bulunmayanlara tarafımızdan uygun örnekler verildi.

- Son olarak kelimelerin dilimizde kullanıldıkları farklı anlamların Arapça karşılıklarından kısa yolla gösterimi mümkün olanlar bir sonraki kelimeye geçmeden parentez içerisinde sağ alt köşede verildi.

I. BÖLÜM

**TÜRKÇEDE
ANLAM KAYMASINA UĞRAYAN
ARAPÇA KELİMELER**

A

Acaba

'aceben veya 'aceb
Tuhaf, hayret, şaşkınlık ifade eder.

عجبا

- * Merak, kararsızlık, kuşku ve tereddüt anlatır:
*Acaba kim geldi? Bekledikleri misafir geldi mi a-
caba? Acaba gelmeyecek mi?*

(ترى - یا ترى)

Acemi

'acemi
Dilsiz, konuşma zrl, Arap olmayan.

عجمي (أعجمي)

- * 1. Bir işin yabancıısı olan, eli işe alışmamış, bir işi beceremeyen: *Ben bu sanatın acemisiyim, anlamam.*
2. Saraya yeni alınmış cariyelere verilen ad. *Acemi ağası tar. Hareme yeni alınan cariyelerin ağası.*
Acemi çaylak tecrübesiz, toy, heceriksiz.
Acemi er askere yeni alınan ve eğitim dönemini henüz tamamlamamış er.

(قليل التجربة ، الجديد في مكان ما ، غشيم)

Acuze

'acze
Yaşlı (zellikle kadın) demek olan 'acuz'un yanlış kullanımı. Kelime dilimizde yaşlı kadın anlamına kullanıldığı gibi, ayrıca aşığıdaki farklı anlam için de kullanılır.

عجوزه (عجوزة)

- * Huysuz, çirkin, cadı karı.

(امرأة شطط ، امرأة شكيسة)

Adam **ādem** آدم
Beşeriyetin babası, insan. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

1. İyi yetişmiş değerli kimse: "Aralarında yurt çapında ün yapmış bilim adamları vardı." H.Taner.

2. Birinin yanında ve işinde bulunan kimse, uşak, hizmetçi: Mağazada çalışan iki adamı var.

3. Birinin sözünü dinleyen, nazını çeken kimse, kayırcı: O benim adamımdır, hiçbir ricamı geri çevirmez.

4. İyi huylu, insaniyetli, güvenilir kimse: "Amcam, gün görmüş bir adamdı." R. N. Güntekin.

5. Görevli kimse: Buranın işine bakacak bir adam gerekli.

6. Bir alanda derin bilgisi olan veya bir alanı benimseyen: Bilim adamı. Fen adamı. Sanat adamı.

Adam etmek 1) Eğitmek, yetiştirmek, topluma yararlı duruma getirmek. 2) Bir yeri düzene sokmak veya bir şeyi işe yarar duruma getirmek.

(رجل ، خادم ، موظف)

Ādeta ‘ādeten عَادَتَا (عادة)
Adet olduğu üzere, her zamanki gibi, genellikle.

* Bayağı, basbayağı, hemen hemen, sanki: Çocuğun sözüne ādeta inandınız.

(كان ، كاد)

Adī ‘ādī عَادِي (عادي)
Normal, alışlagelen, sıradan. Kelime sıradan anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı yaygındır.

- * *mec. Aşağılık, bayağı, alçak: "Bunlar çok adı ve fena insanlardı." R.N.Güntekin.*
(دنئى ، سافل)
- Afakî* *āfakî* آفاقى
Uzak bir bölge ya da ülkeden gelen.
- * 1. Belli bir konu üzerinde olmayan (konuşma) *dereden tepeden: "Biraz afakî sohbetten sonra o-radan kalktık." A.Rasim*
2. Nesnel, objektif.
(هراء ، موضوعي ، كلام غير هادف)
- Afet* *āfet* آفت (آفة)
Zarar, ziyan, hasar. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
mec. Güzelliği ile insanı şaşkına çeviren aklını başından çalan kadın, dilber: "Gül yüzlü bir afetti ki her busesi lâle." Y.K. Beyatlı
(فائن)
- Ağnam* *ağnām* اغنام
Koyun anlamına gelen *ganem*'in çoğulu. Tekili dilimizde kullanılmaz.
- * Keçi, koyun gibi hayvanlardan alınan vergi.
(ضربية المواشي)
- Ahbab* *ahbāb* احباب
Sevilen, dost anlamına gelen *ḥabīb*'in çoğulu. Kelime dost anlamında dilimizde de kullanılmaktadır. Bundan başka aşağıdaki farklı anlam için kullanılır.
- * Seslenme sözü. *Baksana ahbab!*
(تستعمل للنداء مثل : يا أخ ، يا صديق)

<i>Ahi</i>	ahî	أخي
	Erkek kardeşim. Kelime bu anlamıyla Türkçe Sözlük'te geçmektedir. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.	
	* 1. Anadolu'da yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaatçı, çiftçi gibi bütün çalışma kollarını içine alan ocaktan olan kimse: <i>Bu yıl, ahilik haf-tası ülke çapında kutlandı.</i> 2. (Küçük a ile) Eli açık, cömert. (المنتسب الى جماعة أصحاب الحرف، الصخي)	
<i>Ahize</i>	ahîze	آخذة
	Almak, elde etmek, kabul etmek...vb. anlamlara gelen <i>ahaze</i> fiilinin müennes ism-i fâilidir.	
	* Bir elektrik akımını alıp başka bir kuvvete çeviren alet, alıcı, reseptör: <i>Telefon âletinin sesi kulağımıza veren kısmı bir âhizedir.</i> (سماعة)	
<i>Ahlâk</i>	ahlâk	أخلاق
	<i>Hulûk</i> 'un çoğulu. Dilimizde tekili kullanılmayıp, yalnızca çoğulu kullanılmaktadır. Anlam kayması yoktur.	
<i>Ahşap</i>	ahşâb	أخشاب
	Tahta, kereste anlamına gelen <i>hâşeb</i> 'in çoğulu. Tekili dilimizde kullanılmaz. Anlam kayması yoktur.	
	<i>Ahşap bina</i> tahtadan yapılmış bina.	
<i>Aidat</i>	‘âidât	عائدات
	Ödenti, kesenek anlamına gelen <i>‘âide</i> 'nin çoğulu. Tekili dilimizde kullanılmaz. Anlam kayması yoktur.	

<i>Ait</i>	'āid Dönen, gelir, kâr, kesenek.	عائد
	* İlgilendiren, ilişkin, ilişik, için ... e düşen: <i>Size ait bir sorun. Size ait bir mektup. Size ait bir ödev. Ait olmak ilgilendirmek, birinin olmak, birine düşmek: Bu söz kime aittir.</i> (متعلق ب ، خاص ، لن)	
<i>Akraba</i>	aḳribā' Yakın, akrabalık bağı olan kimse anlamına gelen <i>ḳarīb</i> 'in çoğulu. Tekili dilimizde kullanılmayıp, çoğulu tekil manasına kullanılır. Arapça-daki anlamının dışında aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	أقرباء
	* <i>mec.</i> Biri diğerinin sonucu olan şeyler: <i>Zulüm zorbatıkla akrabadır.</i> (متجانس ، من جنس واحد)	
<i>Aksi</i>	'aks Zıt, hilaf, karşıt. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.	عكسی (عكس)
	* 1. Olumsuz, menfi: <i>Aksi bir cevap.</i> 2. Uygun olmayan: " <i>Kusura bakma abla! Aksi zamana rastladım.</i> " A.K. Tecer. 3. İnatçı, hırçın, huysuz: " <i>Ben bu aşçı kadar çılgın ve aksi insan görmedim.</i> " R.N. Güntekin. <i>Aksi gibi istenmediği halde, aksilik olarak. Aksi halde yoksa, öyle olmazsa. Aksi tesadüf 'şanssızlığa bak' anlamında kullanılır.</i> <i>Aksilik terslik.</i> (منفي ، سلبی ، غیر مناسب ، خشن ، قظ)	

- Âlâ** ‘âlâ أَعْلَى (أعلى)
Daha yüksek.
- * İyi, pek iyi: *Âlâ bir yemek. Barıştılar ha, âlâ.*
(حسن ، طيب ، جيد)
- Âlem** ‘âlem عَالَم
Dünya, kainat, evren. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Kendisine özgü bir çok niteliği bulunan şey veya kimse: *Burası bir âlem! Bizim arkadaş bir âlem!*
2. mec. Eğlence: *"Bekarlık âlemleri gözümde tütüyor."* Ö. Seyfettin.
(مكان أو انسان له خصوصيات ، اللهو)
- Ama** emmā أَمَّا
Şart, açıklama ve tekid edatı, ... ise anlamına gelir.
- * 1. Çelişkili ve tutarsız iki cümleyi birbirine bağlamaya yarar: *Yemek az ama lezzetli. Bu adam zengin ama cimri.*
2. Uyarma veya şartlı bir ifade niteliğinde olan bir cümleyi, başka bir cümleye bağlamaya yarar: *Yarın geleceğim diyorsunuz, ama ben evde bulunmayacağım.*
3. Bir yargıyı veya bir buyruğu pekiştirmek için de kullanılır: *Güzel, ama güzel bir söz söyledi. Sen de gel, ama gel!*
4. Bazen dikkati çekmek için cümlelerin sonuna getirilir: *Bu söz söylenmez ama! Böyle söylersen darılırım ama!*
Ama ne 1) Ne hoş: Ama ne manzara! Ama ne film.
2) Şaşılacak niteliği olan: *Ama ne kılık!*
(لكن ، إلا أن ، بيد أن ، جدا ، ضروري)

<i>Aman</i>	emān Korkusuzluk, emniyet.	أمان
-------------	-------------------------------	------

- * 1. Yardım istendiğini anlatır: *Aman Allahım!*
 2. Bir suçun bağışlanmasının istendiğini anlatır: *Aman bir daha yapmam!*
 3. Rica anlatır: *Aman öyle söylemeyin!*
 4. Usanç ve öfke anlatır: *Aman bırak beni! Aman, bu iflardan da bıktık!*
 5. Dikkat uyandırmak için kullanılır: *Aman, çocuğu iyi bakın!*
 6. Çok beğenmeyi anlatır: *Aman ne güzel şey!*
Bu anlamda kullanıldığında sonuna da edatı getirilebilir: Aman da ne güzel şey!
 7. Şaşma anlatır: *Aman efendim, bana öyle şeyler söyledi ki donakaldım.*
Aman Allah şaşma, beğenme veya beğenmeme, korku gibi duyguları belirtmek için kullanılır.
Aman bulmak kurtulmak.
Aman dedirtmek (veya aman getirmek) karşı koyan birini boyun eğmek zorunda bırakmak:
"Galiba bu sene soğuk aman dedirtecek." R. H. Karay.
Aman derim sakın ha, böyle bir iş yapayım deme: Evi satacakmışsın, aman derim!
Aman vermemek 1) Rahat bırakmamak, göz açtırmamak: "İri sivri sinekler gece gündüz aman vermiyordu." N.Cumalı. 2) Acımayıp öldürmek.

(من فضلك، إحدرك، للغاية، جدا، كفاية، عدم السماح)

<i>Amele</i>	'amele İşçi, faktör ve sebep anlamlarına gelen 'āmil'in çoğulu. İşçi anlamına gelen 'amele, tekil olarak dilimizde kullanılır. Kelimenin tekili olan 'āmil ise, dilimizde faktör ve sebep anlamına kullanılmakta olup, işçi anlamına kullanılmaz.	عمله
--------------	--	------

Amma emmā أَمَّا
Şart, açıklama ve tekid edatı, ...ise anlamına kullanılır.

- * Yanına getirildiği kelimenin anlamına aşırılık katarak şaşma ve hayranlık anlatır: *Amma güzel şey! Amma konuşuyor ha! Amma du yaptın ha!* Söylenen bir söze pek inanılmadığını anlatır.

(يا سلام ، يا ساتر)

Anane ‘an‘ane عَنْنَه (عنمة)
“*An fülânin an fülânin*” şeklinde rivayet etti.

- * Gelenek: “Böyle ufak kasabalarda öteden beri aristokratik bir anane vardı.” R.H.Karay.

(عرف ، تقاليد)

Anî ânî آنِي
Zamanı gelmek, yorulmak, bitkin hale gelmek.

- * 1. Bir anda oluveren, apansız: “*Anî bir hareketle Çakır’ın omuzunu kavradı.*” T. Buğra.
2. Ansızın, birdenbire: *Bu iş pek anî oldu.*

(فجأة)

Aptal ebdāl أَبْدَال
Bedîl’in çoğulu. Karşılık, halef, alternatif, tasavvufta arkadaşlarının durumu kendisine havale edilen kimseye verilen lakap.

- * 1. Zekası pek gelişmemiş, zeka yoksunu, ahk, ahmak: “*Aptal bir gülüşle yüzüne bakıyorum.*” Y. Z. Ortaç.
2. Küçümseme belirten seslenme, azarlama: “*Aptal, senin yerini açıkça söyledim ben.*” T. Buğra.

(أحمق ، أبله ، أهيل)

<i>Arap</i>	‘arab Arap nesli, Arap soyundan gelenler.	عرب
	* 1. <i>hlk.</i> (Küçük a ile) Zenci, fellâh. 2. Koyu esmer veya kara. 3. <i>hlk.</i> Negatif fotoğraf. <i>Arap gibi olmak simsiyah olmak, kararmak.</i> <i>Arap olayım</i> (şaka yollu) söylenen bir şeyin doğruluğuna inandırmak için kullanılır: <i>Yalan söylüyorsam Arap olayım.</i> (زنجی ، قلاح ، أسود ، اسوداد ، أصل الغيلم)	
<i>Arazi</i>	arāzī Yer yüzü parçası, yer, toprak, arazi. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	أراضي
	* <i>Araziye uymak</i> ortaya, çevreye uymak. <i>Arazi olmak</i> ortadan kaybolmak. (مناسب مع انبیئه ، معیب)	
<i>Ardiye</i>	ardıyye Yere âit, işgaliye ücreti.	أرضية
	* Genellikle ticaret eşyasını saklamaya yarar depo, antrepo: “<i>Ardiyeler ağız ağıza dolmuştu.</i>” S. F. Abasıyanık. (مخزن ، مستودع)	
<i>Arıza</i>	‘arīza Kadın gösterici, sergi açan, manken, kapı pervazı, dirayetli.	عارضة
	* 1. Engebe 2. Aksama, aksaklık (araç vb) için çalışmama, bozulma. <i>Arıza yapmak</i> bozulmak, işlemez duruma gelmek. (خلل ، عطل ، عیب)	

- Arife** 'arife عرفه
Zilhicce ayının dokuzuncu günü.
- * Belirli bir günün, olayın bir önceki günü veya ona yakın günler, öngün: Seçim arifesi. Yolculuk arifesi.
Arife günü dinî bayramlardan önceki gün.
- Âşık** 'âşık عاشق
Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı sevgi beslemek. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Halk içinde yetişen, deyişlerini sazla söyleyen, sözlü şiir geleneğine bağlı halk şairi: *Âşık Veysel*.
2. tkz. Dalgın kalender (kimse): *Âşık yine geç kaldın*.
3. tkz. Ahbap, arkadaş gibi bir seslenme: *Âşık, anlat bakalım. neler yaptın?*
(شاعر شعبي، غافل، ساهي، تستعمل للنداء)
- Aşure** 'aşüre عاشوراء
Muharrem ayının onuncu günü.
- * Buğday, nohut gibi taneleri, kuru yemişleri şekerle kaynatılarak yapılan bir tür tatlı.
Aşure ayı Muharrem ayı.
Aşurelik aşure yapımında kullanılan, buğday.
(نوع من الحلوى ، شهر محرم)
- Avene** 'avene عونہ
Yardım etmek, faydalı olmak manasına gelen 'avn kökünden.
- * Yardakçı, kötü işlerde birbirlerine yardım edenler için kullanılır. *Bu insanlar onun avenesidir*.
(حاشيه)

- Ayal (i)* ‘*ıyāl* عیال
 Bir kimsenin bakmakla yükümlü olduğu kimse anlamına gelen ‘*ayyil*’ in çoğulu. Tekili dilimizde kullanılmaz. Çoğulu ise tekil olarak farklı anlamda kullanılır.
- * Eş, karı: “Çocuklar uyumuştur/ Efendi gazete okur/ *Ayali* dikiş dikmektedir.” O.V. Kanık.
 (زوجه)
- Ayan* ‘*ıyān* عیان
 Gz, su kaynağı, şehir halkı, bir şeyin zatı anlamına gelen ‘*ayn* kökünden.
- * Belli, açık.
Ayan beyan besbelli, apaçık, açık seçik: “ *Fakat* hepsinin yüzünde korku ve endişe emurelerini *ayan beyan* görmüştüm.” Y. K. Karaosmanoğlu.
 (واضح)
- Aynen* ‘*aynen* عیناً
 Bir şeyin zatı, kendisi.
- * Değiştirmeden, olduğu gibi: “TBMM geri gönderilen kanunu *aynen* kabul ederse, kanun Cumhurbaşkanı’nca yayımlanır.” Anayasa
 (بدون نقص ، دون تغییر)
- Ayn* ‘*ayn* عینى
 Bir şeyin kendisi, zatı, kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşığıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Değişmeyen, aralarında ayrım olmayan.
 2. Ayırt edilemeyecek kadar benzeri, özdeş, tıpkısı: *Bu kalem sizinkinin aynısıdır.*
Aynı ağız kullanmak aynı şeyi söylemek.
Aynı kapıya çıkmak sonuç bakımından fark etmemek, aynı sonuca varmak.
 (مثل ، شبیه)

<i>Ayyar</i>	‘ayyār Çok dolaşan, ileri geri gidip gelen, aklına estiği gibi davranan, derbeder.	عَيَّار
	* Dolandırıcı, hilekâr. <i>O adam ayyarın biridir.</i> (مختلس ، نصاب ، محتال)	
<i>Ayyaş</i>	‘ayyaş Çok yaşayan, çok müreffeh, ekmekçi.	عَيَّاش
	* İçkiye düşkün, içkici, bekrî. <i>Bırak şu ayyaş herifi!</i> (مدمن خمر)	
<i>Ayyuk</i>	‘ayyūk Göğün kuzey yarım küresinde süreyya yıldızının yakınında bulunan kırmızı parlak bir yıldız.	عَيُّوك
	* Göğün en yüksek yeri. <i>Ayyuka çıkmak 1) (ses için) yükselmek. 2) (dedikodu için) herkesçe duyulmak, yayılmak.</i> (أعلى مكان في السماء ، تصاعد ، انتشار)	

B

- Badire** **bādire** **بَادِرَة**
 Hiddet, kırgınlık, belirti, ilk işaret, birden doğan istek ve duygu.
- * Birdenbire ortaya çıkan tehlikeli durum: "Nasıl oldu da teminki badireden sağ salim kurtulabildi." Y. K. Karaosmanoğlu.
 (خطر)
- Bağdadî** **bağdādî** **بَغْدَادِي**
 Bağdat şehrine mensup olan.
- * 1. Ağaç direkler üzerine çakılmış çitalara sıva vurularak yapılan (duvar veya tavan): "Eski bir deponun ön tarafında, depodan bağdadî bölmelerle ayrılmış harap bir odaydı işe başladığım zaman yazıhanem." N. Cumalı
 2. Yapılarda kullanılan çita.
 (باخته ، تریحه خشبیه)
- Baharat** **bahārāt** **بَهَارَات**
 Sarı papatya, anthemis, chrysanthemum (Fr.)
- * Tarçın, karanfil, zencefil, kara biber gibi maddelerin toplu adı. Kimileri yemeklerde bazı baharatları kullanırlar.
 (تَبَل)
- Bahis** **baḥs** **بَحْث**
 Bir konuda çaba sarfetmek, araştırmak, araştırmanın neticesi.
- * 1. Konuşulan şey, konu: Bu bahsi başka zamana bırakalım.

2. Görüşünde veya iddiasında haklı çıkacak tarafa bir şey verilmesini kabul eden sözlü anlaşma: *Bahse girmek. Bahis açmak belli bir konuda konuşmaya başlamak.*

Bahse tutuşmak karşılıklı bahse girmek.

Bahsi geçmek bir konu üzerinde konuşulmuş olmak.

Bahsi kapamak bir konu üzerindeki konuşmayı kesmek.

Bahsi kaybetmek ileri sürülen savunulan görüşün yanlış olduğu ortaya çıkmak.

Bahsetmek konuşmak, sözünü etmek.

(موضوع ، مراهنة ، تحدث)

Bakaya

baḳāyā

بقايا

Baḳiyye'nin çoğulu: Kalıntılar, arta kalan şeyler.

- * 1. Ait olduğu yıl içinde toplanamayıp ertesi yıla kalan vergiler.
- 2. *ask. huk.* Son yoklamasını yaptırıp da, çağrıldıklarında askere gitmeyen veya kıtalarına giderken yolda savuşanlar.

(متأخر ، مؤجلة ، متخلف)

Bakir

bākir

باكر

Günün başlangıcı, erken vakit, vaktinden önce olan, yarın.

- * 1. Cinsel ilişkide bulunmamış (erkek)
- 2. El değmemiş, kullanılmamış.
- 3. Eskimemiş, yıpranmamış, yeni.

(أعزب ، جديد ، غير مستعمل)

Battal

baṭṭāl

باطال

İşlemez, hükümsüz. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanıldığı gibi, aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

	* Alışılmış olandan büyük, hantal: <i>Battal bir küp. Battal boy büyük boy.</i> (أكبر من اللزوم)
<i>Bayi</i>	bāyī' بايع Satıcı.
	* Bazı maddeleri satma izni olan kimse, dükkan veya kuruluş: <i>Tekel bayii. Çimento bayii. Benzin bayii. Gazete bayii.</i> (وكالة)
<i>Bediyyat</i>	bedi'ıyyāt بدیعیات Yaratıcı, benzersiz anlamlarına gelen <i>bedi'</i> i kökünden.
	* <i>fel.</i> Estetik bilimi, güzel sanatlar. (الفنون الجميلة)
<i>Belâ</i>	belâ' بلاء İmtihan, sıkıntı.
	* 1. İçinden çıkılması güç, sakıncalı durum: <i>Kumar, toplum için büyük bir belâdır.</i> 2. Hak edilen ceza: <i>Allah belâsını verdi.</i> 3. Büyük zarar ve sıkıntıya yol açan olay veya kimse. 4. (İstenmedik bir davranışa zorlayan etki: <i>Kumar belâsına tutuldu.</i> <i>Belâ aramak kavga çıkarmak için fırsat aramak.</i> <i>Belâ okumak birisine beddua okumak.</i> <i>Belâ kesilmek birisine eziyet ve sıkıntı vermek, musallat olmak.</i> (كارثة ، مصيبة ، أزمة ، دعا عنى)
<i>Bereket</i>	bereket برکت (بركة) Rahmet, bolluk, mutluluk. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. İyi ki, neyse ki, iyi bir rastlantı olarak: "Bereket bağrışmanın gürültüsünün şiddetinden bunların ayak sesleri işitilmiyordu." H. R. Gürpınar
2. hlk. Yağmur: Bereket yağıyor.
(من حسن الحظ ، بالصدفة ، مطر)
- Budala** budelā' بُودالا (بدلاء)
Bedil'in çoğulu: karşılık, halef, alternatif, tasavvufta kendisine arkadaşlarının durumu bavaile edilen kimseye verilen lakap.
- * 1. Zekaca geri: "Kendisi için bu budalaların arasında bir dakika geçirmek artık bir asır kaybetmeye müsaviydi." Ö.Seyfettin.
2. Bir şeye aşırı derecede düşkünlük: Kibarlık budalası.
(أحمق ، أهبل ، حب الذات ، مرض التباهي)
- Buhran** buhrān بُحْران
Ateşli hastalıklarda ter boşalmasına ve hızlı bir şekilde ateş düşmesine neden olan anı değişim.
- * Bunalım, kriz: Kabine buhranı. "Üç gecedir gelmiyor, o kadar buhran içindeyim ki." P.Safa.
Buhran geçirmek bunalım geçirmek: "Kız kardeşim bir sinir buhranı geçiriyordu." A. Gündüz.
(أزمة)

C

- Cali** ca'îl جَعَلِي
Yapma, kılma anlamlarına gelen ca'ale kökünden.
* Yapmacıklık, sahte, düzme: *Cali bir gülüş.*
(تصنع)
- Cefa** cefā' جَفَاء
Kötü huyluluk, uzaklık, ağırlık, engel.
* Büyük sıkıntı, eziyet: "Esirlikte ve cefada, millet ruhunu tavlandırıran bir sır olduğuna o akşam inandım." R. E. Ünaydın.
(عذاب ، أذى ، اضطراب)
- Celeb** celeb جَلَب
Bir yerden bir yere getirmek, ticaret malı getirmek.
* Koyun, keçi, sığır gibi hayvanların ticaretini yapan kimse: "Sen kasap mısın, koyun tüccarı mı, celeplerle senin ne işin var." O. C. Kaygılı.
(تاجر المواشى)
- Cemre** cemre جَمْرَة
Yanmış kömür parçası, kor, Hac'da şeytanlara atılan küçük taş.
* 1. Şubat ayında tedricen hasıl olan hararet (Önce havada, sonra suda ve en son toprakta olduğu sanılan sıcaklık.)
2. Çok iltihaplı çiban.
(سحونه الجو ، ارتفاع الحرارة ، دمل منتهب)
- Cer** cer جَر
Çekme, sürükleme, sürükleyerek götürme.

- * Cerre çıkmak medreselerde okuyan çocukların para ve erzak toplamak için sayılı aylarda köylere dağılıp imamlık veya müezzinelik yapmaları: "...padişahlardan birinin torunu çıka geldi, yarı ümmi bir adamla cerre çıkmıştı." R. H. Karay (تسون)
- Cerāhat* cerāhat (جراحة)
 Yara. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * İrin toplamış, irinli: "Sarı, cerahatlı bir suyun kafamdan aktığını duyuyorum." S. F. Abasıyanık. (قيح)
- Cerbeze* cerbeze جربزه
 Gitti, (herhangi bir sebepten dolayı) uzlete çekildi, hile. Kelime hilekarlık, kurnazlık anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Güzel konuşma, beceriklilik, girginlik: *O adamın çok ilmi yoksa da cerbezesi kuvvetiyle her işte muvaffak olur.* (خطيب ، حاذق ، ماهر)
- Cereme* cereme جرمة
 Suç işlemek, bir şeye götürmek.
- * Başkası tarafından yapılan veya kaza sonucu ortaya çıkan zararı ödeme: *Ceremesini çekmek başkasının yol açtığı zararı ödemek.* (تضمن ، تعريم)
- Cerrar* cerrār جرّار
 Kalabalık, çekici, traktör vb. anlamlara gelen kelime dilimizde kalabalık ve çekici anlamıyla kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

		* Dilenci, zorla para toplayan kimse. (متسول ، شحاذ)
Cetvel	cedvel جدول Su kanalı, ark, liste. Dilimizde bu anlamlara geldiği gibi, daha ziyade aşağıdaki anlamda kullanılır.	
		* Doğru çizgileri çizmeye yarayan, dereceli veya derecesiz, tahtadan, plastik veya madenden yapılmış araç, çizgilik. Öğrenciler defterlerine cetvelle düz çizgi çizdiler. (مسطرة)
Cevval	cevvāl جَوَال Çok gezen, dolaşan.	
		* Davranışları çabuk ve kesin olan: Cevval çocuk, cevval zekâ. (شاطر ، نشيط)
Cezve	cezve جَذْوَه Ateş parçası, kor.	
		* Kahve pişirmeye yarayan, saplı, silindire benzer küçük kap. Evlerde genelde birden fazla cezve bulunur. (رَكوة قهوة)
Cilve	cilve جلوه Gelinin damada ilk görünmesi ve damadın geline yüz görümünü vermesi.	
		* 1. Hoşa gitmek için yapılan davranış, kırıltma, naz: Öyle cilveli ki! 2. Görünme, ortaya çıkma, tecelli: Talihin cilvesi, mesleğin cilveleri. (دلال ، تغنج ، ظهور)
Cin	cin جن Göze görünmeyen ancak varlığı Kur'an'da bildirilen yaratık. Kelime Arapçadaki anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	

- * *mec. Akıllı, zeki: Yönetici cin gibi bir adamdır.*

(ذكي)

Cülûsiye

culûsiyye

جلوسيه

Oturmak, tahta çıkmaktan.

- * 1. Hükümdarların cülûs törenlerinde dağıttığı bahşiş.
2. Şairlerin tahta çıkan padişahlara yazdığı şiir.

(عطية ، مدح)

D

Dağdağa

dağdağa

دَغْدَغَ (دَغْدَق)

Gıdıklamak, czmek, çiğnemek.

- * *Gürültü, patırtı.*

Dağdağalı gürültülü, patırtılı: "Sultan Mahmut devri, imparatorluğun dağdağalı ve çok dertli bir zamanydı." A. Ş. Hisar

(ضجة ، دوشة)

Dair

dâ'ir

دائر

Dönmek, dolaşmak, idare etmek, başına gelmek, sarmak anlamlarına gelen *dāre* fiilinin ism-i fâili.

- * *İlgili, bir konu üzerine olmak: Sanata dair konuşma.*

(متعلق ب ، خاص ، حول)

Daire

dâ'ire

دايرة

Çember, daire, bela, musibet, bölüm, ofis, devlet kuruluşu. Kelime çember, bölüm, daire ve devlet kuruluşu anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ancak aşağıdaki farklı kullanım dilimize özgüdür.

- * Bir yapının konut olarak kullanılan bölümlerinden her biri, kat: "Bu koskoca binanın, pasajın arka tarafında bir kısım daireleri ayrıca kiraya verilmiş." H. F. Ozansoy. Bu apartmanda on beş daire var. (شقة)

Darbe

darbe

ضربة

Hareket, damar ve kalp atışı, vuruş, arpış vb. Kelime vuruş, arpış manasına dilimizde de kullanılmaktadır. Bundan başka aşağıdaki farklı anlamlarda da kullanılır.

- * 1. Bir ülkede zor kullanarak yönetimi devirme işi: *Hkmet darbesi*.
2. Birini kötü duruma düşüren, sarsan olay: "Bu nereden geldiğı belli olmayan darbe son kalınma ümitlerini de silip sprmşt." E. Talu
(إنبلاب ، ثورة ، مصيبة)

Debdehe

debdebe

دبدبه

Atın ayağından çıkan sese benzer bir ses, davul sesi.

- * Görkem, gösteriş, ihtişam, şatafat: "Bir tanzimat konağının şaşırtıcı debdehesi içinden bu küçük eve düşmüştü." A.H.Tanpınar.

(أبهة ، عظمة)

Devir

devr

دور

Kat, nöbet, rol, sıra, dönme, dönüş. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Kendine özgü bir özellik taşıyan zaman parçası. *Osmanlı devri*.
2. Bir malın mülkiyetini veya bir mal üzerindeki hakkı başkasına geçirme: *Tapunun başkasına devri, arsanın devri*.
3. Aktarılma: *Malın arabadan vagona devri*.

(عهد ، زمان ، تمليك ، نقل)

Devran deverān دَوْرَان
Dönmek, dolaşmak. Kelime *deverān* şeklinde yazıldığında dönmek, dolaşmak anlamına dilimizde de kullanılır. Ancak *devrān* şeklinde yazıldığında farklı anlamlara kullanılır.

- * 1. Dünya: "Ben neyleyeyim, büyükse devran." A. Hamit.
- 2. Kader, talih: "Herkesin başına yazılan gelir, devrandır." Cem Sultan.
- 3. Zaman: "Ben artık eskisi gibi değilim/ devran değişti." B. Necatigil.

(عالم ، دنیا ، حظ)

Devren devren دَوْرًا
Dönmek, dolaşmak, idare etmek, sarmak anlamlarına gelen *dāre* kökünden.

- * Devir yoluyla, devrederek: *Devren satılık bakkal dükkam* (içindeki bütün eşyasıyla birlikte)

(بيع محل بما في داخله)

Dikkat diqqat دِقَّة
Mükemmele yakın derecede özenle yapılan iş.

- * 1. İlgi toplamak, duygularla düşünceyi bir şey üzerinde toplamak, uyanık davranmak: "Ben o zamana kadar buna dikkat etmemişim." B. Felek. Ben sağlığıma dikkat ederim.
- 2. Gözüne çarpmak, ilgisini çekmek: *Dikkat ettiniz mi neler söyledi.*

(انتباه ، اهتمام ، اعتناء)

Düldül duldul دُلْدُل
Büyük kirpi.

- * şaka. kötü at, eski otomobil. Bir zamanlar bizim bir düldülümüz vardı.

(حصان ، ردى ، سيارة قديمة)

E

- Ecza* eczā' أجزاء
Parçalar, *cuz* ' kelimesinin çoğulu.
- * Kimyasal yollarla elde edilen, ilâç yapmaya ya-
rayan veya sanayide türlü işlerde kullanılan
maddelerin genel adı: "Burada musluklar, mer-
mer teşrih masaları, antiseptik eczalar yok!" R.
R. Atay. (أدوية ، مواد كيميائية)
- Eda* edā' آدا (آداء)
Yerine getirmek, suamak, ödemek, performans.
- * 1. Davranış, tavır: "Hilmi Bey, temiz bir eda ile
o söylevi Fransızca olarak tekrar etti." R. E. Ü-
nay.
2. Naz, işve: Edalı bir kadın.
3. Anlatış yolu: "Sonra birdenbire sözlerinin
konferans edasını değiştirerek bana sordu." Ö.
Seyfettin. (أسلوب ، دلال)
- Efkâr* efkâr افكار
Düşünme, fikir, düşünce, görüş, rey anlamına
gelen *fikr* 'in çoğulu. Kelime düşünceler, fikirler
anlamına dilimizde kullanıldığı gibi, aşağıdaki
farklı anlam için de kullanılır.
- * Tasa, kaygı.
Efkâr basmak tasalanmak, kaygılanmak.
Efkâr dağıtmak sıkıntıyı gidermek, üzüntüden
uzaklaşmak: "Bu durumda efkâr dağıtmak için
içtiğim günde dört paket sigaram da olmasa aklı-
mı kaçırabilirim" H. Taner. (قلق هموم)

<i>Ekâbir</i>	ekâbir	أكابر
	Büyükler, ileri gelenler, ataya en yakın olanlar. Kelime dilimizde büyükler, ileri gelenler manasına kullanılmaktadır. Ancak günümüzde daha ziyade aşağıdaki anlamda kullanılır.	
	* <i>alay</i> . Kendini beğenmiş kimseler için kullanılır: <i>O ekabirin biridir.</i>	(مغرور)
<i>Ekalliyat</i>	aķalliyât	اقلیات
	Azınlık anlamına gelen <i>aķalliyā</i> 'nın çoğulu. Tekili dilimizde kullanılmayıp, çoğulu tekil anlamında kullanılmaktadır. Anlam kayması yoktur.	
<i>Elaman</i>	el-amān	آلمان
	Emen dilemek, sığınmak.	
	* Bezginlik ve sızma anlatır: <i>Elāman senden! Nedir bu huysuzluk? "Dostlardan, yemişlerden, Hristaki pasajının güllerinden, zambaklarından elaman!" S. F. Abasıyanık.</i>	(يكفي ، كفاية)
<i>Elbise</i>	elbise	لبسه
	Giysi anlamına gelen <i>libās</i> 'ın çoğulu. Tekili ve çoğulu dilimizde giysi anlamında kullanılmaktadır. Anlam kayması yoktur.	
<i>Emin</i>	emīn	أمين
	İnanılır, güvenilir, samimi veya bir şeyin sorumluluğunu üstlenen kimse. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için kullanımı çok yaygındır.	
	* Şüphesi olmayan: "İyi işler göreceğine, pek yakın bir zamanda varlık göstereceğine eminim." R. N. Güntekin.	(متأكد)

<i>Emlāk</i>	emlāk	أَمْلَاك
	* <i>Mulk</i>'ün çoğulu: Sahip olunan ve üzerinde tasarruf hakkı bulunan şey, temlik. Ev, arsa, bahçe gibi taşınamayan mal ve mülklerin ortak adı, taşınamazlar, gayri menkul. <i>Emlākçı</i> gayri menkul satışıyla uğraşan kimse. (عَقَار ، عَقَارِي)	
<i>Erbap</i>	erbāb	أَرْبَاب
	Allah'ın isimlerinden olan, sahip, efendi, reis, mürebbi, düzene koyan anlamlarına gelen <i>Rabb</i>'in çoğulu: Tekili Allah için Rab şeklinde dilimizde kullanılmaktadır. Çoğulu ise farklı anlamda tekil olarak dilimizde kullanılır. * Bir işten anlayan, bir işi yapan kimse: Her işi erbabından sormalı. (مَعْنَى ، أَهْل)	
<i>Esasen</i>	esāsen	أَسَاساً
	Bir şeyin özü, aslı ve temeli anlamına gelen <i>e-sās</i>'dan dilimize özgü bir kullanımdır. * 1. Başından, temelinden, kökünden: İşe esasen fena başlanmış. Bu işin bu sonuca varacağını esasen bilmiyordum. 2. Doğrusu, doğrusunu isterseniz, zaten, zati. 3. Nasıl olsa, gene: Zahmet oldu demeyin, ben esasen gelecektim. (فِي الْحَقِيقَةِ ، فِي الْوَاقِعِ ، عَلَى كُلِّ حَالٍ)	
<i>Esnaf</i>	eşnāf	أَصْنَاف
	Bütünün özellik taşıyan parçası, kesim ve nevi anlamlarına gelen <i>şinf</i>'in çoğulu. Tekilinde olduğu gibi çoğulunda da anlam kayması vardır. Ayrıca çoğulu tekil olarak kullanılır. * 1. El zanaatları veya küçük ticaretle geçinen	

kimselere verilen genel ad: Çarşı esnafı. “Devlet esnaf ve sanatkarı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.” Anayasa.

2. mec. Başlıca kaygısı mesleğini yozlaştırarak çok para kazanmak olan kimse.

(أصحاب المهن ، تجار)

Esrar

esrār

أسرار

Sirr 'in çoğulu: Gizler, sırlar.

- * Hint kenevirinden çıkarılan ve kullanılacak miktara göre uyarıcı, sarhoş edici veya uyuşturucu etkileri olan bir madde. *Esrar çekmek* esrar içmek.

(حشيش ، مخدر)

Esvap

eşvāb

أثواب

Giyisi, giyecek anlamına gelen *sevb* 'in çoğulu. Tekili dilimizde kullanılmayıp, çoğulu tekil olarak kullanılmaktadır. Anlam kayması yoktur.

Eşref

eşref

أشرف

Yüksek olmak, şeref ve mertebesi yüce olmak, çok onurlu, çok şerefli. Bu manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Bundan başka aşağıdaki anlam için de kullanılır.

- * Bir işin olumlu yola girmesi için en uygun zaman: *Eşref suati*.

(مناسب)

Etraf

etrāf

أطراف

Ṭaraf 'ın çoğulu: Bir şeyin kenarı, ucu kıyı, grup, akit yapanlardan her biri. Dilimizde taraflar ve yanlar manasına kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamlarda da kullanılır.

- * 1. Çevre: “Meçhul kadın korka korka etrafına baktı.” A. Gündüz.

2. Bir kimsenin sürekli ilişkide bulunduğu kimseler, yakınlar, muhit: *Etrafında dört dönmek isteğini elde etmek için birinin yanından ayrılmayıp gönlünü etmeye çalışmak.*

Etraflıca detaylı, teferruatlı.

(بيئة ، أصحاب ، بالتفصيل ، مفصل)

F

- Faiz* fa'iz فائض
Suyun çoğalıp akması, dolup taşması, gözden yaş akması.
- * İşletmek için bir yere ödünç verilen paraya karşılık alınan kâr, getiri, ürün, nema: *Banka faizleri.* (ربا ، فائدة)
- Fakir* fakir فقير
Yoksul, muhtaç, geçimini zorlukla sağlayan. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * 1. Zavalı.
2. *mec.* Alçak gönüllülük için birinci kişi zamiri görevinde kullanılır: "*Fakir dün ziyaretinize geldimse de bulamadım.*" Ş. Sami.
3. Hindistan'da yokluğa, eziyete kendini alıstırmış derviş.
Fukara (fakirin çoğulu) Dervişler: O adam bir Bektaşî fukarasıdır. (أنا ، درویش)
- Faraş* ferrāş فراش
Özel yetenek gerektirmeyen çay, kahve yapımı ve büro eşyalarının temizliğini yapmakla görevli kimse.
- * Toplanan süprüntüleri alıp atmak için kullanılan kürek biçiminde teneke veya plastikten saplı kap: *Oğlum faraş nerede, getirsene!* (مجرفة)

<i>Farfara</i>	ferfere Sılkinmek.	فَارْفَارَه (فرفر)
	* 1. Ağzı kalabahk, gürültücü: "Dalmış gülüp konuşmaya yüzlerce farfara / Yorgun kulaklarımda yürürken bu yaygara." Y. K. Beyath. 2. Övüngen: "Halim, adı üstünde sabırlı bir adamdır. Farfara değildir, daha temkinlidir." B. Felek. (نَات ضَوْء ، متباهي)	
<i>Fasıl</i>	faşl Ayrırma, atılma, karar, hüküm, bölüm. Kelime bölüm anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.	فَصل
	* 1. tiy. Orta oyununa başlamadan önce saz takımının çaldığı köçek havası ve curcuna. 2. müz. Peşrev, nakış, şarkı, saz semaisi gibi parçaların belli bir sıraya göre çalınıp söylenmesi: "Radyo inci sazdan sultanî yegâh faslına başlamış." A. İlhan. "Erken saatlerde burada bir fasıl topluluğu bulunur." S. Birscl. 3. Belli bir sürede yapılan iş, karşılaşılan durum veya olay: Şu yemek faşl bitsin de... "Fazla olarak arada bir patronu çekiştirmek, dedikodu yapmak faşl da kapanacak." H. E. Adıvar. (نغمة موسيقية ، عمل)	
<i>Felek</i>	felek Yörünge, yıldız, gök cismi.	فَلَك
	* 1. Dünya, âlem. 2. Talih, baht, şans: Felek yar olursa Tanrı yardım eder, bir terslik çıkmazsa, şartlar uygun giderse. Feleğin sillesini yemek Büyük bir yıkıma uğramak.	

	<i>Felekten bir gün (veya) gece güzel bir gün veya gece.</i>	(دنیا ، عالم ، حظ ، بخت)
<i>Felâket</i>	felaket Fakirlik.	فَلَاکَت (فَلَاکَة)
	* <i>1. Büyük zarar, üzüntü ve sıkıntılara yol açan olay veya durum, yıkım, belâ: "Evimiz üzerinde bir felâket dolaştığını ayan beyan görüyordum." Y. K. Beyath.</i> <i>2. Çok kötü: Felâket bir yazı.</i> <i>3. Şaşkınlık, hayret, aşırılık bildirir: Bu kız bir felâket!</i>	(کَارِثَة ، مصیبة ، سببی للغایة ، تستعمل للتعجب)
<i>Fena</i>	fenâ' Bitmek, tükenmek, kocamak, ölümü yaklaşmak.	فَنَاء (فَنَاء)
	* <i>1. İyi niyetli olmayan, kötü: Fena adam kötü adam.</i> <i>2. Üzücü: Fena haber.</i> <i>3. Çok: Bugün fena işim var.</i>	(سببی ، کثیر ، غزیر)
<i>Feragat</i>	ferâğat Boşluklar, açıklıklar.	فَرَاغَات
	* Hakkından kendi isteğiyle vazgeçme. Feragat etmek hakkından vazgeçmek, el çekmek: Ben hakkımdan vazgeçiyorum, ya siz?	(تخلی عن حق ما)
<i>Feveran</i>	feveran Fıskırma, kaynama. Bu manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Fāra gāzabuhū aşırı derecede kızdı. Ancak kelime mastar şekliyle dilimizde aşağıdaki anlamda kullanılmaktadır.	فُورَان

- * Birdenbire öfkelenme, köpürme, parlama: "Beni dinlemeden öyle feveran etme...hiddetlenme!" E. E. Talu.

(غضب ، سخط)

Feyiz

feyz

فَیْض

Verimlilik, fazlalık, bolluk. Kelime bu manasıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamıyla sıkça kullanılmaktadır.

- * İlerleme, kültürel gelişme, olgunluk: "Bu hayırlı teşebbüsün doğu vilayetlerimiz gençliğine bahşedeceği feyiz Cumhuriyet hükümeti için ne mutlu eser olacaktır." Atatürk.

(تطور ، تقدم ، تنمية)

Fıkra

fıkra

فَقْرَة (فقرة)

Paragraf, kanun maddelerinin kendi içlerinde satır başlarıyla ayrıldıkları ufak bölümlerden her biri. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanıldığı gibi, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Kısa ve özlü anlatımı olan, nükteli, güldürücü hikâye, anekdot: "Nasrettin Hoca'nın hemen bütün fıkraları insanla vicdan arasındaki münasebete ilişkindir." B. Felek.

2. Gazetelerin veya dergilerin belirli sütunlarında, genel başlık altında gündelik konuları bir görüş ve düşünceye bağlayarak yorumlayan ciddi veya eğlendirici yazı türü.

(نكتة ، مقال)

Fırka

fırka

فِرْقَة (فرقة)

Topluluk, insan topluluğu, grup, tümen. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Siyasi parti.

Fırkacı partici, bir partiye üye olan: "Hiç olmazsa önde gelen fırkacıların tansiyonunu düşürmeyi de ümit etmişti." T. Buğra.

(حزب ، المنضم الى حزب سياسي)

Fiyat

fîat

فِيَّات

Fî harf-i cerinden türetilmiştir. Arapçada paha, kıymet bildiren rakamların önüne yazıldığından dilimizde galat olarak çoğul haline getirilmiş ve bu şeklini almıştır.

- * Alım veya satımda bir şeyin para karşılığındaki değeri, eder, paha: *Bu malın fiyatı kaç?*

(سعر ، أجرة ، ثمن)

Fodla

foḍla

فُضْلَة

Artık, fazlalık, dışkı.

- * Çoğunlukla, imaretlerde yoksullara verilen kepekli undan yapılmış pideye benzer bir tür ekmek.
(نوع من الخبز يقدم للقراء)

Fodul

fuḍūl

فُضُول

Faydasız şey, kendisini ilgilendirmeyen şeye karışma.

- * Üstünlük taslayan, kibirlenen: *Hem kel hem fodul.*

(متكبر ، مغرور)

Fukara

fukarā'

فُقَرَاء

Fakîr'in çoğulu: Yoksul, fakir, derviş, muhtaç. Bu anlamlarıyla kelime dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için kullanılır.

- * Zavallı, biçare. Sözüünü ettiğiniz kişi fukaranın biridir.

(مسكين ، يائس)

Ftur

futr

فُتُور

Sakinlik, durgunluk.

* Bezginlik, umutsuzluk, usanç.

Ftur etmemek umursamamak, önemsememek.

Ftur getirmek bezginlik getirmek. bezmek.

(سَامَة : عدم المبالاة ، عدم الاهتمام)

G

- Gaddar* ğaddār غَدَّار
Çok hıyanet eden, ahdini bozan, sözünde durmayan.
- * Acıması olmayan, başkalarına haksızlık eden, insafsız davranan: *O çok gaddar birisidir.*
(ظالم ، مستبد)
- Galiba* ğālibā غَالِبَا
Yenmek, üstün gelmek anlamına gelen ğalebe fiilinden.
- * Görünüşe göre, sanılır ki, anlaşılan: *Galiba gelmeyecek bari beklemeyeyim.*
(يبدو ، ربما)
- Garaz* ğaraz غَرَض
Hedef, amaç, maksat. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılır, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Birine karşı güdülen kötülük etme isteği, kin, düşmanlık: *"Bağmaz, şu yahut bu düşünceye değil, düşünen kişiye, düşünmeye garazdır."* N. Ataç.
(حقد ، عداوة)
- Gayret* ğayret غَيْرَت (غيرة)
Kıskanma, kutsal sayılan şeylere yabancıların saldırmasına dayanamama duygusu. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Olağanüstü çalışma, çaba, çalışma isteği: *Az bir gayretle bu işin hakkından gelinebilir.*

2. Koruma, esirgeme, kayırma duygusu: *Hem-şehrilik gayreti.*

Gayrete gelmek bir işi yapmaya veya bitirmeye özenmek; canlanmak.

Gayretine dokunmak zoruna gitmek.

(بذل جهد ، كد ، نشاط ، حمية)

Gayri

ğayr

(غیری)

Ancak, yalnız, değil, başka, diğer. Kelime başka ve diğer anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlam için de kullanılır.

* Artık, bundan sonra: "*Sık sık görüşürüz gayri.*"

Y. Z. Ortaç.

(بعد ذلك ، لم يعد)

Hükmeden, yönetici, yargıç, vali. Kelime yargıç ve yönetici anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Duygu, davranış vb. yi iradesiyle denetleyebilen (kimse): "Bir kere sinirlerine bu kadar hkim oyuncu görmedim." H. Taner.
- 2. Yüksekte bir yeri htn olarak gören: *Denize hkim bir kk.*
- 3. Benzerleri arasında g ve önem bakımından başta gelen, dominant, başat: *O konuda hkim düşünce Şu idi.*

(مقتدر ، مظل ، سائد)

Hala

hle

(خالة) خاله

Teyze (annenin kızkardei).

- * Babanın kızkardei. *Bugün halam bize geldi.*

(عمة)

Hl

hl

حالا

İçinde bulunulan an, Şimdi anlamına gelen hl kökünden.

- * Őimdiye kadar veya o zamana kadar, henüz: Seksen yaına geldi, hl hafızası yerinde. "Otuz iki yaında idi ve hl evlenmemiti." H. Taner. Hl o masal hep aynı söz, aynı düşünce, davranış veya sorun.

(مازال ، لا يزال ، بعد ، ظل)

Halayık

hala'ık

خلائق

Yaratık, susuz kuyu ve huy anlamına gelen *halika*'nın oulu.

- * Kadın kle, cariye: "Ailemizin emektar Arap halayıklarından biri de bize aıcılık etmekteydi." R. N. Güntekin.

(مملوكة ، جارية)

Halk	halk Yaratılmışlar, yaratılış, çok sayıda insan.	خلق
	* 1. Aynı ülkede yaşayan, aynı uyrukta olan insan topluluğu: <i>Türk halkı.</i> 2. Aynı soydan gelen, ayrı ülkelerin vatandaşları olan insan topluluğu: <i>Yahudi halkı.</i> 3. Belli bir bölgede yaşayanların bütünü: <i>Mahalle halkı.</i> 4. Yöneticilere göre vatandaşların tamamı: <i>Halka hizmet Hakk'a hizmet.</i> 5. Aydınların dışında kalan topluluk: <i>Halktan bir adam.</i> 6. <i>Halk ağzı</i> Aynı lehçe içinde daha küçük ayrılıklar gösteren ve belli yerleşim bölgelerine özgü olan konuşma dili.	
	(شعب، سكان حي، مواطنون، عوام، لهجة)	
Halkiyat	halkiyyât Yaratmak, yaratılış, huy vb. anlamlara gelen <i>halâka</i> kökünden.	خَلَقِيَّات
	* Halk bilimi, folklör.	(فولكلور)
Halt	halt Karışmak, karıştırmak. Kelime karışmak anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	خَلَط
	* Uygunsuz söz söyleme, uygunsuz iş yapma, uygun olmayan: "Zehri şurupla, daha bilmem ne haltla karıştırıp yudum yudum içmek." R. N. Güntekin. Halt etmek uygunsuz bir söz söylemek, uygunsuz davranmak: "Biz erkekler de öyle haltlar ederiz ki, kadınlar ne yapsalar haklıdırlar." M. Ş. Esendal.	

Halt karıştırmak uygunsuz davranışta bulunmak veya iş yapmak: "Şu kendisine üç saniye gibi gelen bir saat on beş dakika zarfında ne halt karıştırmıştı." S. F. Abasıyanık.

(کلام او عمل غیر مناسب)

Hamur

hamir

خمور (خمير)

Örtmek, gizlemek, mayalamak anlamlarına gelen hamere kökünden.

- * 1. Unun su veya başka sıvılarla yoğrulmuş durumu.
- 2. (Kağıt için) nitelik, tür: *Birinci hamur kağıt.*
- 3. (Ekmek ve hamur işleri için) iyi pişmemiş.
- 4. Öz, asıl. *Hamuru bozuk aslı bozuk.*
- Hamur gibi* 1) Yorgunluktan eli ayağı tutamaz olmak. 2) Yiyeceklerin çok pişip bulamaç durumuna gelmesi.

(عجین ، توعية ، أصل ، أساس)

Hap

habb

حب (حبة)

Tane, taneye benzeyen, ilâç tanesi. İlâç tanesi manasıyla dilimizde kullanılan bu kelime, ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılır.

- * argo. Bir içimlik afyon. *Hapı yutmak kötü bir duruma düşmek: "Gideceğimiz kasabada iki yazlık sinema varsa, hapı yutmuşuzdur."* S. F. Abasıyanık.

(أفيون ، وضع سيني)

Harabat

harābāt

خرابات

Yıkılan, harap olan yerler. Bu anlamıyla kelime dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılır.

- * (Divan edebiyatında) içkili eğlence yeri, meyhanec.
- Harabatı* 1) Maddi şeylere değer vermediği için üstüne başına özenmeyen, dağınık, derbeder. 2) Vaktini meyhanelerde geçiren kimse.

(خمارة ، تائه)

<i>Harbi</i>	harbî harple, savaşıla ilgili, savaşçı, cengaver. حَرْبِي * 1. Osmanlı ülkelerinde ticaretle uğraşan yabancı uyruklulara verilen ad. 2. Doğru, hilesiz, temiz: <i>harbi adam</i>. <i>Harbi bas doğru, hızlı yürü</i>. <i>Harbi konuşmak dosdoğru, gerçeği gizlemeden konuşmak.</i> (تاجر أجنبي ، مباشر ، طيب ، حق)
<i>Harç</i>	harc Vergi, harcanan para ve masraflar. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır. خَرْج * 1. Resmi işlerde devlet veznesine ödenen para: <i>Tapu harcı, mahkeme harcı</i>. 2. Yapıda tuğla veya taşların örgüsünü pekiştirmek için, duvarları sıvamak için kullanılan, toprak, saman veya kum, kireç, çimento gibi şeyleri su ile kararak yapılan çamur, karışım: <i>İşçiler harç karıyorlar. "Sıvanmış, boyanmış bir binanın tuğlaları arasındaki harcı göremeyiz."</i> O. V. Kanık. 3. Bir yemeğin yapımında kullanılan, tat veren, maddelerin bütünü: <i>Bu yemeğin harcı pek iyi değil</i>. 4. Giysiler dikilirken kullanılan tamamlayıcı veya süsleyici şeyler. (رسوم ، حشوة)
<i>Harem</i>	harem Herkesin girmesine müsaade edilmeyen, saygı-değer ve kutsal yer. Mekke'nin çevresi, eş, kişinin namusunu koruduğu yakınları. Kelime son anlamı hariç diğer anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Bundan başka aşağıdaki anlamıyla da kullanılır. حَرَم

- * Saray ve konaklarda kadınlara ayrılan bölüm:
*"Harem, ihtiyar hatunların bembeyaz patiska se-
 dirli küçük köşe odalarında kalmıştı."* F. R. Atay.
 (جناح خاص بالسيدات)

Hariç

hāriç

خارج

Dış, dışarı, yabancı ülke. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de sıkça kullanılır.

- * *z.f. Dışta kalmak üzere, dışında sayılmak üzere:*
Turgut hariç, hepimiz kalacağız. "Dişçi koltuğu hariç, kim bir koltuğa oturursa kendini bir şey zanneder." B. Felek.
Hariçten gazel okumak. (veya atmak) tkz. 1) Bir konuyu iyice bilmeden, üzerinde görüş ve düşünce ileri sürmek. 2) bir konuşmaya yersiz ve zamansız katılmak.

(ماعد ، الآ ، عدم المام)

Harika

hārika

خارقہ

Olağan dışı, görülmemiş, duyulmamış, acayip, garip. Kelime olağan dışı anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * *mec. Eksiksiz, kusursuz, mükemmel: Harika bir kitap. "Harika bir fikir doğrusu, kim akıl ettiyse iyi akıl etmiş"* A. İlhan.
 (رائع ، کامل)

Hars

hars

حَرث

Ekilmiş tarla, ziraat, mal ve çoluk çocuk gibi dünya malı. Tarlayı sürmek anlamına dilimizde bu kelime geçmişte kullanılmıştır. Ayrıca aşağıdaki manasıyla da kullanılır.

- * **Kültür:** *Osmanlı dönemindeki Türk harsını iyi bilmek zorundayız.*

(ثقافة)

- Has** **hāṣṣ** **خاص**
Özgü, mahsus, ilgili, tahsis etmek. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Katıksız, en iyi cinsten, saf: *Has gümüş.*
2. *mec.* İyi nitelikleri kendisinde toplamış olan (kişi).
3. Hükümdara özgü olan: *Has ahır. Has bahçe.*
(صافي ، طيب ، خاص باللك)
- Hasbî** **ḥasbî** **حسبى**
Saymak, ölçmek, hesaplamak anlamına gelen *ḥasebe* kökünden.
- * 1. Gönüllü ve karşılıksız yapılan: *Hasbi çalışma.*
2. *mec.* Sebepsiz: *Hasbi azar işitti.*
(في سبيل الله ، بلا سبب)
- Hasis** **ḥasis** **خسيس**
Hakir, bayağı, her ne suretle olursa olsun zengin olmaya çalışan kimse: Kelime dilimizde hakir, bayağı manasına kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılmaktadır.
- * Cimri, pinti: *Hasis adamın biri.*
(بخيل)
- Hasret** **ḥasret** **حسرت (حسرة)**
Şiddetli üzüntü, tasa, keder.
- * Özlem: "Vatan ve kardeş hasretimizi birbirimizde gideriyoruz." H. Taner.
Çok özlemek: *Uzun zamandır kazının hasretini çekiyor.*
(اشتياق)

<i>Hatıra</i>	<i>hātıra</i> Akla gelen görüş, anlam.	خاطره
	* 1. Andaç, anmalık, yadigar. <i>Hatıra defteri</i> . 2. Geçmişte yaşanmış çeşitli olaylardan belleğin saklandığı her türlü iz, anı: " <i>Ruhu türlü türlü hatıralar ümitler, arzularla kaynıyordu.</i> " P. Safa. <i>Hatırat</i> anılar. (ذکرى ، ذکریات)	
<i>Hava</i>	<i>hevā</i> Sevgi, muhabbet, özlem, arzu, hasret, kâpris.	هوا (هوى)
	* 1. Müzik parçalarında tür: <i>Köy havaları, güreş havası, dans havası</i> . 2. Keyif, âlem: <i>Onu kendi havasına bıraksak, çalışmaz</i> . 3. Görünüş, bir kimsenin durumunu belirten özellik: " <i>Buna rağmen öyle kibar ve asil havası vardır ki, bu damga bile onu çirkinleştiremez, inadına daha bir uçar, daha bir sevimli yapar.</i> " H. Taner. 4. Tarz, üslûp: "... Namık Kemal'e. Teyfik Fikret'e başarıyla nazireler yazmıştır. Onların diliyle, onların sesiyle, onların havasıyla..." Y. Z. Ortaç. 5. Çekicilik, albeni, alım, cazibe: <i>Kadın güzel değil, ama havası var</i> . (نغمة موسيقية، حال، مظهر، أسلوب، جاذبية)	
<i>Havadis</i>	<i>havâdis</i> Olay, vaka, konu, kaza anlamlarına gelen <i>hâdis</i> 'nin çoğulu. Kelimenin tekili olay anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Çoğulunda ise anlam kayması vardır.	سوادب
	* İlgi ile karşılanabilecek haber: " <i>İstanbul'dan bu günlerde garip havadister alıyoruz.</i> " H. E. Adıvar. " <i>Bazı tuhaf havadister vermek için telefon etmek cesaretini de gösteriyordu.</i> " Y. K. Karaoğlu. (أخبار)	

<i>Havâî</i>	hevâ'î Arzu, istek, özellikle nefsin kötülüğe meyletmesi anlamına gelen hevâ' kökünden.	هَوَائِي
	* 1. Dilediği gibi davranan, uçarı, hoppa, sorumsuz: <i>Havâî adam.</i> 2. Değersiz, boş: <i>Havâî sözler.</i> <i>Havâî fişek</i> törenlerde geceleri yakılarak havaya uçurulan renkli ışıklar saçan fişek. (عدم المسؤولية ، بلا فائدة)	
<i>Havale</i>	havâle Banka, postane vb. aracılığıyla gönderilen para. Bir işi bir başkasına devretme. Bu anlamıyla dilimizde kullanılan kelime, ayrıca aşağıdaki anlamlar için de kullanılmaktadır.	حَوَالَه
	* 1. Gebelerde, küçük çocuklarda görülen bir çeşit çırpınmalı, bazen ateşli de olabilen hastalık. 2. Bir arsayı çevirmek, kapamak için çekilen perde veya duvar: <i>Tahta havale.</i> (نوبة)	
<i>Hayran</i>	hayrân Sıkıntılı, mütereddit, şaşkın, ne yapacağını bilmeyen.	حَيْرَان
	* Birini beğenen, çok beğenen: <i>Hayranlarından biri.</i> <i>Hayranlık</i> tutku, aşırı istek: "Gençliğin, hiç olmazsa gençliğin ruhundan bu mal, bu süs, bu lüks hayranlığını sökelim." P. Safa. <i>Hayranlıkla</i> çok beğenerek, hayran kalarak: "Herkes sizi beğeniyor, sizi hayranlıkla seyrediyor." Y. K. Karaosmanoğlu. (معجب ، اعجاب)	
<i>Haysiyet</i>	haysiyyet Üzerinc hüküm teşekkül eden şey.	حَيْثِيَّة (حیثية)

- * 1. Değer, saygınlık, itibar: "*Kendinden dinlediğine göre, çekilmenin sebebi bir haysiyet meselesi idi.*" F.R.Atay.
2. Onur, öz saygısı, şeref. *Haysiyet divanı onur kurulu.* (اعتبار ، شرف ، سمعة)
- Hazar** **hazar** **حضر**
Şehirler, köyler, kasabalar ve buralarda yaşayan insanlar.
- * **Barış:** *Hazar ve sefer barış ve savaş zamanı.* (سلام ، سلم)
- Herif** **harif** **حریف**
Meslek arkadaşı, müşteri.
- * 1. Güven vermeyen, aşağı görülen, bayağı kimse: *Şu herif kim? Buralarda bir herif dolaşıyor.*
2. Adam: "*Adamlar yüz kiloluk bir yükü tüy gibi kaldırırken hafif siklet herifi kaldıramıyorlardı.*" B. Felek. (غير معتد ، دئی ، رجل)
- Heves** **heves** **هوس**
Bir tür delilik, geri zekallık, tıp. Lüks, fantazi hastalığına kapılmak.
- * 1. Arzu, istek, eğilim, şevk: *Bu çocuğun okumaya hevesi var. "Küçüklüğünden beri bütün hevesi bahriyede idi."* H. Taner.
2. Geçip geçici istek: *Hevesini almak istediği, imrendiği şeyi elde ederek ona doymak: "Oluruna bırak gençtir derim / Hevesini alsın sokaklardan."* B. Necatigil. (ميل ، رغبة)
- Hınzır** **hinzır** **خنزیر**
Domuz. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Katı yürekli, kötü düşünen, gaddar: "Bırak beni...şu hınzırı geberteceğim diyordu." Y. K. Karaosmanoğlu.
2. Genellikle hoş giden bir davranış ve durum için şaka yollu söylenir: "Dilber'de bir kurum bir eda. Bir de güzelleşti hınzır." S. F. Abasıyanık.
(ظالم ، تستعمل لاقادة الاعجاب أيضا)
- Hırka* **hırka** خرقه (خرقه)
Bez parçası, yırtık kumaş.
- * 1. Önden açık kollu, genellikle yünden üst giysisi: "Bol hırkasının içinde ne kadar zavallı, hatta ne kadar gülünçtü." Y. K. Karaosmanoğlu
2. Dervişlerin giydikleri üst giysisi.
Hırkayı başına çekmek bir köşeye çekilip çevresiyle ilgisini kesmek.
(برده)
- Hırpanî* **hırbanî** خربانى
Bozulmak, faydasız hale gelmek, harap olmak anlamlarına gelen *haribe* kökünden.
- * *Perişan kılıklı, derbeder*: "Yanımıza elleri saygı ile göbeğinin altına bağlı, *hurpanî* bir delikanlı yansaşı." S. F. Abasıyanık.
(سئ المنظر)
- Hırs* **hırs** حرص
Aşırı istek, şefkatli ve yararlı olmak, başkasının mahna tamah etmek. Kelime aşırı istek manasıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılır.
- * *Öfke, kırgınlık*: "Hırsımdan bazılarını tahlomu bedava verdim, alın, götürün diye başırdım." H. C. Yalçın.
Hırsını alamamak öfkesini yenememek.
Hırsını yenmek öfkelenmemek için kendini tutmak.
(غضب ، غيظ ، سخط)

<i>Hicap</i>	hicāb Örtü, iki şeyi birbirinden ayıran her şey.	حجاب
	* Utanma, utanç, sıkılma: "Ve Rabia'nın hicabından taze yanakları gene eski nadide bir şarap gibi lâl rengini alıvermişti." H. E. Adivar. Hicap duymak (veya etmek) utanmak.	(خجل)
<i>Hilâf</i>	hilâf Tartışmak, arkasından gelmek, ters, karşıt. Kelime ters ve karşıt anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	خلاف
	* hlk. Yalan: Hiç hilâfım yok. Hilâf olmasın yanılmıyorsam. Hilâf yok yalan yok. Hilâfsız yalansız, inanılmaz ama gerçek.	(كذب ، بدون خطا)
<i>Himmet</i>	himmet Yapılmasına karar verilen iş, azmetmek, arzu etmek.	هيمت (همة)
	* 1. Yardım, kayırma, lütuf: "Himmetinizle fakir bir ailenin yüzü gülerse tabi siz de sevaba girersiniz." R. H. Koray. 2. Çalışma, emek, gayret: Bu iş çok himmet ister.	(مساعدة ، لطف ، بذل)
<i>Hin</i>	hîn Zaman, vakit, müddet anlamlarına gelen hîn'den galattır. (hā güzel he'ye dönüşmüştür.) Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlam için de kullanılır.	هين (حين)
	* tkz. Kurnaz, cin fikirli kimse. Hin oğlu hin çok kurnaz, her devrin şartlarına uyabilen kimse: "O ne hin oğlu hin Raşit'tir." H. R. Gürpınar.	(ماکر)

<i>Hindi</i>	hindi	هِنْدِي
	Tadı lezzetli bir tür çöl bitkisi, Hindistanla ilgili, Hintli.	
	* 1. Tavukgillerden xv. yüzyılda evcilleştirilerek Amerika'dan bütün dünyaya yayılan kümes hayvanlarının en büyüğü, hindi. 2. <i>hlk.</i> Aptal, şaşkın: <i>Hindi gibi kabarmak</i> gururlanmak, büyüklük taslamak. (دِيك رومي ، أَحْمَق)	
<i>Hisse</i>	hişse	حِصَّة
	Nasip, pay, zaman dilimi. Kelime dilimizde nasip ve pay manasına kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılır.	
	* Ders almak, bir olaydan çıkarılan ders: <i>Hisse çıkarmak</i> kendisiyle ilgili bulmak, almak: "Siz niçin bundan kendinize hisse çıkarmıyorsunuz?" Ö. Seyfettin. <i>Hisse kapmak</i> bir olaydan yararlı bir öğüt çıkarmak. (عِبْرَة ، عِظَة)	
<i>Hiza</i>	hizā'	حِذَاء
	Ayakkabı, hizası, karşısı. Kelime dilimizde hizası anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılır.	
	* <i>tkz.</i> Davranışını düzeltmek, yola gelmek: "Ha şöyle dedi içinden, adam ol da biraz hizaya gel." H. Taner. <i>Hizaya getirmek</i> birinin davranışını düzeltmek, yola getirmek. (اِعْتِدَال ، تَقْوِيم ، تَسْوِيَة)	
<i>Hokka</i>	hukka	حَقَّة
	Ağız dar, gövdesi geniş yağ kabı. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. (şeker hokkası, mürekkep hokkası) Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır:	

- * *Hokka gibi oturmak (giysi için) Vücuda iyice uymak: "Biraz kısaca olmasını kalınlığıyla telafi eden vücuduma hokka gibi oturan ceketatayım bu gibi törenlerde beni daima..." R. N. Güntekin.*

(مناسب)

Hortum

hortūm

خُرطوم

Burun, fil burnu, plastikten yapılan su hortumu. Kelime son iki manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılır.

- * *Hava veya suyun hızla dönüp sütun biçiminde yükselmesiyle oluşan alanı dar bir siklon çeşidi. Hortum gibi çok uzun (burun).*

(زوبعة ، نوء)

Hububat

hubūbāt

حُبُوبَات

Tane anlamına gelen *ḥabbe*'nin çoğulu olan *ḥubūb*'un çoğulu. Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz. Dilimizde tahıl anlamına kullanılır.

Hulliyat

ḥulliyāt

حُلَيَّات

Kıymetli taşlar ve madenlerden oluşan süs eşyası, zinet, takı anlamına gelen *ḥaly*'in çoğulu olan *ḥuliy*'in çoğulu. Kelime bu şekliyle Arapçada kullanılmaz. Anlam kayması yoktur.

Hulūs

hulūs

حُلُوس

Saf, temiz olmak, gönül temizliği, kurtulmak, ayrılmak. Kelime gönül temizliği anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlam için de kullanılır.

- * *Hulūs çakmak dalkavukluk etmek, yaranmaya çalışmak.*

(متزلف ، متملق)

- Huzur* *huzūr* *حُضُور*
 Yoldan gelmek, vakti gelmek, katılmak, birinin katında bulunmak, bir yerde hazır olmak. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlamlar için de kullanılır.
- * *Dirlik, baş dinçliği, gönül rahathğı, rahatlık:*
Bu komşular mahallenin huzurunu kaçırdı.
 (راحة ، سلامة)
- Hücre* *hücre* *حُجْرَة*
 Oda, ağıl. Kelime küçük oda manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. *biy. ve anat.* İnce bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş, bir organizmanın yapı ve görev bakımından en küçük birliği, göze.
 2. *mec.* Siyasi bir amaçla gizli olarak çalışan bir örgütün genellikle aynı yerde çalışanlarının oluşturduğu topluluk. Polis, son günlerde pek çok hücre evine baskın düzenledi.
 (خلية ، جماعة)

I

Istırap **iztirāb** اضطراب
Sevinç veya hüzünden hareket etmek, sallan-
mak, dalgalanmak.

Acı, üzüntü, keder: "İyi bir şoför her çeşit ısı-
raplara katlanmalıdır." A. Gündüz.

(ألم ، حزن ، غم)

I

İbne **ubne** (أبنه)
Ayıp, kusur.

* *kaba.* Eş cinsel ilişkide pasif erkek.
(لوطي)

İcap **icāb** إيجاب
Gereklilik, tasdik, teyit, muvafakat, onay, o-
lumlama, teklif. Kelime gereklik ve olumlama
anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca
aşağıdaki farklı anlam için kullanımı çok yay-
gındır.

* *mec.* Bir kimseyi ortadan kaldırmak, yok et-
mek: *Çocuklar onun icabına baktılar.*

(قضى على...)

İdman **idmān** إيمان
Devam ettirmek, alışkanlık ve bağıklık ka-
zanmak. Kelime alışkanlık kazanmak anlamı-
yla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki
farklı anlam için de kullanılır.

* Vücudun gücünü artırmak için yapılan alıştır-
ma, spor, jimnastik (antrenman) .

İdman yapmak beden hareketleri yapmak.

(تدریب ، تمرین)

İfade

İfāde

إفادة

Kazanmak, kazandırmak, istifade etmek ve ettirmek, bildirmek.

- * 1. Anlatım: *Güzel bir ifade.*
- 2. Deyiş: *Onun ifadesine göre, bu iş bu kadarla da kalmamış.*
- 3. Bir duyguyu yüz aracılığıyla anlatan belirtilerin bütünü: *"Sakalı yeni çıkmış yüzünde çocukça ifadeler uçuyordu." S. F. Abasıyanık.*
- 4. huk. Mahkemede tanık ve sanıkların olay hakkında sözlü açıklamaları: *"Onun ifadesini henüz dosyada göremedim." A. İlhan.*
- 5. mec. Önem taşımak: *Dostluk benim için çok şey ifade eder.*

(أسلوب، قول، ملامح، بیان، هام، شهادة)

İğbirar

İğbirār

إغبرار

Tozlanmak, kıtlık olmak.

- * Gücenmek, güceniklik: *O söz iğbirarını mucip olmuş.*

(امتعاض)

İğfal

İğfāl

إغفال

Dikkatsizlik, önem vermemek, gafil olmak.

- * Aldatma, ayartma, kandırma, baştan çıkarma. İğfal etmek aldatmak, kandırmak.: *"Bir genç kızı izdivaç vaadiyle iğfal etmiş bir adamın mesuliyetini, vicdan azabını ve nihayet hicabını duyuyordu." Y. K. Karaosmanoğlu.*

(اغتصاب المرأة ، هتك عرض)

İhale

İhāle

إحالة

Havale etmek, nakletmek

- * (Teknik bir anlam) Bir iş veya bir malı birçok

- istekli arasından en uygun şartlarla kabul edene bırakma, eksiltme veya artırma. *İhaleyi biz kazandık.* (مناقصة ، عطاء)
- İhrac* ihrāc إخراج
Çıkarma, dışarıya atma. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Üretim fazlasını yurt dışına satma: *Türkiye' nin ihracatı ithalatını karşılamamaktadır.* (تصدير ، صادرات)
- İhtilâl* ihtilâl إحتلال
Bir yere yerleşmek, işgal etmek.
- * 1. Bir devletin siyâsî, sosyal ve iktisadî yapısını veya yönetim düzenini değiştirmek amacıyla hukuk kurallarına ve kanunlara uymaksızın cebir ve kuvvet kullanarak yapılan geniş halk hareketi, devrim: *Askerî ihtilâl, Fransız ihtilâli.*
2. Kargaşalık, düzensizlik, karışıklık.
3. Köklü değişim: *Bilimde ihtilâl.* (انقلاب ، ثورة ، تغيير جذري)
- İhtişâm* ihtişâm إحتشام
Hayalî ve terbiyeli olmak.
- * Büyüklük, göz alıcılık, gösterişlilik: *"Daha yüksek, daha ihtişamlı konaklar olduğu söyleniyordu."* Ö. Seyfettin. (أبهة ، روعة)
- İhtiyar* ihtiyār إختيار
Seçmek, tercih etmek. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlamları ifade etmek için de kullanılır.
- * 1. Yaşlı, kocamış olan kimse: *"İhtiyar öksürü-*

yor, öksürdükçe de boğazından çürük bir ses çıkıyor." M. Ş. Esendal.

2. Katlanmak: İhtiyar ettiği bunca zahmetler.

3. tkz. Baba veya anne.

(شيخ، مسن، تحمل، تستعمل لئداء الأبوين)

İkame ikāme إقامة
İkamet etmek, durdurmak, devam ettirmek, doğrultmak, düzeltmek, dava açmak. Kelime bu anlamlardan ikamet etmek, dava açmak, durdurmak anlamlarına dilimizde de kullanılır. Bundan başka aşağıdaki farklı anlam için kullanılır.

- * Birbirlerinin yerine geçen, konulabilen mallar: Şekerin bulunmadığı durumlarda pekmez bir ikame mahdır.

(بديل ، بدل)

İkbal ikbāl إقبال
Geldi, bolluk oldu, yöneldi.

- * 1. Baht açıklığı veya yüksek bir makama, erişmiş olma durumu.

2. İstek, arzu: Çaya ikbal yok mu?

İkbal düşkünü Önce iyi bir yaşantısı varken gözden düşerek yoksul olma durumu: "İkbal düşkünlüğü babama tesir etmemiş gibiydi." R. N. Güntekin.

(حظ ، نصيب ، رغبة)

İkrah ikrah إكراه
Zorlamak.

- * Tiksinme, iğrenme.
İkrah etmek tiksinmek, iğrenmek.
İkrah getirmek tiksinmeye iğrenmeye başlamak.
(اشمئزاز)

İkram ikrām إكرام
Saygı göstermek, üstün tutmak, ikram etmek.

Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Alışverişte satıcının alıcıya yaptığı indirim. *Tamam alalım ama ikramınız ne olacak!*

(تخفيض ، تنزيل)

İkramiye

ikrāmīyye

إكراميه

İyi çalışmalar karşılığında işçilere verilen aylık dışı para. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Piyangoda bir kimseye çıkan para veya nesne.

(حظ ، نصيب)

İktidar

iktidār

إقتدار

Bir işi yapabilme gücü. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisi, bu yetkiyi elinde bulunduran kişi ve kuruluşlar. *İktidar partisi.*

(حكومة ، سلطة)

İlle

illā

إلله (إلا)

İstisna edatı, ancak, başka.

- * 1. ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her halde, mutlaka: "İlle seni evine kadar geçireceğim diye ayakta duruyor." H. Taner.
2. Hele, özellikle: "İlle o gözleri ille o gözleri." H. R. Gürpınar.
3. Yoksa, olmazsa: *Sende gelirsen, ille gitmem. İlle ve lakin hlk. Gel gelelim, bununla birlikte.*

(لا بد ، إطلاقاً ، مهما ، خاصة ، ان لا)

<i>İlmiye</i>	‘ilmiyye İlme ait.	علميه
	* Din işleriyle uğraşan hocalar sınıfı. <i>İlmiyeden bir zat.</i> Din işleriyle uğraşanların mesleği. (رجال الدين ، علماء)	
<i>İltimas</i>	iltimās Talep etmek, istemek.	إلتماس
	* Haksız yere yasa ve kurallara uymaksızın kayırma, arka çıkma: "Onun için buraya kabul edililişimde bir iltimas seziyordum, buysa beni yerin dibine geçiriyordu." O. Kemal. İltiması olmak arkası kayırıcısı olmak. (محاباة ، رعي الخواطر)	
<i>İmal</i>	i‘māl Bir aleti kullanmak, birini çalıştırmak, bir konu üzerinde yoğunlaşmak.	إعمال
	* Ham maddeyi işleyip mal üretme, yapım. İmal etmek ham maddeyi işleyerek bir mal üretmek: <i>Ayakkabı imal etmek.</i> (انتاج)	
<i>İmalat</i>	i‘mālāt Bir aleti kullanmak, birini çalıştırmak, bir konu üzerinde yoğunlaşmak anlamlarına gelen i‘māl’ın çoğulu. Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz. Tekili dilimizde farklı anlamda kullanıldığı gibi, çoğulu da farklı anlamda kullanılır.	إعمالات
	* Ham madde işlenerek yapılan her türlü mal: <i>İmalat sanayii.</i> (منتجات)	
<i>İmame</i>	imame Başkanlık, önderlik, liderlik, öne geçmek.	إمامه
	* Tespihlerin baş tarafına geçirilen uzunca parça. <i>Tespih bir yana imamesi çok güzel!</i>	

<i>İmza</i>	imzā' Yerine getirmek, geçerli kılmak, imzalamak. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki mecazi anlam için de kullanılır.	إمضاء
	* Herhangi bir dalda ün yapmış yazar, sanatçı: <i>Dergi en ünlü imzalara yer veriyor.</i>	(كاتب شهير ، فنان شهير)
<i>İnayet</i>	'ināyet Önem vermek, dikkat etmek, ilgilenmek.	عناية (عناية)
	* Lütuf, ihsan, iyilik. <i>İnayet etmek (veya eylemek)</i> iyilik etmek, kayırmak, lütfetmek.	(عطاء ، احسان ، لطف)
<i>İndi</i>	'indī Mekan ve zaman zarfı olan 'inde'nin mensubiyet ya'sı bitştirilmiş hali.	عندى
	* Herkesçe kabul edilebilecek olan bir temele bağlanmayıp yalnız bir kişinin kendi kanısına dayanan: <i>İndi fikirler. İndi bir yorum.</i>	(شخصي ، ذاتي)
<i>İnfilak</i>	infilāk Yarılma, ikiye ayrılma.	إنفلاق
	* Güçlü bir biçimde patlama. <i>İnfilak etmek 1) Patlamak; 2) mec. Birdenbire şiddetle ortaya çıkmak: "...biraz sonra hiddet, birikmiş kin, kışkırtılma birdenbire infilak etti." A. H. Tanpınar.</i>	(انفجار ، انفجار)
<i>İnkişâf</i>	inkişâf Ortaya çıkma. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlam için de kullanılmaktadır.	إكتشاف

- * **Gelişme, gelişim:** "Kocam, hâdiselerin inkişâfını beklemek lâzımdır diyor." H. E. Adıvar.

(تطور)

İnsiyak insiyāk إنسياق
Başkasına tâbi olmak, izlemek.

- * **İç güdü, sevkitaî.**
İnsiyakî iç güdülü: "Onları gören yolcular da insiyakî bir hareketle ayaklandılar." A. Gündüz.

(غريزة)

İnzibat inzibāt إنضباط
Sağlam olma, muhkem ve sabit olma.

- * **1. Sıkı düzen:** "Vali beye söylediniz, böyle milli günlerde başka türlü inzibat ister." F. R. Atay.
2. ask. Silahlı kuvvetlerde, ordudaki düzeni sağlamak amacıyla görevlendirilmiş er.

(تدابير أمنية ، شرطة عسكرية)

İptidâî ibtidâ'î ابتدائي
İlk okul. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * **İlkel: İptidâî toplumlar ilkel toplumlar.**
İptidâîlik iptidâî olma durumu: "Bu bizim ahlâk hakkındaki anlayışımızın iptidâîliğindendir." P. Safa.

(بدائي)

İptila ibtilâ' ابتلاء
Denemek, imtihan etmek.

- * **Düşkünlük, tiryakilik:** "Süse ve mücevhere iptilasını anlatmak için yapılan mübalagalara inanmak lazım." P. Safa.

(ادمان)

<i>İrsaliye</i>	İrsāliyye Heyet, özellikle misyonerlik faaliyeti için gönderilen heyet.	إرسالیه
	* Bir yere gönderilen eşyanın listesi, gönderme belgesi. <i>Lütfen, irsaliye göndermeyi unutmayınız.</i> (قائمة البضائع المرسله)	
<i>İstida</i>	İstid'ā' çağırmak, gelmesini istemek, duayı hak etmek.	إستدعاء
	* Dilekçe, arzuhal: <i>İstida</i> yazılır. (طلب ، عريضة)	
<i>İstihkam</i>	İstihkām Gclendirme, salamlaştırma.	إستحکام
	* Düşman saldırısını durdurmak, düşmana karşı savunma yapmak amacıyla düzenlenmiş yer: "Meer tel örgülerin gerisindeki istihkamlara gelmişim." A. Gündüz. <i>İstihkam sınıfı</i> savaşan birliklerin saldırısını kolaylaştıran, savunma gücünü artıran yapı işle-riyle uğraşan teknik askeri sınıf. (سلاح الهندسة)	
<i>İstikamet</i>	İstikāmet Kalkmak, dik durmak, bir şeyin düzgün hale gelmesi, itidalli olmak.	إستقامة (استقامة)
	* Yn, doğrultu: "Arkaya baka baka, yere yuvarlanmaksızın, istenilen istikamette kaç adım gidebilir." A. Haşım. <i>İstikamet</i> vermek yn vermek, yöneltmek. (اتجاه)	
<i>İstimlāk</i>	İstimlāk Elc geçirme, sahip olma.	إستملاك

- * Kamulaştırma: *İstimlâk etmek kamulaştırmak.*
(تعميم)

İstiskal *istiskāl* إستثقال
Ağır olmak, uykuya dalmak.

- * Soğuk davranışlarla hoşlanmadığını belli etme:
"Çoğundan *istiskal*, pek azından itibar gördü." F.
R. Atay. *İnsan istiskal olduğu yere bir daha git-*
memelidir. (عدم المبالاة ، عدم الاهتمام)

İstismar *istismār* إستثمار
İşletme, yararlanma, yatırım yapma. Kelime
dilimizde yararlanma ve işletme anlamlarıyla
kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı an-
lamlar için de kullanılır.

- * 1. Birinin iyi niyetini kötüye kullanma: "Halbu-
ki onlar, işte bu saflığı *istismar* ediyorlar, bütün
düşünceleri seni kullanmak o kadar." A. İlhan.
2. Sömürmek: "Bu en zayıf damarının yüzüstüce
istismar edilmesine isyan etti." T. Buğra.
(استغلال)

İşgal *işgāl* إشغال
Bir yerde kalmak, elde etmek, uğraştırmak, en-
gel olmak. Kelimenin *if'āl* vezninden kullanımı
Arapçada iyi karşılanmamaktadır. Bununla
birlikte Türkçede uğraştırma, oyalama, engel
olma manalarını ifade etmek için kullanılmak-
tadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de
kullanılır.

- * Bir yeri ele geçirme : *Irak'ın Kuveyt'i işgali.*
(احتلال ، غزو)

İşret 'işret عِشْرَة (عشرة)
Yakın ilişki, birlikte yaşama, arkadaşlık.

- * **İçki:** *İşret vücudumu harap etti.
İşret âlemi içki âlemi.
İşret etmek içki içmek.*
(خمر ، مسكر)
- İşve** 'işve عشوه
Gece körü olmak, iyi görememek.
- * **Kadınların ilgi çekmek, gönül çelmek için ta-
kindıkları, hoş, aldatıcı, tavır, kırıma, naz, cil-
ve, eda:** *Bu ne işve, bu ne naz!*
(دلال ، غنج)
- İthal** **İdhāl** إدخال
İçine almak, dabil etmek. Kelime bu anlamıyla
dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki
farklı anlam için kullanımı çok yaygındır.
- * **Bir ülkeye başka ülkelerden mal getirme veya
satın alma:** *Türkiye Almanya'dan bir kaç çeşit a-
raba ithal ediyor.
İthalat bir ülkeye başka bir ülkeden alınan mal-
ların bütünü.*
(استيراد)
- İzan** iz'ân إذعان
Boyun eğmek, itaat etmek.
- * **Anlayış, anlama yeteneği:** *İzansız adam anlayış-
sız insan.
İzan etmek anlayışlı davranmak.*
(فهم ، ادراك)

K

Kabala **qabala** قباله
Kontrat, kefalet, garanti, sorumluluk.

* **Götürü, toptan:** *Bu işi kabala kaç yaparsın?*

(بالجملة)

Kadar **qadr** قدر
Değer, kıymet, derece, mertebe, bir şeyin parçası, kader.

- * 1. **Büyükülüğünde:** *Bacak kadar çocuk. Avuç içi kadar yer.*
2. **Dek, değin:** "Saat ona kadar sokaklarda gezdi." P. Safa.
3. **Gibi:** *Teşekkür ederim, almış kadar oldum. "İstanbul'un balıkları kadar, balıkçıları da hoştur."* S. F. Abasıyanık.
4. **Süre belirtir:** *Yaşadığı kadar yaşayacak değil ya!*
5. **Gösterme sıfatlarından biriyle bir sayıdan sonra geldiğinde kesinlikle belli olmayan bir niceliği belirtir.** "Kantara'nın önünde yüz kadar düşman çadırı kurulmuştu." F. R. Atay.

(مثل ، الى أن ، حتى ، كأن ، مدة ، تقريبا)

Kademe **qademe** (درجة ، خطوة)
Uzunluk ölçmekte kullanılan bir tarafı sabit diğer tarafı hareketli bir ölçü aleti.

- * Aşama, basamak, *Kademe kademe* aşama aşama, derece derece.
Kademe ilerlemesi devlet memurunun olumlu sicil almak şartıyla bir yıllık terfii.

(ترفيع ، درجه)

Kadit kadid قَدِيد
Kurbandan sonra tuzlanarak parça halinde güneşte kurutulan et. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Çok zayıf: "Gözlerini kadit elleriyle iyice ovdu." Ö. Seyfettin.
Kaditi çıkmak çok zayıflamak, bir deri bir kemik durumuna gelmek.

(نحيف ، ضعيف)

Kafa kafa' قَافَا
Boynun arka kısmı, ense.

- * 1. Baş: *İnsan kafası, hayvan kafası.*
2. *mec. Zihniyet:* "Kalbi ve kafasıyla daima yeni, daima genç kaldı." Y. Z. Ortaç.
3. Bellek: *Çok kafalı birisi.*
4. Mekanik bir bütünün parçası: *Distribütör kafası.*

(رأس ، ذكاء ، فكرة)

Kâfir kâfir كَافِر
Allah'a ve peygamberlerine inanmayan, küfür-ü nimette bulunan. Kelime ilk anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Acımasız, zalim.
2. *mec. Sevilen birine takılma, sitem yollu kullanılır: Seni kâfir seni!*

(ظالم ، مستبد ، ملعون)

- Kahır** **qahr** قَهْر
Galip gelmek, zorla almak, zorlamak. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * **Derin üzüntü veya acı, sıkıntı:** "*Hayatını alınının teriyle kazanan, yirmi yıllık geçmişi, yalnız kahurlarla dolu bir Türk köylüsü.*" O. V. Kanık.
(أَلَمٌ شَدِيدٌ ، مُشَقَّةٌ)
- Kahpe** **kaḥbe** قَحْبَةٌ
Kötü kadın, fahişe Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * **mec. Dönek.**
Kahpe felek kadere ve talihe küskünlüğü anlatmak için kullanılır: "*Aştı bizdeki, onlardaki mantık / Onlardan yana çıktı kahpe felek*" C. S. Tarancı.
(خَائِنٌ ، غَمَلَاچ)
- Kaime** **kā'ime** قَائِمَةٌ
Hayvanın ön veya arka ayağı, masanın ayağı, isim ve eşyaların kaydedildiği kağıt, liste.
- * **1. Buyruk, resmi kağıt, ferman: Mezat kaimesi.**
2. Kağıt para, kağıt lira, kayme.
(قُرْمَانٌ ، خَطَابٌ رَسْمِيٌّ ، عَمَلَةٌ وَرَقِيَّةٌ)
- Kal** **kāl** قَال
Yalan haber, dedi kodu, lakırdı. Kelime lakırdı, laf ve söz anlamına dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki manayı ifade etmek için kullanılır.
- * **Kale almamak hesaba katmamak.**
(اِعْتِبَارٌ ، حَسْبَانٌ)
- Kalaba** **galebe** غَلِيْبَةٌ
Yendi, üstün geldi, daha çok oldu.

- * **Kalabalık:** 1. Çok sayıda insan topluluğu. "Kalabalık içinde zorlukla boş bir masa bularak oturdum." A. Haşim.
 2. Gereksiz, karışık şeyler topluluğu: *Şu eşya orada kalabalık ediyor.*
 3. Sayıca çok: Kalabalık bir aile. Eşyanız epeyce kalabalıkmış.
Kalabalık ağızlı geveze, bilir bilmez konuşan:
"İkinci maznun kalabalık ağızlı bir koltukçu idi."
 Ö. Seyfettin. (ازدهام ، زحمة ، عدد كثير)

Kalem

kalem

قلم

Yazı yazılan şey (dolma, kurşun kalem), resmi kuruluşlarda idari büro, yazı, yazar. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * **Çeşit:** *Üç kalem erzak. Beş kalem ilaç.*

(نوع ، عدد)

Kalfa

halife

خليفة (خليفه)

Bir insanın işini görmesi için geride bıraktığı kimse, Müslüman idarecilere verilen ünvan. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca yazımı kalfa şeklinde değiştirilerek aşağıdaki anlamlar için kullanılır olmuştur.

- * 1. Aşaması çırakla usta arasında bulunan zanaatçı: "Beyoğlu'nda Cadde-i kebir'de kunduracı kalfası olarak hayata girdi." H. E. Adivar.
 2. Ustalıktan yetişme mimar yardımcısı.
 3. Saraylarda ve büyük konaklarda halayıkların başında bulunan kadın.
 4. İlk okullarda hoca yardımcısı.
 5. Çocukları evlerinden alarak okula, okuldan evlerine götüren kimse.

(مشرف على العمال ، مساعد)

- Kalp** kalb قَلْب
- Değiştirmek, yazıda harflerin yerini değiştirmek, kalp, akıl ve her şeyin ortası, özü. Kelime değiştirmek ve kalp anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Bundan başka aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Düzme, sahte (para): *Kalp para.*
 2. mec. Yalancı, kendine güvenilmeyen: "*Kalp herifin biri bu.*" R. H. Karay.
 3. İşe yaramaz, tembel: *Kalp adam.*
 (مزيف ، مزور ، كاذب ، كسلان)
- Kamber** kanber قَانْبَر
- Hız. Ali'nin sadık kölesinin isminden alınmıştır.
- * *Kambersız düğün olmaz her toplantıda veya her işin içinde bulunanlar için alay yolu söylenir.*
- Kasaba** kaşaba قَصَبَة
- İçerisinde ilik bulunan yuvarlak kemik, nefes borusu, kâmiş kalem, şehrin eski mahalleleri, Mısır ve Suriye'de ölçü aleti.
- * Şchirden küçük, köyden büyük henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş yerleşim merkezi: *Çocuklar bazı şeyler almak için bugün kasabaya gittiler.*
 (ناحية)
- Kasım** kâsim قَاسِم
- Matematikte bölünen, taksim eden. Kelime geçmişte dilimizde bu anlamlarıyla kullanılmıştır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için kullanılmaktadır.
- * 1. Yılın 30 gün çeken 11. ayı, son teşrin, teşrin-sani: *Kasım ayında soğuklar kendini hissettirir.*
 2. Kışın başlangıcı sayılan 8 kasım günü başlayıp hıdrellezin ilk günü olan 6 mayısa kadar altı ay süren dönem.
 (شهر نوفمبر)

<i>Kasvet</i>	kasvet (قسوة) Kötü davranmak, merhametsizlik, zalimlik. * Sıkıntı, iç sıkıntısı. <i>Kasvet basmak (veya çökmek) Çok sıkılmak, içi daralmak: "Gündüzün bu saatinde tiyatroya ağır bir kasvet çökmüş." P. Safa.</i> <i>Kasavet (kasvetin çoğulu) üzüntü, tasa, kaygı, sıkıntı.</i> <i>Kasavet çekmek üzülmek, kaygılanmak: "O cihetten kasavet çekme hanım teyze!" S. F. Abasıyanık.</i> (هم ، غم)
<i>Kavaf</i>	haffaf (خواف) Nal ve ayağa giyilen şey anlamına gelen hūf kelimesinden türetilmiştir. Osmanlıcada kavvaf şeklinde yazımı da kullanılmıştır. * Ucuz, özenmeden ve bayağı cins ayakkabı yapan veya satan esnaf. Kavaf işi özensiz ve gelişigüzel yapılmış olan. (بائع أحذية ، إسكاني)
<i>Kayıt</i>	kayd قيد Bağlamak, sınırlamak, deftere geçirmek. Kelime son iki anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır. * 1. Şart: Kitabımı geri gönderme kaydıyla verebilirim. 2. Önem verme, gözetme. 3. Resmi belge. 4. Ses veya resmi manyetik bant üzerine geçirme işlemi. <i>Kayda değer önemli.</i> <i>Kayıt yapmak engellemek, sınırlamak.</i> <i>Kayıtsızca ilgisiz, aldırılmaz (bir biçimde) "..biraz karlara baktıktan sonra kayıtsızca: - korkma dedi, senin canın kolay çıkmaz." M. Ş. Esendal.</i> (بشرط، اهتمام، ورقة رسمية، تسجيل، جدير)

- Kaza** **kaẓā'** قضاء
- Yargı, yerine getirme, ilçe, muhakeme etme. Kelime son anlam dışında kalan manalarıyla dilimizde kullanmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamıyla çok kullanılmaktadır.
- * Can veya mal kaybına veya zararına sebep olan kötü olay: Tren kazası. "Onun bir yerde bir kaza eceline uğradığını zannedenler olmuştur." R. N. Güntekin.
Kazaen kazara, yanlışlıkla, bilmeden, rastgele.
(حادث ، خطأ)
- Kesat** **kesād** كساد
- Alış verişte durgunluk, bir malın rağbet görmemesi. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla da kullanılır.
- * Yokluk, kıtlık.
Kesatlık kıtlık zamanı.
(مجاعة ، قحط)
- Kıdem** **kıdem** قدم
- Eski zaman, eskilik, ezeli olma. Kelime eskilik manasına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Bir görevde geçirilen süre.
Kıdem tazminatı belirli bir süre çalıştıktan sonra ayrılan işçiye görev süresine bağlı olarak verilen para.
(مدة عمل)
- Kıta** **kıta** قطعة
- Tane, parça, bölüm, birlik. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Yer yüzündeki beş büyük kara parçasından her biri, ana kara: Avrupa kıtası, Asya kıtası.
(قارة)

<i>Kıvam</i>	kıvām Bir şeyin direği, düzeni, azık, yiyecek.	قوام
	* 1. (Sıvılar için) koyuluk; koyuluk derecesi: <i>Bal kıvamında.</i> 2. <i>mec.</i> Bir şeyin en uygun zaman veya durumu. <i>Kıvamını bulmak (veya kıvamına gelmek) gerekli ve istenilen şartlar yerine gelmek, en uygun anında olmak.</i> (في وقته ، مستوي)	
<i>Kıyafet</i>	kıyāfet İz sürme mesleği.	قيافة (قیافة)
	* 1. Kılık: "Öyle de olsa, ha deyince senin boyuna bosuna göre asker kıyafeti bulunur mu?" Y. K. Karaosmanoğlu. 2. Resmî giysi: "Kıyafetinden onun da kalem beyi olduğu anlaşılıyordu." Ö. Seyfettin. <i>Kıyafet düşkünü giyimi kötü olan.</i> (هندام ، زي ، زي عسكري)	
<i>Kibar</i>	kibār <i>Kebîr</i> 'in çoğulu: Büyükler, ulular. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmıştır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.	کبار
	* 1. Davranış, düşünce, duygu bakımından ince, nazik olan (kimse): <i>O pek kibardır, öyle sözler söylemez.</i> 2. Şık, seçkin, değerli. <i>Kibar bir giyim.</i> 3. Zengin, soylu, köklü (kimse, aile): <i>Kibar bir aile. "Bu kibar konağında hizmetçiliğe gitmeye karar verdim." H. R. Gürpınar.</i> (ظریف ، شيق ، أصیل ، غني)	
<i>Kule</i>	kulle Su testisi, bir şeyin en üst noktası.	قله

- * Çoğunlukla kara veya silindir biçimindeki yüksek yapı: *Yangın kulesi, saat kulesi.* (برج)
- Kullap* *kullāb* *قُلاب*
 Bir tür kalp hastahği.
- * 1. İplik üzerine sırma sarmaya yarar bir dolap.
 2. Bir tür menteşe. (بكرة ، مفصلة)
- Kurban* *qurbān* *قُرْبَان*
 Allah'a yaklaşılacak adak vb. hayvan. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. *mec.* Bir ülkü uğrunda feda edilen veya kendini feda eden kimse. *Hava kurbanları.*
 2. *mec.* Bir kazada veya felakette ölen kimse: *Bu depremde çok kurban verildi.*
 3. Bazı bölgelerde seslenme sözü olarak kullanılır: *Kurban, nerede kaldın?*
Kurban olayım! 1) Aşırı sevgi ve hayranlık anlamı: Kurban olayım ne güzel memleket! 2) Yalvarmak için söylenir: "Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl." M. A. Ersoy.
 (ضحية ، فداء ، تستعمل للنداء والتعجب)
- Kusur* *kuşūr* *قُصُور*
 Bir işi yapamamak, acziyet, eksiklik. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Özür: *Kusura bakma.*
 2. Bir işi bilerek veya bilmeyerek gereği gibi yapmamak.
 3. Elverişsiz durum.
Kusur bulmak 1) Bir şeyin özrünü görmek. 2) Gereğinden çok titiz ve hoşgörüsüz davranmak.
 (عذر ، عيب ، وضع غير مناسب)

<i>Kuvve</i>	قُوَّة kuvve Güç, kuvvet. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlamı ifade etmek için de kullanılır. * Düşünce, niyet, yeti: <i>Kuvveden fiile çıkarmak</i> düşünülen, tasarlanan şeyi gerçekleştirmek. (نية)
<i>Küfür</i>	كُفْر kufr Allah'ın varlığını inkar etme, nimetlere şükretmeme. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki kötü anlam için de kullanılır. * Sövmek, sövmek için söylenen söz, sövgü: "<i>Neydi o kaba saba konuşmalar, o çirkin küfürler!</i>" A. İlhan. (شتم ، سب)
<i>Külliyat</i>	كُلِّيَّات külliyyât Bütünüyle ve fakülte anlamına gelen külliyye'nin çoğulu. * Bir yazarın bütün eserlerini içeren dizi: <i>Necip Fazıl külliyyatı</i>. (مجموعة)
<i>Künye</i>	كُنْيَة kunye Bir kişiye adı, soyadı dışında; ...'ın babası, ...'ın oğlu, ...'ın kızı, ...'ın kardeşi, ...'ın annesi gibi verilen özel adlar. * 1. Bir kimsenin adı, soyadı, ülkesi, doğumu, mesleği gibi özelliklerini gösteren kayıt: "<i>Kara Hüseyin'in künyesini yazdığım defteri helki on ke-re açtırıyor, parmağını künyenin üstüne büyük bir hızla koyuyor.</i>" H. E. Adivar. 2. Bu özelliklerin yazılı olduğu bilezik, kolye gibi metalden eşya: "<i>Güzel bir şeritle künyemi göğsüme bağladım ve gittim.</i>" F. R. Atay.

*Künyesi bozuk kötü durumları görülmüş olan.
Künyesini okumak ayıplarını yüzüne vurmak,
bir kimseye sövmek.* (هوية)

Küp

kūb (كوپ)
Kulpsuz kadeh, bardak.

- * 1. Su, pekmez, yağ gibi sıvıları veya un, buğday gibi tahılları saklamaya yarayan geniş karınlı, dibi dar toprak kap.
2. argo. Sarhoş: O şimdi küp gibidir.
3. Bazı deyimlerde çokluk, fazlalık bildirir. *Sinir küpü, akıl küpü.
Küp gibi çok şişman.
Küpe dönmek çok şişmanlamak.
Küplere binmek çok öfkelenmek.
Küpünü doldurmak eline fırsat geçmişken çok para biriktirmek.*

(جرة ، سكران ، تستعمل للمبالغة)

L

Lâklak

laqlāk

لَقْلَق

Leylek, leyleğin sesi. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Ara vermeden söylenilen saçma, sapan söz dizisi, gevezelik etmek.

Lâklak etmek karşılıklı gelişigizel havadan sudan konuşmak.

Lâklaka gereksiz, anlamsız boş söz.

(ثُرثرة)

Levazım

levāzim

لَوَازِم

Genellikle Arapçada çoğul olarak kullanılan kelime, dilimizde de gerekli olan şeyler anlamına kullanılmaktadır. Bunun dışında aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * ask. Silahlı kuvvetlerin, silah ve cephane dışında kalan, yiyecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını sağlayan asker sınıfı: *Levazım sınıfı*.

(سلاح الادامة)

Lügat

luġat

لُغَات (لغة)

Dil, duyguları anlatmaya yarayan her türlü söz ve işaretler. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamıyla da kullanılır.

- * **Sözlük:** "Bu arada bizim diyalekt dediğimiz mahalli sözleri umûmî lûgate aktarmak da kabildir." B. Felek.

Lûgatçe küçük sözlük, herhangi bir eserin sonunda yer alan ek sözlük.

(قاموس)

*Lütfen***luṭfen**

لُطْفًا

Şefkat, cana yakınlık, sevecenlik, kibarlık.

- * 1. Birinden bir şey isterken 'dilerim, rica ederim' anlamlarında kullanılır: *Lütfen kaleminizi verir misiniz? "Lütfen beş dakika için beni görmeye gelir misiniz?" H. E. Adıvar.*
2. *mec.* Bir işin bir davranışın istenmeyerek, gönülsüz yapıldığını sitem yollu anlatır: *Aylarca sonra lütfen uğradı.*

(من فضلك ، لو سمحت)

M

<i>Mahcup</i>	maḥcūb Gizli, saklı, örtülü.	مَحْجُوب
	* Utangaç, sıkılğan: "Kenara mahcup bir çocuk gibi büzüldüm." S. F. Abasıyanık. <i>Mahcup etmek utandırmak.</i> <i>Mahcup olmak utanmak.</i>	(خجول ، خجلان)
<i>Mahdum</i>	maḥdūm Hizmet olunan, patron, işveren, mükemmel.	مَخْدُوم
	* Erkek evlat, oğul: Ahmet Beyin büyük mahdumu doktordur.	(ابن)
<i>Mahkūm</i>	maḥkūm Herhangi bir cezaya çarptırılan. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.	مَحْكُوم
	* 1. mec. Zorunda olan, mecbur: Ben burada oturmaya mahkumum. 2. Hüküm giymiş kimse: Yeni af kanunuyla mahkumlar bağışlandı.	(مضطر ، مسجون)
<i>Mahlas</i>	maḥlaş Kurtuluş yeri, sığınma.	مَخْلَص
	* 1. Bir kimsenin ikinci adı. 2. Şairlerin eserlerinde kullandıkları takma ad.	(اسم مستعار)
<i>Mahrem</i>	maḥrem Yasaklanan, haram olan şey, tabu, kutsal, kişinin evlenemeyeceği kişiler. Kelime yasak ve evlenilmesi yasak olan kimse anlamına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	مَحْرَم

- * 1. Başkalarına söylenmeyen, gizli: "Müdür dosyadan başka bir rapor çıkardı. Kenarında kırmızı bir damga: Mahrem." R.H. Karay.
2. is. Sırdaş. O mahrem birisidir.
Mahremiyet gizlilik. (سري ، صديق حميم)
- Mahsus* mahşus مَحْصُوس
Özgü, biri veya bir şey için ayrılmış, münhasır. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Bilerek, isteyerek: "...kaptıyı mahsus açık bırakmıştı." A. İlhan.
2. Şaka olarak, şakadan: Mahsus söylüyor, inamayın. (عدا ، مزاح)
- Mahviyet* mahviyyet مَحْوِيَّات
Yok etme, kazıma, silme anlamlarına gelen mahv kökünden türetilmiştir. Bu şekliyle Arapça-da kullanılmaz.
- * Alçak gönüllülük, kendini hiçe sayma: "Muktedir adamdır ama çok mahviyet gösterir." Ş. Sami. (تواضع)
- Mahzar* mahzar مَحْضَر
Not defteri, zabıt, sicil defteri, su başında oturanlar. Kelime sicil defteri manasına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Yüksek makamlı bir kimsenin yanı, huzuru.
2. Yüksek bir makama sunulmak için yazılan çok imzalı dilekçe. (في حضرة فلان ، طلب مقدم من قبل أشخاص)
- Makara* bekere veya bekkâre مَقَرَّة (بكرة)
Çıkrık üzerine iplik, tel, şerit gibi şeyler sarılan, kenarları çıkıntılı, eksenî boyunca delik si-

lindir. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * *Makaraya almak veya sarmak bir kimseyle alay etmek, dalga geçmek.* (استهزاء)

Makbuz maqbūz مقبوض
Tutuklu, teslim alınmış.

- * *Alındı, bir şeyin teslim alındığını gösterir belge: Yönetici yakıt parasını aldığına dair apartman sakinlerine makbuz verdi.* (إيصال)

Makule maḳūle مقوله
Söylenmiş, denilmiş.

- * *1. Takım, çeşit, cins, kabil: Bu makule şeyler.*
2. man. ve fel. Ulam, kategori. (نوع ، طقم ، طبقه)

Makus ma'kūs معكوس
Ters çevirmek, yansıtmak, aksettirmek anlamlarına gelen 'aks kökünden. Mef'ūl vezninde Arapçada kullanımı yoktur. Kelime ilk anlamıyla dilimizde kullanıldığı gibi aşağıdaki farklı anlamıyla da çok kullanılır.

- * *mec. Uğursuz, kötü: "Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makus tarihini de yendiniz." Atatürk.* (مشؤوم ، سئ)

Mal māl مال
Mülk, servet, zenginlik, gayri menkul gibi taşınır veya taşınmaz varlıkların tamamı. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * *1. Büyük baş hayvan.*
2. argo. Esrar: Bugün mal geldi mi? (حيوان كبير مثل بقر و جمل ، مخدر)

<i>Maliyet</i>	mālīyyet (مَالِيَّة) <i>Māl</i> 'a ait olan anlamına gelen <i>mālī</i> 'nin müennesi. Dilimizdeki anlamıyla Arapçada kullanılmaz.
	* Üretimde bir mal elde edilinceye kadar harcanan değerlerin toplamı. <i>Maliyet fiyatı</i> bir malın çeşitli üretim ve dağıtım dönemlerinde o döneme kadar yapılmış olan harcamaların bütünü: <i>Mallar, maliyet fiyatına bir kâr eklenerek satılır.</i> (تَكْلِفَة)
<i>Mandal</i>	mendel (مَندَل) Hindistan'ın Mendel bölgesinden getirilen güzel koku.
	* 1. Kapı gibi şeyleri kapalı tutmaya yarayan, döner tahta veya metal parça: <i>Kapı mandalı.</i> 2. İpe serilen çamaşırı tutturmak için kullanılan yaylı kısıkaç: <i>Çamaşır mandalı.</i> 3. Ut, keman gibi çalgıların tellerini geren düğme. (مَشْبِك)
<i>Mangal</i>	menkal (مَئْكَال) <i>Naql</i> kökünden türetilmiş olup, bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.
	* İçine kor konulan saçtan, bakır veya pirinçten türlü biçimlerde üstü açık kap, korluk. <i>Mangal kömürü</i> odun kömürü. <i>Mangalda kül bırakmamak yapamayacağı işleri yapabilmış gibi söylemek.</i> (مَجْمَرَة)
<i>Marifet</i>	ma'rifet (مَعْرِفَة) Bilgi, ilim. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Ustalık, hüner: *Marifetli biri.*
 2. Uygun olmayan, hoşa gitmeyen, can sıkıcı iş veya davranış: *Yaptuğın marifeti beğendin mi?*
 3. Aracı, ikinci el.
Marifetiyle aracılığıyla.
 (مهارة، حذافة، تصرف غير مقبول، وساطة)

Masal meşal (مثال)
 rnek, atasözü, öğüt, hayvan veya cansız bir varlık diliyle anlatılan efsane, delil. Kelime ğt, efsane ve olağan dışı olayları anlatan hika-ye anlamına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla da kullanımı yaygındır.

- * Boş ve yalan söz.
Masal okuma boş konuşma.
 (حكاية خرافية ، أقصوة ، كلام قاضي)

Maskara maşhara مَسْخَرَه
 Alay konusu olan şey. Kelime alay manasına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. (Küfür olarak söylendiğinde) şerefsiz, haysi-yetsiz, rezil: *Bırak şu maskarayı.*
 2. Karnaval maskesi: ocuk bir maskara satın aldı.
 (رذیل ، قناع الكرنفال)

Maslahat maşlahat مَصْلَحَت (مصلحة)
 Yararlı şey, kişisel çıkar, bir şirket veya ba-kanlıktaki idari birim. Kelime ilk iki anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. nemli iş, mesele: *Bu da bir maslahat mı?*
 2. kaba. Erkeklik organı.

(عمل هام ، مسألة ، ذكر)

- Matrak* **miṭrāk** مطراق
Çekiş anlamına gelen *miṭraka* 'dan galattır.
- * 1. Kalın sopa, değnek.
2. argo. Eğlenceli, gülünç, hoş: *Matrak adam.*
"Cavcav gibi *matrak* oğlan var mı?" A. İlhan.
Matrak geçmek (argo.) alay etmek, eğlenmek.
(عصا ، مضحك ، استهزاء)
- Maval* **mevāl** مآوَال (مَوَال)
Ney eşliğinde söylenen , lehçeyle yazılı halk tür-
küsü. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanıl-
maktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlarla kul-
lanımı yaygındır.
- * argo. Yalan, uydurma söz: "Bu sürgünlük *mava-*
lı neyin nesi? Aslı *astarı* var mı? Ya varsa ne ya-
parım *ben*?" A. İlhan.
Maval okumak yalan söylemek, yalan söyleyerek
oyalamak, masal okumak.
(کذب ، وضع)
- Mavi* **mā'ī** مَآوِی (مَائِی)
Su ile ilgili, su rengi. Kelime bu anlamıyla dili-
mizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki fark-
lı anlam için de kullanılır.
- * Yeşil ile menekşe rengi arasında bir renk; bu-
lutsuz gökyüzünün rengi.
Mavi boncuk dağıtmak birçok kişiye birden sev-
gi göstermek ve söz konusu kişileri bu sevginin
yalnız kendilerine verildiğine inandırmak.
(أَزْرَق)
- Mavna* **ma'ūne** مَعْوَد
Yardım, imdat anlamına gelen *ma'ūne* 'den
Türkçeleştirilmiştir.
- * Gemilere ve yakın kıyılara yük taşıyan güver-
tesiz büyük tekne: "Mavnalar kocaman gövdele-
riyle sallanır." S. F. Abasıyanık.
(زورق کبیر)

Mazhar mazhar مظهر
Dış görünüş, görüntü, davranış, tavır. Kelime görüntü ve bir şeyin veya kimsenin görüldüğü yer anlamına dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı çok yaygındır.

- * Bir iyiliğe erişmek, iyiliğe erişen kimse.
Mazhar olmak iyi bir şeye ermek, ulaşmak: O yüce insan, halk arasında büyük bir saygıya mazhar oldu.
Mazhariyet erişme, elde etme: "Tevfikati Sübhaniyeye mazhariyetinizi temenni ederim." Ş. Sami.
(نيل ، وصول ، حظي ب)

Mazlum mazlûm مظلوم
Kendisine zulmedilen, zulme uğramış. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * *mec. Sessiz ve uysal, boynu bükük. O mazlumin biridir. Hiç sesi çıkmaz.*
(مسكين)

Mecal mecāl مجال
Gezinti yeri, yer, alan, sated.

- * **Güçlük, dinçlik, derman, takat:** "Sesini çıkarmak, bağırarak istiyor, mecal bulamıyordu." P. Safa.
Mecali kalmamak gücü kalmamak, güçsüzleşmek: "Artık ne yürümeye, ne de ayak üstünde durmaya mecal kalmıştı." M. Ş. Esendal.
(استطاعة ، قوة)

Mecmua mecmû'a مجموعہ
Topluluk, koleksiyon, derleme, liste, grup.

- * **Dergi. İslâm Mecmuası.**

(مجلة)

<i>Medar</i>	medār	مدار
	Dönmek, etrafında dolaşmak anlamına gelen <i>devr</i> kökünden, yörünge anlamına kullanılır. Kelime dönence anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.	
	* 1. Dayanak, yardımcı: <i>Medar</i> olmak yardımı, yararlılığı dokunmak. 2. Sebep, vesile: <i>Medar-ı iftihar</i> övünülen, onur duyulan, iftihar edilen şey veya kimse. (ناصر ، مساعد ، سبب ، وسيلة)	
<i>Mefkure</i>	mefkûre	مفكوره
	<i>Fıkr</i> kökünden Osmanlıcada bu şekliyle kullanılmıştır. Arapçada bu tarz kullanımı yoktur.	
	* Ülkü, ideal. <i>Osmanlı mefkuresi</i> . (امنية ، مثل أعلى ، فكره)	
<i>Memleket</i>	memleket	مملكة (مملكة)
	Bir kralın yönettiği devlet, krallık, kralın egemen olduğu yerler, canlılardan her bir grup.	
	* 1. Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütünü: "Memleketin dahilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dulâlet ve hatta hıyanet içinde olabilirler." Atatürk. 2. Bir kimsenin doğup büyüdüğü yer, yurt: "Memleket isterim / Ne başka dert ne gönülde hasret olsun." C. S. Trancı. " Bizim memleketimizde soyadımız var, onu alalım bitsin gitsin!" M. Ş. Esendal. 3. Bir ülkede yaşayan bireylerin bütünü: O, bütün memleketin gözbebeğidir. <i>Memleketli hemşehri</i> . (وطن ، بلاد ، شعب ، بلدياتي)	
<i>Melül</i>	melûl	ملول
	Usanmak, bıkmak anlamına gelen <i>melle</i> 'den, tez bıkan, tez usanan.	

- * 1. Üzgün: *Melûl melûl üzgün üzgün: "Beni aldatırsan doyma yaşına / gez benim aşkımla gel melûl melûl."* Karacaoğlan.
2. Boynu bükük. (حزين)
- Memalik* memâlik مَمَالِك
Köleler, Memlûklüler.
- * Ülkeler, memleketler: *Memaliki Osmuniye Osmanlı idaresindeki ülkeler.* (بلدان)
- Merak* merâk مَرَاق
Et suyu, ziraat ürünlerine büyüdükten sonra âriz olan ve mahsulünü döken bir afet.
- * 1. Bir şeyi anlamak veya öğrenmek için duyulan istek: "Ona bu merak nereden, nasıl, niçin, ne zaman illet olmuştur diye az kafa yormadım." H. Taner.
2. Bir şeyi edinmek, yapmak, bir şeyle uğraşmak isteği: *Bahçeye, çiçeğe meraklı olmak.*
3. Düşkünlük, heves.
4. Kaygı, tasa: *Merak etme! kaygılanma.* (ولع، رغبة، قلق، فضولي، حب الاستطلاع)
- Meret* mârîd مَرْد (مَرْد)
İnatçı, dik kafalı, isyan eden, haddi aşan, yüksek. Kelime inatçı ve kaba manasına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Sıkıntı veren, hoşlanılmayan şeyler veya kimseler için sövgü sözü olarak kullanılır: *Bu ne meret şeymiş, her gün bir tarafı bozuluyor.*
2. hlk. Uğursuz. (شؤم، تطير)
- Merkep* merkeb مَرْكَب

Binilecek şey, gemi, tekne. Kelime günümüz Arapçasında, yalnızca gemi, tekne gibi deniz vasıtaları için kullanılmaktadır. Türkçedeki manasıyla Arapçada kullanılmaz.

- * Eşek. *Merkepçi* eşekçi.

(حمار)

Merkum

merkūm

مَرْقُوم

Yazılmış, noktalanmış, çizilmiş, rakamlanmış. Kelime yazılmış manasında dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Adı geçen, az önce anılan (kimse).

(مذكور)

Mesai

mesā'ī

مَسَاعِي

Çalışmak, istemek, yönelmek anlamlarına gelen *sa'y* kökünden arabuluculuk yapmak anlamına kullanılır.

- * Çalışma, emek: *Mesai saati* çalışma saatleri. *Mesaiye kalmak* bir işyerinde yasal günlük iş süresi dışında ek bir ücretle fazla çalışmak.

(عمل ، ساعات الدوام ، عمل اضافي)

Mesire

mesīre

مَسِيرَة

Bir grup insanın belirli bir amaç için caddelerde yürümesi, gösteri, yürüyüş, yolculuk, tur, seyahat.

- * Gezinti yeri, gezilecek yer: "Halk *mesire* yeri gibi geliyor buraya." H. Taner. *Mesirelik* gezmeye elverişli yer.

(متنزه)

Meslek

meslek

مَسَلَك

Yol, tutulan yol, metod, prosedür. Kelime tutu-

lan yol anlamına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş: "Mesleği ile ilgili olanlar bir yana bırakılırsa çok az kitabı vardı." T. Buğra.
 - 2. Uğraş.
 - 3. Çığır, okul, ekol: Edebî meslekler.
- Meslek içi eğitim meslekten görevlinin kendini geliştirmesi için çağrıldığı kurs.

(مهنة ، تخصص ، مذهب)

Meşruta

meşrûta

مشروطه

Şartlı, şarta bağlı.

- * Satılmamak şartı ile bir kimseye, mirasçılara veya bir kuruluşa verilmiş mülk: *Cami meşrutası*.

(عقار موهوب غير مسموح ببيعته)

Mevzuat

mevzu'at

موضوعات

Konular, meseleler.

- * 1. Bir ülkede yürürlükte olan yasa, tüzük, yönetmelik vb. nin bütünü. *Bu meselenin çözümü için mevzuata bakmak gerekir.*

(لوائح)

Mezun

me'zûn

مأذون

İzinli, yetkili, nikah memuru. Kelime izinli ve yetkili manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Bir okulu bitirerek diploma almak: *Mezuniyet sınavı okul bitirme sınavı.*

(تخرج ، متخرج)

Milel

milel

مِلل

Din ve şariat anlamına gelen *millet*'in çoğulu.

	* Uluslar, milletler.	(شعوب ، أمم)
<i>Millet</i>	millet Din, şariat.	مِلَّة (ملة)
	* 1. Çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan, aralarında dil, duygu, ülkü, gelenek, görenek birliği olan insan topluluğu, ulus: "Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve istiklâl fikrinin lâ-yemut âbidesidir." Atatürk. 2. Benzer özellikleri olan topluluk: Şoför milleti bu, gözü açık olur. 3. Bir yerde bulunan kimselerin bütünü, herkes: Millet meydana toplanmış. Millet Meclisi 1) Millet vekillerinin oluşturduğu kurul; 2) Bu kurulun toplandığı yapı.	(شعب ، امة ، قوم ، جماعة ، كل)
<i>Milliyet</i>	milliyet Din ve şariat anlamına gelen <i>millet</i> 'den galattır. Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.	مِلِّيَّة (ملیة)
	* 1. Millete özgü olma durumu veya milli olma durumu, ulusallık: <i>Milliyet davası</i> . 2. Bağlı bulunulan millet, tabiiyet.	(قومية ، جنسية)
<i>Minnet</i>	minnet İyilik, başa kakma.	مِنْة (منة)
	* 1. Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu: "Teşekkür edilmesini bile istemeyen bir adama karşı içimdeki minnet arttı.." H. E. Adıvar. 2. Bir iyiliğe karşı teşekkür etme, memnuniyet duyma. Minnet altında kalmak birinin iyiliğine karşı kendini borçlu durumdan kurtarmak için karşılık olarak bir iyilikte bulunmak. Minnet etmek boyun eğip yalvarmak.	(شكر ، عرفان الجمیل)

- Misafir* musâfir مُسَافِر
Yolcu, sefer eden, yoldan gelen. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı çok yaygındır.
- * **Konuk:** "Misafir umduğunu değil bulduğunu yer." Atasözü. "Misafirimiz olarak bir müddet kalmak için beraber geliniz." R. H. Karay. Misafir odası evlerde konukların alındığı oda. (صيف)
- Miskin* miskîn مِسْكِين
Fakir, zayıf, zavallı. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Çok uyusuk olan (kimse), mıymıntı: "Hayran olduğum adamı miskin bir mektep çocuğu gibi ya-ka paça alıp götürdü." Y. K. Karaosmanoğlu.
2. Cüzam hastalığına tutulmuş olan kimse. Miskinler tekkesi işsiz güçsüz oturanların, tembellerin toplandıkları yer. (كسلان ، المصاب بمرض الجذام)
- Molla* mevlâ مُلَا (مولى)
Efendi, köle, ortak, Allah c.c. anlamlarına gelen mevlâ veya mevlânâ'dan.
- * 1. Büyük kadı: Mısır mollası.
2. Medrese öğrencisi.
3. Büyük bilgin: Molla Cami. (قاضي القضاة، طالب في المدرسة الدينية، علامة)
- Muayene* mu'âyene مُعَايَنَة
Gözüyle görmek.
- * 1. tıp. Bir kimsenin hasta olup olmadığını veya hastalığın nerede olup olmadığını araştırma: Doktor hastayı muayene etti.

2. Gözden geçirme, yoklama, kontrol etme:
Gümrük muayenesi. (فحص ، تفتيش)
- Mubassır* mubaşşır مُبَصِّر
Görmek, bilmek anlamlarına gelen *başar* kökünden.
- * Okullarda öğrencilerin durumu ile ilgilenen ve düzeni sağlamakla görevli kimse: "Mubassır uzun Osman'dan bir izinsiz cezası almıştım." Y. Z. Ortaç. (ناظر ، موجه)
- Muğber* muğber مُغْبِر
Tozlu, tozlanmış.
- * Gücenmiş, gücenik, küskün.
Muğber olmak gücenmek. (ممتعض ، زعلان)
- Muhtar* muhtâr مُخْتَار
Seçen, seçilen, seçme. Kelime seçilen anlamına gelen mahalle muhtarı şeklinde dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla da kullanılır.
- * Özerk.
Muhtariyet özerklik. (حكم ذاتي)
- Muhtıra* muhtıra مُخْتَصَره
Hatıra gelen, tehlike, yürüyüşünde böbürlenmek anlamlarına gelen *haţar* kökünden.
- * 1. Herhangi bir şeyi hatırlatma, uyarma amacıyla yazılan yazı. 12 Mart muhtırası.
2. Bir devletin başka bir devlete politik sorunlarla ilgili olarak yolladığı uyarı yazısı, diplomatik nota.
3. Andaç, günlük. (انذار ، مذكرة)

<i>Musakka</i>	musakkā Sulamak anlamına gelen <i>seḳā</i> kökünden türetilen kelimenin Osmanlıcada <i>sad</i> ile yazımı (<i>musakkā</i>) yaygındır.	مُصَاقِقَه (مُصَاقِقَا)
	* Ufak parçalar biçiminde doğranmış sebzelerin, kuşbaşı et veya kıyma ve soğanla pişirilmesiyle yapılan bir yemek: <i>Patlıcan musakkası. Kabak musakkası.</i>	(نوع من الطعام)
<i>Muska</i>	nuşḥa Yazılı, yazılmış, suret anlamlarına gelen <i>nuşḥa</i> 'dan galattır.	مُوسَقَه (نَسْخَة)
	* 1. İçinde dinî ve büyüleyici bir gücün saklı olduğu sanılan, taşıyanı, takanı veya sahip olanı zararlı etkilerden koruyup, iyilik getirdiğine inanılan bir nesne veya yazılı kağıt: " <i>İnsan üstünde tercihen boynunda mutlaka bir muska taşımahydı.</i> " A. Ş. Hisar. 2. Üçgen biçiminde katlanmış şey. <i>Muska böreği.</i>	(نَمِيمَة ، مَثَلث)
<i>Mutantın</i>	mutāntan Arka arkaya seslenmek, peş peşe ses çıkarmak.	مُطَنَّن
	* Görkemli, şatafatlı: " <i>Bu büyük şairlerin mutantın ciltlerinden okuna okuna yine asıl şiirler okunur.</i> " Y. K. Beyatlı.	(أُبْهَة ، عَظْمَة)
<i>Mutemet</i>	mu'temed Resmi temsilci, güvenilir, tanınan. Kelime güvenilir anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki yaygın anlamıyla çok kullanılır.	مُتَمَتِد
	* Dairelerde, iş yerlerinde bazı para işlerince bakan kimse. <i>Mutemed bankaya para çekmeye gitti.</i>	(مَحَاسِب)

- Muzip* mu'zib (مُؤْزِب)
 Acı veren, eziyet eden. Osmanlıcada yazımı *mu-zib* şekline dönüşmüştür.
- * Şaka etmekten hoşlanan, takılan: "Hiç de yaramaz ve muzip bir çocuk olmamakla beraber ona kötü oyunlar oynamaktan çekinmemişlerdir." Y. K. Karaosmanoğlu.
Muziplik takılanlık, yaramazlık.
(Birinin) muzipliğine uğramak aldatılmak, şaka-ya hedef olmak. (مازح ، داعب ، مضحك)
- Mubâşir* mubâşir مُبَاشِر
 Doğrudan, aracısız. (Sıfat olarak kullanılır.) Aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı, Osmanlı döneminde Türkçeden Mısır lehçesine girmiştir.
- * Mahkemede duruşmaya girecekleri ve tanıkları çağıran, yargıcın emirlerini bildiren, kağıtları getirip götüreren görevli: "Bekliyorlar, mübaşirlerden biri seslensin, sanıklardan sırası geleni çağırсын." N. Cumalı. (موظف في المحكمة)
- Mülakat* mulākāt (مُلاَقَاة)
 Karşılaşma, buluşma, görüşme. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, bundan başka aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Röportaj. *Gazete onunla mülakat yaptı.*
 2. Bir işe alınacak kişiler arasında seçim yapabilmek amacıyla kendileriyle karşılıklı görüşme, konuşma (sözlü sınav).
Mülakat vermek demec vermek. (مواجهة ، لقاء ، امتحان شفهي)

<i>Mülkî</i>	mulkî Sahip olmak, yönetmek anlamlarına gelen mulk kökünden.	مُلْكِي
*	1. Bir ülkeyle ilgili olan. 2. Ülke yönetimine ilişkin. 3. Asker sınıfı dışında kalan: <i>Mülkî erkan. Mülkî heyet.</i> <i>Mülkiye asker olmayanlar sınıfı.</i> <i>Mülkiye mektebi Siyasal Bilgiler Fakültesinin eski adı. Mülkiyeli bu fakültede okuyan veya mezun olan kimse.</i> (متعلق بالادارة ، اداريون مدنيون ، الادارة المدنية)	
<i>Münevver</i>	munevver Aydınlanmış, aydınlatılmış.	مُنُور
*	Kültürlü, aydın insan: <i>Müdür bey münevver bir insandır.</i> (مثقف)	
<i>Münşeât</i>	munşe'ât Tesisler, atölyeler. Tekili dilimizde kullanılmaz. Anlam kayması vardır.	مُنْشَآت
*	1. Sanatlı düz yazı veya mektupların toplandığı dergi. 2. Kaleme alınmış, yazılmış şeyler. (مجلة أدبية ، مکتوبات ، مقالات)	
<i>Müptela</i>	müptelâ İmtihan edilmiş, sıkıntıya düşmüş, isabet olunmuş, sıkıntılı.	مُبتَلَا (مبتلى)
*	1. Kötü alışkanlıkları olan, düşkün, meraklı: <i>Kumara müptela.</i> 2. Tutulmuş: <i>Vereme müptela.</i> 3. Aşık, vurgun: <i>Aşka müptela.</i> (مدمن ، مصاب)	

<i>Mürekkep</i>	murekkeb Birleşik, ...den oluşmuş, ...den olma.	مُرَكَّب
	* Yazı yazmak, desen çizmek veya basmak için kullanılan, türlü renklerde sıvı madde. <i>Mürekkeh yalamış öğrenim görmüş, kültürlü.</i> (حبر)	
<i>Mürettebat</i>	murettebāt Düzenli, dizilmiş, sıraya konmuş, maaş anlamına gelen <i>muretteb</i> 'in çoğulu.	مُرْتَبَات
	* Gemi, uçak gibi taşıtlarda iş başındaki görevli olan kişiler: <i>Ahmet Bey gemi mürettebatındandır.</i> (علاج)	
<i>Mürüvvet</i>	murū'et Şahsiyetli, vakar, insancıl, yiğitlik. Kelime son iki manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	مُرُوت (مروءة)
	* Bir ailede çocukların doğumu, sünneti, evliliği, iyi bir göreve gelmeleri gibi olaylardan duyulan mutluluk, sevinç. <i>Mürüvvetli iyiliksever, insancıl.</i> (عز)	
<i>Müsaade</i>	musa'ade Yardım.	مُسَاعَدَة
	* 1. İzin, icazet, ruhsat. 2. Elverişli, uygun olma durumu. <i>Müsaade etmek izin vermek, geçiş için yol vermek.</i> (إذن ، رخصة ، مناسب)	
<i>Müsaîd</i>	musā'id Yardımcı, asistan, muavin.	مُسَاعِد
	* Uygun, elverişli: <i>Müsaîd bir gün geleceğim.</i> (مناسب)	

<i>Müstehtcen</i>	mustehtcen	مُستَهْتَجِن
	Kötü, çirkin. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için çok kullanılır.	
	* Açık, saçık: <i>Müstehtcen film</i> açık saçık film. <i>Müstehtcenleşmek</i> müstehtcen duruma gelmek: "Boyanmış dar dizlik ahlâk sayılıyor da, sınıksız bağlanmış paçalı don müstehtcenleşiyor." F. R. Atay.	(داعر ، خلاعیه ، فاحش)
<i>Müstemleke</i>	mustemleke	مُستَمْلَكَة
	Sahip anlamına gelen <i>mulk</i> kökünden olup, Arapçada <i>istif 'âl</i> vezninde kullanımı yoktur.	
	* Sömürge . İngiliz müstemlekesi altında kalan müslüman ülkeler.	(مستعمرة)
<i>Müştemilat</i>	muştemilât	مُشْتَمِلَات
	Kapsamak, kuşanmak, vücudun tamamını örtmek anlamlarına gelen <i>muştemil</i> 'in çoğulu.	
	* Herhangi bir yapıya göre ayrı bir işlevi bulunan bölüm veya yapı, eklentiler: <i>Cami müştemilatı</i> .	(توابع)
<i>Müteferrika</i>	muteferrika	مُتَفَرِّقَة
	Dağılmış, ayrılmış.	
	* 1. Küçük giderler için ayrılan para. 2. Güvenlik kuruluşlarında şüpheli kimselerin ilgili yerlere gönderilmek için geçici olarak barındırıldıkları bölüm. 3. <i>tar.</i> Padişah, vezir ve daha başka devlet bühüklerinin yanında, türlü hizmetlerde çalışan kimse.	(مخصصات ، نظارة ، حاشية)

Müzahrefat

muzahrefāt

مُزَخْرَفَات

Süslü, yalanla güzelleştirilen söz. Kelime yalan ve saptırma anlamına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Süprüntüler, pislik, murdarlık.

(قمامة ، وساخة)

N

- Naas** na's نَعَش
Ölünün üzerinde taşındığı şey, tabut.
- * Ölen kimsenin vücudu, ceset: "Annemin naaşı tenesişir üzerinde beyaz bir kefenle örtülüydü." Y. K. Beyatlı.
(جثمان)
- Naat** na't نَعْت
Sıfat, bir şeyin niteliklerini övme. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Hz. Muhammed'in niteliklerini övmek, ondan şefaat dilemek amacıyla yazılan kaside: *Natî şerîf*.
(قصيدة)
- Nabız** nabz نَبْض
Atış, vuruş, çarpma. Kelime kalp atışı için dilimizde kullanılır. Bundan başka aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Eğilim, düşünce, niyet.
Nabzını yoklamak niyetini, eğilimini anlamaya çalışmak: "Milletin sesini işitmek, nabzını yoklamak, meselesini ve durumunu kaynakta öğrenmek istiyordu." T. Buğra.
(نية ، ميل ، فكر)
- Nafia** nāfi'a نَافِعَة
Menfaat, fayda, faydalı.
- * Bir yeri bayındır duruma getirmek için yapılan işlerin tamamı, bayındırlık işleri. *Nafia Vekaleti* Bayındırlık Bakanlığı.
(أشغال عامة)

<i>Nafile</i>	nâfile Fazlalık, bağış, ganimet, farz olmadığı halde fazladan kılınan namaz, tutulan oruç veya yapılan hac. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	نافله
	* Yararsız, boşa giden, boş, işe yaramaz, boş yere: "Avukata söyle, nafile beklemesin." R. H. Korumay. "Ekseriyetle hep şahsi hesaplardan gizlenen bu sebepleri, nafile yere böyle yükseklerde ararsınız." A. Ş. Hisar.	(بلا فائدة ، فارغ)
<i>Nakarat</i>	naķarāt Darbe, çarpma, çalgı aletlerine parmakla vurma.	نقرات
	* Bir şarkıda her kıtadan sonra tekrarlanan ve bestesi değişmeyen parça. mec. Çok sık tekrarlanan bundan dolayı bıkkınlık vererek önemini yitiren söz: "Bir yandan da Necla: -Ay yoruldu, ay hastalanacak, ay ölecek- diye eski nakaratına devam ediyor." H. Tanner.	(ايقاعات)
<i>Namus</i>	nāmūs Sırdaş, avcının gizlendiği yer, kanun, Cebail.	ناموس
	* 1. Bir toplum içinde ahlâk kurallarına karşı beslenen bağlılık. 2. Dürüstlük, doğruluk: "Korkmadan buraya bakmak o zavallı için de bir namus borcu olmuştu." R. N. Güntekin. 3. İffet. Namus helası namusunu ve halk arasındaki saygınlığını korumak için katlanılan sıkıntı. Namus sözü şeref sözü. Namusuyla yaşamak ahlâk ve onuruyla yaşamak.	

Namusunu temizlemek: 1) Bir işin içinden kendi saygınlığını yitirmeden çıkmak. 2) Ahlâk ve onuruna ters düşen bir durumdan kurtulmak için birini veya kendini öldürmek.

(عفة ، شرف ، صداقة)

Naşi

nāşî

ناشئ (ناشئ)

Ortaya çıkan, doğan, yetişen, yetişkin kişi.

* Dolayı, ötürü: *Hastalığından naşi gelemedi.*

(بسبب ، نظرا ل)

Natır

nāţir

ناظر

Bostan korkuluğu, korucu, gözcü.

* Kadınlar hamamında hizmet eden ve müşterileri yıkayan kadın.

(خادمة في حمام النساء ، مدلكة)

Nefer

nefer

نفر

3-10 arası kişiler, insan topluluğu, şahıs, kimse. Kelime dilimizde şahıs, kimse anlamına kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

* Er, derecesi olmayan asker: *"En kuvvetli, en dikkate değer nefer daima kapının önünde oturuyor."* H. E. Adıvar.

(جندي)

Nekre

nekire

نكرة

Belirsiz isim, bilinmeyen.

* Beklenmedik hoş ve şaşırtıcı sözler söyleyen, güldürücü hikâye anlatan kimse, nükteci: *Pek nekre adamdır.*

(مازح)

Neşe

neş'e

(نشأة)

Yeniden vücut bulma, doğma, yetişme.

- * Üzüntüsü olmamaktan doğan, dışa vuran sevinç, şetaret: "Yüzü, gözlerinin içi yüreklerle şenlik veren bir neşeyle pırıl pırıldı." R. N. Güntekin. (سرور ، فرح)
- Nevale* nevāle نَوَالِه
Elde etmek, hediye kazanmak anlamlarına gelen nāle fiilinden.
- * Gereken yiyecek ve içecek şeyler, azık. *Nevaleyi düzmek* gerekli yiyecek ve içeceği sağlamak, sofrayı hazırlamak. (قوت ، زاد)
- Nispet* nisbet (نسبة)
Oranla, kıyaslayarak, göre, bir dereceye kadar, ilgi. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki şekliyle de kullanılır.
- * Birini üzme, kıskandırmak için veya inat olsun diye yapılan iş: *Bunu bana nispet yapıyor.* (عمل حاقد)
- Nüfus* nüfus نُفُوس
Nefs, ruh, zat, öz anlamlarına gelen *nefs*'in çoğulu.
- * 1. Kişi: *Burada beş nüfus var.*
2. Bir ülkede, bir bölgede, bir evde belirli bir anda yaşayanların oluşturduğu toplam sayı: *Nüfus sayımı nüfusu çoğalmak.*
3. Ortak bir özellik gösterenlerin bütünü: *Tarım nüfusu. Gecekondu nüfusu.* (شخص ، عدد السكان ، أهل ، جماعة)

R

Radde

rādde

رَادَّة

Fayda, araba oku.

- * Derece, kerte: "İşe polisi karıştırmadım. Son raddeye gelmedikçe de karıştırmak niyetinde değilim." R. H. Karay.
Raddelerinde (Zaman için) sıralarında, sularında: "Ertesi sabah on iki raddelerinde kalkılır ve beyler iki buçuğa, üçe doğru işlerine giderlerdi." A. Ş. Hisar.
(درجة ، حد ، أثناء)

Rahle

rahle

رَحْلَه

Göçmek, binmek, üzerine kılıç çekmek, yüklemek anlamlarına gelen *rahl* kökünden. bu şekilde Arapçada kullanılmaz.

- * Üzerinde kitap okunan, yazı yazılan, bazıları açılıp kapanabilen alçak, küçük masa: "İlk defa yeni usul bir rahleye oturtuldum." Y. K. Beyazlı.
Birinin rahleyi tedrisinde yetişme eğitim, düşünce bakımından o kişinin etkisinde kalmak anlamında kullanılır.
(كرسي المصنف)

Rahmet

rahmet

رَحْمَت (رحمة)

Şefkat, acıma, merhamet. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı halk arasında yaygındır.

- * hlk. Yağmur: "Kubbedeki açıktan rahmet yağar, güneş vurur." A. H. Tanpınar.
(مطر)

Rakım

rākım

رَاقِم

Yazan, işaretleyen.

- * Yükselti: *Ankara'nın rakımı kaç?*
(ارتقاع)
- Rekabet* rekābet (رقابة)
Gözetleme, denetim, sansür.
- * Aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarışma, yarış: "İşin fena ciheti, Remzi'yle aramızda bir rekabet başlayacak gibi..." M. Ş. E-sendal.
Rekabet etmek yarışmak. (منافسة)
- Rekaket* rekāket (ركاکة)
Zayıflık, azlık, incelik.
- * Kekemelik, pepemelik: *Konuşmasında rekaket vardı.*
(تلثم ، كأكأة)
- Resen* re'sen راسا
Doğrudan, geciktirmeden, beklemeksizin, aniden.
- * 1. Kendi başına, kendiliğinden. *Bu işi resen yaptım.*
2. Bağımsız olarak, kimseye bağlı olmaksızın: "Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine yargı mercilerine başvurulamaz." Anayasa.
(تلقائي ، ذاتي ، بنفسه)

S

- Sabuniye* **şābūniyye** صَابُونِيَّة
Sabunla ilgili, sabunla karışık.
- * Bir tür nişasta helvası. (نوع من الحلوى)
- Sadaret* **şadārat** صَدَارَت (صَدَارَة)
Öncelik.
- * Osmanlı İmparatorluğunda başbakanlığa verilen ad. *Mesele sadaret makamına arz olundu.*
(رئاسة الوزراء في الدولة العثمانية)
- Sahaf* **şahhāf** صَحَاف
Kitap, yaprak, gazete anlamlarına gelen *şaḥi-fe*’den Türkçeye özgü bir kullanım olup, Arapçada bu şekliyle kullanılmaz.
- * Genellikle eski kitap alıp satan kitapçı: *Sahaf-lar çarşısından meşin kaplı güzel bir kitap satın almış.*
Sahaflık eski kitapları toplayıp satma işi.
(صاحب مكتبة ، بائع كتب قديمة)
- Sahne* **şaḥne** صَحْنَة
Tabak, sahan, avlu anlamlarına gelen *şaḥn* kökünden dilimizde türetilen bu kelime bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.
- * 1. İzleyecilerin kolayca görebilmeleri için genellikle yerden belli bir ölçüde yüksek yapılan, oyun, müzik gibi her tür gösteri yapmaya uygun yer: *Oyuncular piyesten sonra sahneden izleyicileri selamladılar.*
2. Bir oyun veya filmin başlıca bölümlerinden her biri: *Filmin o sahnesi bir harikaydı.*

3. **Görünüm, görüntü:** *Resim bir av sahnesini canlandırıyor.*

4. *mec.* **Tanık olunan, gözlenen olay:** *Tren kazasından sonra insanların koşuşması korkunç bir sahneydi.*

5. *mec.* **Bir konu veya çalışma çevresi, çalışma dalı:** *Politika sahnesinde son zamanlarda adları sıkça duyulanlar kimler?*

(مسرح ، معرض ، قسم ، مظهر ، مجال)

Sakat

saķat

سَقَط

Adi, alçak, faydasız

- * **Vücudunda hasta ve eksik bir yanı olan (canlı):**
"Ben gördüğümüz gibi bir sakat askerim, malûl."
 Y. K. Karaosmanoğlu.

mec. **Bozuk veya eksik (şey):** *Sakat bir anlatım. Sakat bir iş.*

(عليل ، مشوه ، معوق)

Sakatat

saķatāt

سَقَطَات

Bir defa düşmek, ayağı dolaşmak anlamına gelen saķta'nın çoğulu.

- * **Kesilmiş hayvanın ciğer, işkembe gibi iç organlarıyla baş ve ayakları.**

Sakatatçı ciğer, işkembe vb. satan dükkan.

(الأعضاء الداخلية للحيوانات المسحوقة)

Sakin

sākin

ساكين

hareketsiz, durgun, akmayan, oturan, ikamet eden. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. **Sessiz:** *"Dinlenmek için otelimizden daha sakinini bulacağınızı ummam."* S. F. Abasıyanık.
 2. **Kendi halinde, kimseyi rahatsız etmeyen, kızgınlık göstermeyen:** *O pek sakin bir adamdır.*
 3. **Huysuzluğu, rahatsızlığı azalmış veya geçmiş:** *Hasta şimdi sakin. "Sesi dinlediği müddetçe sakin ve uslu duruyordu."* Y. K. Karaosmanoğlu.

(هادئ)

<i>Saltanat</i>	salṭanat (سَلْطَنَة) Padişahın, sultanın egemen olduğu ülke. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlam için de kullanılır.
	* <i>mec.</i> Bolluk ve zenginlik, gösterişli yaşayış. <i>Saltanatlı</i> gösterişli, görkemli.: " <i>Saltanatlı bir üslûbu vardı; yıldızlar, nişanlar içinde.</i> " Y. Z. Ortaç. (غِنَاء ، أُبْهَة ، عِظْمَة)
<i>Sebil</i>	sebil سَبِيل Yol.
	* Kutsal günlerde karşılık beklemeden, hayır için dağıtılan içme suyu. <i>Sebilhane</i> genellikle camilere bitişik özel bir biçimde yapılmış, karşılık beklemeden hayır için içme suyu dağıtılan taş yapı. <i>Sebil etmek</i> bol bol vermek, dağıtmak. (سَقَايَة دُون مَقَابِل ، اِعْطَاء ، تَوْزِيع)
<i>Sedir</i>	şadr سَدِير (صَدْر) Göğüs, her şeyin ucu, başı anlamlarına gelen <i>şadr</i> 'dan galattır. Osmanlıcada <i>sedir</i> şeklinde yazımı yaygındır.
	* Kol koyacak yeri olmayan, arkalıksız, üstü minderli ve yastıklı olabilen kerevet, divan: " <i>Ahmet sessizce yürüyerek kadının karşısındaki sedire oturdu.</i> " S. F. Abasıyanık. (أَرِيكَة)
<i>Sefalet</i>	sefâlet (سَفَالَة) Kötü ahlaklılık, düşüş.
	* Yoksulluk sıkıntısı: " <i>İnsan onu bir gördü mü evlerin, sokakların sefaletini unuttur giderdi.</i> " T. Buğra. (ضَيْقُ الْمَال ، مُشَقَّةُ الْفَقْرِ)

<i>Sefa</i>	şafa' Berrak, temiz, saf ve duru olmak.	صفا
	* 1. Gönül rahatlığı, rahatlık, kaygısız ve sakin olma, şafa. 2. Eğlence, zevk, neşe: "Beni tam manasıyla mesut eden de asıl bu çeşit tatil sefalarıydı." Y.K. Karaosmanoğlu. Sefa geldiniz hoş geldiniz, anlamına kullanılan, ağırlama, karşılama sözü: "Her şahsa kendi ismiyle sefa geldin derdi." Y. K. Karaosmanoğlu. Sefa bulduk hoş geldiniz sözüne karşılık olarak kullanılır. (راحة البال ، سرور ، أهلا و سهلا)	
<i>Sefer</i>	sefer Yolculuk, seyahat. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	سفر
	* 1. Genellikle başka ülkeye yapılan askeri hareket, savaşa gitme, savaş: Rusya seferi. Osmanlı ordusu Belgrad seferine o tarihte çıktı. 2. Kez, defa: "Bu sefer ben söylüyorum; tekrar ediyorum." R. H. Karay. (حرب ، غزوة ، مرة)	
<i>Seyir</i>	seyr Yürümek, gitmek, yayılmak. Kelime yürüyüş ve gidiş anlamlarında dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı yaygındır.	سیر
	* Eğlenmek için bakma, hoşlanarak bakma: "Tevfik ortu oyununa çıkma seyrine en sık gidenlerden birisi Selim Paşa'nın karısı oldu." H. E. Adıvar. Eğlendirici durum: "Bundan âla seyri nerede bulacak garipier?" T. Buğra. (مشاهدة ، تفرج ، افتتاح)	

- Seyran* seyrān سیران
Yürümek, gitmek, yayılmak anlamlarına gelen *seyr* kökünden. Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.
- * **Gezme, gezinme.**
Seyran etmek (veya eylemek) gezmek, gezinmek, dolaşmak.
Seyrana çıkmak gezmeye, gezintiye çıkmak.
(تجول ، تنزه)
- Seyyar* seyyār سیار
Çok yürüyen, gezgin, sık sık yolculuk yapan, devri daim yapan. Kelime gezgin anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * **Kolay taşınabilen, katlanarak taşınabilir duruma getirilebilen portatif:** "Büfenin üstünde benim *seyyar* hastaneyi hemen açarak henüz evlerine gidememiş olanların ilk tedavilerini yaptım." R. N. Güntekin. "Zira muharebeden beri *seyyar* karyolamı hiç bırakmadım." Y. K. Karaosmanoğlu.
(متحرك ، متنقل ، متجول)
- Sıla* şıla صيله
Bağ, ilinti, ilişki, iyilik, bir yere varmak, sonuca ulaşmak. Kelime ulaşmak anlamına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * **Vatan, memleket, (gurbetteki bir kimse için) doğup büyüdüğü ve özlediği yer:** "Bakarım bakarım sılām görünmez / Ara yerde yıkılası dağlar var." Karacaoğlu.
(وطن ، بلد)
- Sınıf* şinf صنف
Bir bütünün özellik taşıyan parçası, kesim, nevi, çeşit, grup, kategori. Kelime çeşit, grup gibi

anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Öğrencilerin yıllık öğrenime göre ayrıldıkları bölümlerden her biri: *Birinci sınıf öğrencileri.*
- 2. Ders okutulan yer, dersane, derslik. *Bu okulun beşinci sınıfı nerede?*
- 3. Önemlerine, niteliklerine göre kişi veya nesnelerin yerleştirildiği kategorilerden her biri: *Birinci sınıf işçilik. İkinci sınıf lokanta.*

(صف ، فصل ، مرتبة ، درجة)

Sıyga

şığa

صیغه

Şekil, form, biçim, tarz, kip. Kelime kip anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * **Sorgulama.**

Sıygaya çekmek birine sorular sorup cevaplarını istemek: "İstanbul'un zevk ve sefa ehlini sıygaya çektim." E. E. Talu. (استجواب)

Sofa

şuffe

صُوفَا (صفة)

Yazlık ev, gölgelik, ev dışında oturmak için yapılan dar, yüksek yer (çardak vb.)

- * Evlerde oda kapılarının açıldığı genişçe yer, hol: *"Anne o evin önü sofalı bir odasında hasta yattıyordu." Y. K. Beyatlı. "Bir sabah kalktım, sofaya muhtar önde bütün köylü yığılmış." H. E. Adıvar.* (بهو)

Sohbet

şohbet

صُحْبَة (صحبة)

Beraberlik, refakat, arkadaşlık.

- * Dostça arkadaşça konuşarak hoş vakit geçirme, söyleşi, hasbihal: *"Biraz evvelki sükûtu şimdi hararetili bir sohbet takip ediyordu." H. C. Yalçın "Tam fikir ve sanat sohbetlerine yakışan bir çerçeveye içindeyiz." A. Haşim.*

(محادثة ، دردشة)

- Surat* *şûret* (صورة)
 Görünüş, biçim, yüz, çehre. Kelime yüz ve çehre manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Somurtkanlık, asık yüzlülük, soğuk davranma:
 "Ne vurdum duymaz misafirdi bunlar, ne surattan anlıyorlardı, ne rumuzdan, ne kinayeden." H. R. Gürpınar.
Surat asmak kaşlarını çatıp yüzüne küskün veya dargın bir anlam vermek.
Suratı bir karış öfkeli, kızgın ve somurtkan.
 (عبوس ، جهم)
- Sünnet* *sunnet* (سنة)
 Hüküm, yol, metot, kanun, Hz. Peygambere atfedilen söz ve fiiller. Kelime son anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Erkek çocukların erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi. Sünnet çocuğu sünnet edilmiş veya edilecek çocuk: "Yaralı asker biraz sünnet çocuklarını andırır." Y. K. Karosmanoğlu.
 (ختان)

Ş

- Şamata* **şemāte** شَمَاطَه
 Birinin başına gelen kötülüğe sevinme, onunla alay etme.
- * **Gürültü, patırtı:** "Şimdi hâkim olan şey, romantik şamata ve ağız kalabalığıdır." H. E. Adıvar.
 Şamata etmek (veya koparmak) gürültü patırtı yapmak. (ضجة ، ضوضاء)
- Şaşaa* **şa'sa'a** شَاشِعَة
 Işığın hafiften yayılması, içeceğin az suyla karıştırılması. Kelime parlaklık anlamına dilimizde kullanılmıştır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı çok yaygındır.
- * **Gösterişli, şatafatlı, görkemli, tantana:** O çok şaşaatlı birisidir. (عظمة ، أبهة)
- Şathiye* **şathiyye** شَطْحِيَّة
 Uzaklaşmak, hayal âlemine dalmak anlamlarına gelen *şatı* kökünden. Bu şekliyle Arapçada kullanımı yoktur.
- * **1. Yergiye, alaya, şakaya yer veren manzum e-şer.**
2. Tanrı ile şakalı, takılmalı bir söyleyişle konuşur gibi yazılan tekke edebiyatı, şiir türü.
Şathiyat ciddi bir düşüncüyü, konuyu şaka ve alay yollu anlatmak için yazılmış deyişler. (نوع من شعر الذم والتصوف)
- Şatır* **şatır** شَاطِر
 Zeki, ahlaksız, kötü kimse.

- * 1. Neşeli, keyifli, şen.
2. tar. Tören ve alaylarda padişahın, vezirin yanında yürüyen görevliler.
(مسرور ، فرحان ، بشوش ، حاشية)
- Şavk** **şevk** شوق
İstek, arzu, gönlün bir şeye takılması.
- * Işık, parlaklık.
Şavkı vurmak bir şeyin ışığı yansımak.
(نور ، لامع)
- Şerbet** **şerbet** شربت (شربة)
Bir kez içmek, ishal ilacı.
- * 1. Meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek: "Biraz sonra gümüş bir tepsi içinde ahu duddu şerbeti getirdiler." A. Haşim.
2. Belli olaylar sebebiyle konuklara sunulan şekerli içecek: Mevlit şerbeti. Lohusa şerbeti
3. Bazı maddelerin suda eritilmiş: Gübre şerbeti. Çimento şerbeti.
Şerbet gibi (hava için) yumuşak, güzel.
(مشروب ، شراب ، لطيف)
- Şerefiye** **şerefiye** شرفيه
Yücelmek, değeri artmak, şereflenmek anlamlarına gelen şeref kökünden. Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.
- * Bir yer bayındır duruma getirildiğinde, çevrede bulunan mülklerin değeri arttığından ötürü, bunların sahiplerinden belediyelere alınan para: Şerefiye parası.
(نوع من الضريبة تأخذها البلديات من المواطنين)
- Şetaret** **şetāret** شطارت (شطارة)
Zekilik, kurnazlık, beceriklilik.

- * Sevinç, şenlik, neşe: "Bu bedbinlik yerini çocukça bir şetarete bırakıyordu." Y. K. Karaosmanoğlu.
(سرور ، فرح)

Şık

şikk

شیق

Yarı, parça, yan, güçlük.

- * Seçenek, alternatif: Sizin için iki şık var, ya çalışacaksınız ya bu işten vazgeçeceksiniz.
(بدیل)

T

<i>Taallukat</i>	ta'allukāt Bir yere tutunmak, ilinti, bağ anlamlarına gelen <i>ta'alluk</i> ' un çoğulu. Kelimenin çoğul olarak Arapçada kullanımı yoktur. Dilimizde tekili aynı anlamda kullanılırken, çoğulu farklı anlamda kullanılır.	تعلقات
	* Hısım ve yakınlar: <i>Akrabayı taallukat.</i>	(اقرباء)
<i>Taarruz</i>	ta'arruż Karşı koymak, yoluna dikilmek, maruz kalmak.	تعرض
	* Saldırı: "Bu gece <i>cephede umûmi taarruz var.</i> " M. Ş. Esendal. <i>Taarruz etmek saldırmak.</i>	(هجوم)
<i>Tahya</i>	ta'biye Savaşa hazırlık, seferberlik.	تعبية (تعبئة)
	* ask. Ayrı olarak yapılmış ve silahlarla güçlendirilmiş, istihkâm.	(وحدة عسكرية مدعمة بالأسلحة)
<i>Taciz</i>	ta'ciz Yaşlanmak, engel olmak, aciz bırakmak.	تعجيز
	* Tedirgin etme, canını sıkma: "Onun ulumasından gece gündüz <i>taciz</i> olan köy halkı.." Ö. Seyfettin. <i>Taciz etmek sıkıntı vermek, rahatsız etmek: İnsanları daha fazla taciz etmeyiniz.</i>	(ازعاج)
<i>Tafra</i>	tafra	طفرة

Yükseğe sıçrama, bir durumdan başka bir duruma hızlı geçiş.

- * Kendisini olduğundan büyük gösterip böbürlenme, yüksekte atma.

Tafrā satmak böbürlenmek, büyüklük taslamak.

(تكبر)

Takaza

taḳāzā

تَقَاضَا (تقاضى)

Mahkemeye verdi, muhakeme etti, sulh oldu.

- * Azarlama, başa kakma, serzeniş: "Siz şimdi, bu yavan takazaları bir kere daha ya sabır çekerek dinlemek zorunda kalırsınız." H. Taner.

Takaza etmek azarlamak, serzenişte bulunmak, başa kakmak.

(توبيخ ، منة)

Talebe

ṭalebe

طَلَبَه

Öğrenci ve isteyen kişi anlamına gelen ṭalib'in çoğulu. Anlam kayması yoktur. Ancak çoğulu tekil anlamıyla dilimizde kullanılır.

Tamir

ta'mīr

تَعْمِير

Ömrünü uzatmak, evi mesken kılmak, imar etmek.

- * 1. Onarma, onarım.
2. Yapılan bir yanlış, kusuru düzeltmeye çalışma (mec.): "Madem ki bir münasebetsizlik etmişsin bunu tamire imkan yok muydu?" R. N. Güntekin.

(ترميم ، تصلیح)

Tarife

ta'rife

تَعْرِفَه

Fiyat, ücret listesi veya taşıma harcı. Kelime fiyat listesi olarak dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılmaktadır.

- * 1. Taşıtların gidiş geliş zamanlarını gösteren çizelge: "Son vapur kaçta idi, tarifeye bakın mı?" M. Ş. Esendal. "Yıpranır ceplerinde tren tarifeleri." B. Necatigil.
2. İlâç, alet vb. şeylerin nasıl kullanılacağını açıklayan kağıt tanıtım, prospektüs: *Bir ilacın tarifi.*
(قائمة تشير الى أوقات وسائل المواصلات، وصفة)
- Tasarruf* taşarruf تصرف
İstediği gibi davranma, serbest hareket etme. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Para veya herhangi bir şeyi dikkatli kullanma, idareli tüketme. *O, her şeyi çok tasarruflu kullanır.*
2. Para biriktirme, artırım.
Tasarruf honosu maaş gibi kazançlarla bazı satışlarda devletin borçlanması yolu ile yapılan kesintiye karşılık verilen ve üzerinde faiz kuponları bulunan senet.
Tasarruflu parasını ölçülü, dikkatli harcayan, az masraflı.
(اقتصاد، توفير، ادخار)
- Tasvip* taşvib تصويب
Onarma, düzeltme, tashih.
- * Bir düşünce veya davranışın doğru olduğunu belirtme, onama, uygun bulma: "Uykusuz geceler geçiyor, yaptığı planı Alman asker komisyonu derhal tasvip ediyor." R. H. Karay.
Tasvip görmek birinin bir düşünce ve davranışını uygun, yerinde bulmak.
(موافقة)
- Tatbikat* tatbikât تطبیقات
Uygulamalar. Kelime tekil manasıyla (uygulama) dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla da kullanılır.

- * **Manevra:** *Deniz filomuz Ege denizinde tatbikat yapıyor.* (مناوره)
- Taviz** ta'vîz تعويض
Bedelini ödemek, tazmin etmek, zararını karşılamak.
- * **Ödün vermek:** *"Galiplerin yenilen devletlere hiç bir taviz vermeyecekleri hissediliyordu." R. N. Güntekin.* (تنازل)
- Tavla** tâvile طاولة
Sofra, tavla oyunu.
- * **At ahır:** *"Piyade subaylarının binekleri, makine- li tüfek bölüğünün katırları o tavlada dururdu." N. Cumah.* (اصطبل ، حظيرة)
- Tayfa** tâife طائفة
Grup, bir şeyin parçası, herhangi bir fikri benimseyen kimseler. Kelime grup manasına dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlamlar için de kullanılır.
- * **1. Bir gemide bulunan, türlü işlerde çalıştırılan sefer işçileri, mürettebat:** *"Kayıkta hem ben hem de tayfam uyandık." Halikarnas Balıkcısı.*
2. hkr. Bir adamın yanında bulunan yordakçılar, koşuntu. (ملاح ، متعلق)
- Tayın** ta'yîn تعيين
Belirtme, gösterme, atama, ayarlama. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde yazımı *tayin* şeklinde kullanılmaktadır.
- * **Asker azığı:** *"Çok defa kahvaltı tayınım olan bir dilim kuru ekmekle bir topak tulum peynirini bile tıkınmağa imkân bulamıyordum." Y. K. Karaosmanoğlu.*

Tayın bedeli bir aylık asker azığının karşılığı olan para.

(زاد الجندي)

Teamül

te'āmul

تعامل

İş, ticari ilişkiler, mal alıp verme, tepkime. Kelime iş ve tepkime anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * 1. Bir yerde öteden beri olagelen davranış: Siyasi teamül gereği Cumhurbaşkanı hükümeti kurma görevini seçimlerden birinci çıkan parti başkanına verir.

Teamül hukuku 1) Örf ve âdet dayanan hukuk. 2) Örf ve âdet haline gelmemiş, yazılı olarak tespit edilmemiş hukuk.

(سلوك ، متعارف ، أصول)

Tecavüz

tecāvuz

تجاوز

Göz yummak, affetmek, haddi aşmak, öne geçmek. Kelime haddi aşmak manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Hücum, saldırı.
2. Başkasının hakkına el uzatma.
3. Namusuna saldırma, sarkıntılık.

(هجوم ، اغتصاب ، اعتداء)

Tedhiş

tedhiş

تدهيش

Şaşkına çevirmek, aklını başından almak.

- * Korku salma, yıldırma, terör. Son yıllarda tedhiş olayları arttı.

(ارهاب)

Teessür

te'eşsur

تأثر

Etkisi altında kalma, birisinin izinde gitme, kızma.

- * Üzülme, üzüntü: "Bunun üzerine Naim efendi ikide bir teessürden boğulan bir sesle söylenmeye başladı." Y. K. Karaosmanoğlu.

(حزن)

Tefeyyüz

tefeyyüz

تَفَيُّضٌ

Taşmak, gözden yaş akmak, yayılmak, sır tutamamak.

- * Yükselme, ilerleme. Tefeyyüz etmek ilerlemek, yükselme.

(نمو ، تطور)

Tefrika

tefrika

تَفْرِيقٌ

İki şeyin arasını açmak, gruplara ayırmak, parçalamak. Kelime ayrılık ve ikilik manasıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki anlam için kullanımı yaygındır.

- * Gazete ve dergilerde çıkan, birbirini tamamlayan yazılardan oluşan dizi: "Geçen yıl ki turnesini gazetelerdeki tefrikalardan işletmeyen kalmadı." H. Taner.

Tefrika etmek bir yazı dizisini, bir romanı vb.yi gazete ve dergilerde bu biçimde yayımlamak.

(سلسلة من المقالات)

Tekdir

tekdîr

تَكْدِيرٌ

Suyu bulandırmak, yaşamını sıkıntılı kılmak.

- * Azarlama, paylama: "Kaynanasından ne sözler, ne tekdirler işletmiş." M. Ş. Esenal.

(عتاب ، توبيخ)

Teklif

tekîlf

تَكْلِيفٌ

Üzerine gerekli kılmak, zor bir iş yüklemek, vekil kılmak, mâl olmak. Kelime birinden yapılması zor bir iş istemek manasına dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için kullanımı yaygındır.

- * 1. İncelenmek veya kabul edilmek için bir şeyi sunma, önerme, öneri: "Elbise değiştirmek tekli-fini bir kere de ben önerdim." R. N. Güntekin.
2. İçten olmayan resmi davranış.
Teklifli kendisiyle samimi, içli dışlı olunmayan, resmi.
Teklifsiz samimi, içli dışlı, sıkı fıkı.
(عرض ، سلوك رسمي)
- Telâş** telâşî تلاش (تلاشي)
Yok olmak, ortadan kalkmak, dağılmak.
- * 1. Herhangi bir sebeple acelecilik: "Atatürk'ün gelişini göremedik ama, koridordaki telâştan me-seleyi anladık." Haldun Taner.
2. Kaygı, tasa, endişe, sıkıntı: Hastanın duru-munda telâş edecek bir şey yok.
3. Şaşkınlıktan doğan karışıklık, kargaşa: " O günü vapurda bulunup da kadınların telâşını gör-seydiniz." R. N. Güntekin.
(استعجال ، قلق ، فوضى)
- Temas** temâss تماس
Karşılıklı dokunma, temas, ilişki. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.
- * 1. Değinme, sözünü etme, bahsetme: O konuya hiç temas edilmedi.
2. Gidip gelme, ulaşım, bağlantı: Yoğun kar ne-deniyile şehrin köylerle bağlantısı kesildi.
(تطرق ، اتصال)
- Temcîd** temcîd تمجيد
Övmek, tazim etmek, çok vermek.
- * Recep, Şaban ve Ramazan ayları süresince, sa-bah ezanından sonra minarelerden okunan ve Allah'ın ululuğunu belirten dua.

Temcid pilavı gibi ısıtıp ısıtıp öne sürmek. Bir çok defa tekrarlanan şeyler için kullanılır.

(دعاء ، شيء متكرر)

Temenna

temennā

تمنا (تمنى)

İstek, arzu, gerçekleşmesi güç olan şeyleri hayal etmek anlamına gelen temenni mastarının biçimi değişmiş hali. Kelime biçimi değişmemiş haliyle aynı anlamda dilimizde kullanıldığı gibi, biçimi değişmiş olarak farklı anlamda kullanılır.

- * Eli başa götürerek verilen selam: "*Bir temenna ile salonda hazır bulunanları selamladı.*" H. R. Gürpınar.

(نحية برفع اليد الى الرأس)

Temiz

temyîz

تميز (تميز)

Ayrırmak, uzaklaştırmak, gidermek, üstün tutmak anlamlarına gelen *temyîz*'den galat.

- * 1. Kirlî, lekeli, pis, bulaşık olmayan, pak: *Temiz hava. "İçki yerine soğuk su, temiz ayran var."* F. R. Atay.
2. Özenle yapılmış, yanlışsız. *Temiz iş.*
3. Çok az kullanılmış veya hiç kullanılmamış olan, özürlü olmayan: *Temiz araba.*
4. Ahlâkça lekesiz, necip, nezih: "*Biraz saf olmakla beraber çok temiz ve nazik bir çocuk.*" R. N. Güntekin.
5. İyi, düzgün, yoluna yöntemine uygun biçimde: *Temiz giyinmek.*

(تنظيف ، ذو خلق ، قليل الاستعمال ، منظم)

Temkin

temkîn

تمكين

Muktedir kılmak, imkân vermek, makine ile dikmek.

- * Bir işin sonunu düşünerek ölçülü, tedbirli davranmak: "*Bütün temkin ve vekarını kaybedip ko-*

nuşanlara sokuldu." Y. F. Karaosmanoğlu.

Temkinli dikkatli.

(احتياطيات ، اعتدال ، حذر)

Teneffüs

teneffus

تنفس

Solumak, teneffüs etmek. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanıldığı gibi, aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Temiz hava almak ve dinlenmek için verilen ara: "Bizim mektebin teneffüs saatlerini hatırlatan bu kısa konuşma aralarında.." Y. K. Beyatlı.

(استراحة)

Terhis

terhîs

ترخيص

Fiyatını düşürmek, kolaylaştırmak, giriş izni vermek.

- * Askerlik ödevini bitirenleri ordudan bırakma. Terhis edilme bırakılmak. Terhis etmek bırakmak: "Biz de yavaş yavaş rediflerimizi terhis ettik." M. Ş. Esendal.

(تسريح من الخدمة)

Tertip

tertib

ترتيب

Sıralama, düzenleme, derece, bir işle ilgili bürokratik işlem. Kelime sıralama, düzenleme manalarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. mec. Hile, düzen, komplo.
- 2. Askere alınma dönemi: Sen hangi tertipsin?

(مؤامرة ، دفعة ، نفس المرحلة)

Teseyyüp

teseyyub

تسبب

İstediği yere çekip gitmek, düşünmeden söylemek, terketmek anlamlarına gelen *seyb* kökünden.

- * Kayıtsızlık, ihmalcilik, tembellik.

(اهمال ، كسل ، عدم مبالاة)

<i>Teşhîr</i>	teşhîr تشهير Meşhur etmek, ayıbını yaymak, itibarını zedelemek. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için kullanımı çok yaygındır.
	* Gösterme, sergileme: <i>Ressam tablolarını teşhîr etti. Polis suçluyu halka teşhîr etti.</i> (عرض ، اראה)
<i>Teşkilât</i>	teşkilât تشكيلات Oluşturma, aynı türden oluşan grup anlamına gelen <i>teşkil</i> 'in çoğulu. Kelimenin tekili aynı anlamda dilimizde kullanılırken, tekil anlamında kullanılan çoğulunda anlam kayması vardır.
	* Ortak bir gaye etrafında bir araya gelmiş kurumların veya kişilerin oluşturduğu kuruluş: <i>"Spor klüplerinin teşkilatına ait izahatı ikimiz de unutmuştuk."</i> R. N. Güntekin. <i>Teşkilatı esasiye kanunu anayasa.</i> (منظمة)
<i>Teveccüh</i>	teveccüh توجه Yönelme, meyil. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla da kullanılır.
	* Güler yüz gösterme, yakınlık duyma, hoşlanma, sevmek: <i>"O da benim gibi Avrupa görmüş ihtisas sahibi kart bir gencin teveccühünden memnundu."</i> H. E. Adıvar. <i>Teveccüh göstermek güler yüz göstermek.</i> (اهتمام ، اقبال)
<i>Tevkîf</i>	tevkîf توقيف Durdurma, kanun metni, bileziklerin bilekte meydana getirdiği beyazlık. Kelime ilk anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * (Bir suç dolayısıyla birini) tutuklama.
Tevkif etmek tutuklamak: "Yalnız şu var ki müttefik kuvvetleri küçük bahanelerle durmadan Türkleri tevkif ediyor, cezalara çarptırıyor ve bazen de müttefik merkezlerinde fena halde dövüyorlardı." H. E. Adıvar.
(اعتقال ، سجن)
- Tifil* *tifl* *طفل*
Çocuk, parça, kısım. Kelime küçük çocuk anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki anlam için de kullanılır.
- * *hlk. Zayıf, ufak tefek.* (نحيف ، صغير الجسم)
- Tiryakî* *tiryākî* *ترياقى (ترياقى)*
Panzehir anlamına gelen *tiryāk*'dan. Kelime panzehir manasına dilimizde kullanılmaktadır. Tiryaki şeklinde Arapçada kullanımı yoktur.
- * Afyon, tütün, kahve, çay gibi keyif veren maddelere alışmış olan (kimse): Tütün tiryakisi. Kahve tiryakisi.
Tiryakisi olmak bir şeye çok düşkün olmak.
(مدمن ، ادمان ، مولع)
- Tuhaf* *tuhaf* *تُحَف*
Hediye, kıymetli eser anlamına gelen *tuhfe*'nin çoğulu.
- * 1. Alışılmamış, yabansı: Tuhaf hir adı vardı, hatırıma gelmiyor.
2. Şaşılacak, garip: "Tuhaf! Her yerde olduğunun aksine, burada şehirden uzaklaştıkça binaların güzelliği artıyor." A. Haşim.
3. Güldürücü: Tuhaf hikayeler anlattı.
4. Gülünç: Bu kıyafetle tuhaf oluyorsun.
5. Anlaşılmaz: Tuhaf çocuk, günü gününe uymuyor.
(عجيب ، مضحك ، غير مفهوم ، مثير الدهشة)

<i>Tuhafiye</i>	tuḥāfiyye Hediye, kıymetli eser anlamına gelen <i>tuḥaf</i> kökünden.	تُحَافِيه
	* Çorap, mendil, eldiven gibi giyime ve kurdele, dantel gibi giysi süsüne yarar şeyler. <i>Tuhafiyeci</i> tuhafiye satan kimse.	(دكان الملابس)
<i>Tuluat</i>	ṭulū'āt Güneş ve ay için doğma, ortaya çıkma, zuhur etme anlamlarına gelen <i>talē'a</i> 'dan. <i>Ṭulū'āt</i> şeklinde Arapçada kullanımı yoktur.	طُلُوعَات
	* <i>tiy.</i> Yazılı metni olmayan, kararlaştırılmış taslağı, yeriuc, zamanına göre oyuncular tarafından, sahnede yakıştırılan sözlerle tamamlanan oyun. <i>Ṭulū'āt tiyatrosu.</i>	(عَقْوِي)

U

- Ukalâ** 'ukalâ عَقْلًا
'Akıl'ın çoğulu. Akıllı, müdrik insan.

Kendini akıllı ve bilgili sanan, bilgiçlik taslayan(kimse): "Söylenince de her zaman vaaz verilikle itham ediliriz, ukalâ tanınırız." P. Safa.
Ukalâ dümbeleği aklı ermediği halde her konuda fikir yürüten, bilir bilmez her şeye karışan, zevzek.
(الذى يتظاهر بالعلم والمعرفة)
- Ulûfe** 'ulûfe عُلُوفَه
Hayvan yemi anlamına gelen 'alef'den.

* Osmanlılarda kapı kulu askerlerine, saray ve devlet kuruluşlarındaki bazı görevlilere üç ayda bir verilen ücret.
Ulûfeci yeniçerilikte bir sınıf süvari askeri.
(مرتب يدفع للجنود في كل ثلاثة أشهر)
- Umman** 'umân عُمان
Yerleşmek anlamına gelen 'amene kökünden. Günümüzde Arap Yarımadasının güneydoğusunda bulunan bir sultanlığın adı. Kelime ülke adı olarak dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı yaygındır.

* Ana deniz, okyanus: İlim bir ummandır.
(محيط ، واسع)
- Umur** umūr أُمُور
Hal, durum, hadise, iş anlamına gelen emr'in çoğulu. Kelime işler anlamına dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * **Aldırış etme, önem verme:** "*Kim aldırır? Annesi umurumda mıydı benim?*" A. İlhan.
Umur görmek önemli görevlerde bulunmuş olmak, çok tecrübesi olmak.

(اکتراث ، ذات تجارب)

Usul

üşul

أُصول

Temel, kök, asıl, yöntem anlamlarına gelen *aşl*'ın çoğulu. Kelime bu anlamlarıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * **Yavaş:** "*Ata gözlü benli dilber / Usul söyle söz ederler.*" Karacaoğlu.

Usulca yavaşça: "*Hadi çekici al da perdeleri sök, usulca çıkar ki duvarlar bozulmasın.*" M. Ş. Esendal.

(رويدا ، مهلا ، خفية)

V

- Vade* va'de وعده
Söz vermek. Kelime söz vermek anlamına dilimizde *vaat* şeklinde kullanılmaktadır. Aynı kökten bu şekliyle farklı anlama kullanılır.
- * **Bir işin yapılması veya bir borcun ödenmesi için gösterilen süre, mühlet, mehil:** "*Villanın vadesi Ocak sonunda geliyordu, değil mi?*" S. F. Abasıyanık.
Vadesi gelmek (veya yetmek) 1) Süresi dolmak, zamanı gelmek. 2) mec. Ömrü sona ermek, eceli gelmek.
Vadeli hesap belirli bir süre için açılmış banka hesabı.
(أجل ، مدة ، محدد الأجل)
- Vehal* vehāl وِبَال
Kötü son
- * **Günah:** *Bu işin vehali vardır*
Vehal altında kalmak manevi sorumluluk yüklenmek: "*Başını alıp kaçarda bir belaya uğrarsa vehal altında kalırsın.*" R. N. Güntekin.
Vehali boynuna almak bir işin günahını yüklenmek.
(اثم ، ذنب)
- Vekil* vekil وَكِيل
Yetkili temsilci, ajans, vekil. Kelime, birinin işini görmesi için kendi yerine bıraktığı veya yetki verdiği kimse anlamıyla dilimizde de kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için geçmişte kullanılmıştır.
- * **esk. Bakan:** "*Hanın avlusundan sokağa vekil ve sefir otomobillerine taş çıkartacak bir lüks otomobil yürüdü.*" R. N. Güntekin.
(وزير)

<i>Velet</i>	veled	وَلَد
	Çocuk, oğul, soy, sop, çoluk çocuk. Kelime çocuk ve oğul manasıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	
	* Piç, hin oğlu hin, fitnekar, afacan: <i>O ne velettir bir bilsen! Veledin biri kaşla göz arasında çocuğa vurup kaçtı.</i>	(ابن زنا ، عفریط ، ماکر)
<i>Velût</i>	velûd	وَلُود
	Çok çocuklu, doğurgan. Kelime doğurgan anlamına dilimizde kullanıldığı gibi, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	
	* <i>mec.</i> Çok eser ortaya koyan, verimli: <i>Velût bir yazar.</i>	(منتج ، مثر)
<i>Vezne</i>	vezne	وَزَنَه
	Ağırlık, görüşü tercih edilen aklı başında kadm.	
	* Banka, büro vb. kuruluşlarda para alınıp verilen yer: <i>Ödeme için vezneye gitmelisiniz.</i>	(خزينة)
<i>Vukuat</i>	vukû'ât	وُقُوعَات
	Düşme, devrilme, vuku bulma, meydana gelme, olma anlamlarına gelen <i>vukû'</i>un çoğulu. Kelime vuku bulma, olma anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.	
	* Kavga, kargaşa, öldürme, yaralama gibi polisi ilgilendiren durumlar: <i>Bugün herhangi bir vukuat oldu mu?</i>	(أحداث الضرب والقتل)

Y

Yani

ya'ni

يَعْنِي

Üçüncü şahıs için şunu demek istiyor, mesele onu ilgilendirir. Kelime demek, şu demek ki anlamında dilimizde şahıs farkı gözetmeksizin kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamıyla kullanımı yaygındır.

- * *hlk. Sözü'n kısısı, doğrusu: Berbat bir hava ya-nı. "Tesağuf ama bu kadar olur yani." H. Taner.*
(بالاختصار ، خلاصة القول)

Yekün

yekün

يَكُون

Olmak, meydana gelmek, sonradan olmak, zamansız ve devamlı olmak anlamlarına gelen *kāne* fiilinin şimdiki zaman kipi.

- * *Toplam: "Etraftaki hurmalıkta oturan taşralı halkın yekünü da dört, beş bin kişiyi bulur." F.R. Atay.*
(مجموع)

Yemeni

yemeni

يَمَنِي

Yemen ülkesine ait. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanıldığı gibi, ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Kahlpla basılıp elle boyanan, kadınların başlarına bağladıkları tülbent: "Genç güzel aşçı bir kadının dört örgülü uzun saçları sıvahl bir yemeni ile örtülüydü." A. Gündüz.
2. Bir tür hafif ve kaba ayakkabı: "Yemeni eskitmek istersen köye muhtar ol." Atasözü.

(خمار ، حذاء خفيف)

Z

Zahmet	zahmet (زحمة) Sıkışıklık, kalabalık, izdiham.
*	Sıkıntı, güçlük, yorgunluk, eziyet, meşakkat: <i>Zahmetinize teşekkür ederim. "Yalnız rica ederim, bir an için bir zahmet ve fedakarlık daha yapın".</i> H. F. Ozansoy. (تعب ، اذى ، مشقة ، قلق)
Zam	zam قسم Almak, toplamak, eklemek, ötrelemek.
*	Bir şeyin fiyatını artırma, bir fiyat üzerine yeni bir fiyat katma: <i>Maaşıma yapılan zam 2000 lira-yı buluyor.</i> <i>Zam gelmek fiyatı artmak.</i> <i>Zam görmek fiyatı artırılmak, ücreti artmak :</i> <i>İşçiler zam gördü.</i> (رفع السعر أو الأجرة ، زيادة)
Zarp	zarb ضرب Benzer, şekil, sınıf, nevi, çarpma, vuruş.
*	<i>hık. Güçlü, şiddetli etki: Yaranın zarhından kolu-nu kıpırdatamıyor.</i> (شديد ، تأثير شديد)
Zaten	zaten ذاتا Sahip, malik, bir şeyin kendisi anlamına gelen <i>zât</i> kelimesinin tenvinli hali. Bu şekliyle Arap-çada kullanılmaz.
*	Doğrusu, doğrusunu isterseniz, aslında esasen: <i>"Bir fikir mecmuası çıkarmak lâzım gelirse onu ancak biz çıkarırız ve zaten de çıkarmak üzere-yiz."</i> Y. K. Karaosmanoğlu. (في الحقيقة ، على كل حال ، فعلا)

<i>Zeamet</i>	ze'āmet Başkanlık, liderlik.	زَعَامَت (زَعَامَة)
	* Tımar (Anadolu Selçukluları ve Osmanlılarda, belirli görev ve hizmet karşılığında kişilere verilen, yıllık geliri 3-20 bin akçe olan toprak.) (اقطاع)	
<i>Zeval</i>	zevāl Sona erme, yok olma, batma. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için kullanımı çok yaygındır.	زَوَال
	* Suç, kabahat, sorumluluk, mesuliyet: "Elçiye zeval olmaz." Atasözü. (جرم ، ذنب ، مسؤولية)	
<i>Zifir</i>	zefir Sesi uzattıktan sonra nefes almak, ateşin yanmasında çıkardığı ses, eşek anırtmasının başlangıcı. 1. Tütün dumanının bıraktığı yağlı kir: "Bıyıklarının ortası belli ki tütün zifirinden kınalı bir renk almıştı. " R. H. Karay. 2. Karanlık. Zifirî zifir gibi kara, çok karanlık. (دكن ، دامن حالك)	زَفِير
<i>Zuhurat</i>	zuḥūrāt Ortaya çıkma, görüntü, belirti, üstün gelmek, galip gelmek anlamlarına gelen zuḥūr kökünden olup, bu şekliyle Arapçada kullanılmaz. * Gerçekleşeceği düşünülmeyen, hesapta olmayan, umulmadık, olağandışı olaylar: Benim oraya gitmem zuhurata bağlıdır. (حسب الظروف)	ظُهُورَات

II. BÖLÜM

**TÜRKÇEDE
ANLAM KAYMASINA UĞRAYAN
ARAPÇA KELİME GRUPLARI**

A

- Abdiaciz* ‘abd-i-‘aciz عَبدِ عاجِز (العبد العاجز)
 ‘Abd ve ‘aciz kelimelerinden oluşmakta olan
 terkip, Farsça tamlama şeklinde dilimizde kul-
 lanılmaktadır. Kelimelerden ilki kul ve insan
 anlamında, ikincisi ise dilimizdeki anlamıyla
 (bir şeye gücü yetmeyen) kullanılır. Birlikte an-
 lamı aciz insan olup, Türkçede farklı anlam i-
 fade eder.
- * Alçak gönüllülük bildirmek üzere ben yerine
 kullanılır. (اَنَا)
- Ahzükabz* ahz-u kabz أَخْذُ وَ قَبْضُ
 Ahz almak; kabz elde etmek, yakalamak an-
 lamlarına gelmektedir. İki kelime Farsça atıf
 şekliyle dilimizde kullanılır. Kelimelerin bu şe-
 kilde birlikte kullanımı Arapçada yoktur.
- * Kavrama, kendine mal etme. (اِمْتِلَاك)
- Aksiseda* ‘aks şadā عَكْسُ صَدَا (عَكْسُ صَدَى)
 ‘Aks ters, zıt; şadā yankı anlamına gelmektedir.
 Farsça tamlama şeklinde kullanılmıştır. Birlik-
 te Arapçada kullanımı yoktur.
- * Yankı. Bu hadisenin aksisedası büyük olacak. (صَدَى)
- Aksülâmel* ‘aksu’l- ‘amel عَكْسُ الْعَمَلِ
 ‘Aks ters, zıt; ‘amel iş anlamına gelmektedir. A-
 rapçada bu şekliyle kullanımı yoktur.
- * Tepki, reaksiyon. (رَدْ فَعْل)

- Alâimisema* 'alâ'im-i semā علائم سما
'Alâ'im 'alāme'nin çoğulu olup belirti, işaret, iz, nişan anlamlarına gelmektedir. *Semā* gökyüzü demektir. Türkçedeki anlamıyla Arapçada kullanılmaz.
- * Gök kuşağı. (قوس قزح)
- Alelâcayip* 'ale'l- 'acā'ib على العجائب
'Ala üst, beraber ve daha pek çok anlama gelen bir harf-i cerdir. 'Acā'ib şaşmak, hayrete düşmek, hoşlanmak anlamlarına gelen 'acibe'nin çoğuludur. Bu şekliyle Arapçada kullanımı yoktur.
- * Çok acayip, bambaşka: "O zaman köprü böyle değildi, alelacayip bir iskeleydi." A. Rasim. (شيء غريب)
- Alelâde* 'ale'l- 'āde على العادة
Adet olduğu üzere, olağan. Kelime bu manasıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Bayağı, sıradan: *Alelâde bir elbise.* (بسيط)
- Alelhesap* 'ale'l- hisāb على الحساب
Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz. Ancak *hisāb* herhangi bir zamire izafe edilerek kullanılır. Bu durumda mesala kelime birinci tekil şahısa izafe edilmişse ('alā hisābi) ödemeyi ben yapacağım veya masraflar banu ait gibi anlamlara gelir.
- * Hesaba sayarak, hesap üzere. (بناء على الحساب)

- Alemşümül* 'ālem şumūl عالم شمول
'Ālem dünya; şumūl kapsama, içine alma anlamlarına gelir. Arapçada bu şekilde kullanımı yoktur.
- * Dünya ölçüsünde, evrensel, universal: *Alemşümül bir eser.* (عالي)
- Alimallah* 'alīm Allāh عَلِيمُ اللَّهُ
Allah (çok) bilir anlamına gelen kelime Arapçada bu şekliyle kullanılmaz. Çünkü Arapça gramerine uygun değildir.
- * Söylenen bir sözün doğruluğuna inandırmak için kullanılır: *Bunu yaparsa alimallah, bir daha yüzüne bakmam!* (والله، أبدا)
- Amenna* āmennā آمنا
İnandık, tasdik ederiz.
- * Öyledir, doğru, diyecek yok gibi tasdik etme anlatılır: *Amenna, ancak şurası da var ki...* (صحيح، صدق)
- Anha minha* 'anha minhā عَنْهَا مِنْهَا
*
- 'An ve min harfinin hā zamiri ile birlikte kullanımı. Böyle bir kullanım Arapçada yoktur.
- * Aşağı yukarı: "Fakat hütün memleketin ağzında çalkalanan bu evlerin anha minha 5000 liradan fazlaya çıkmayacağı..." S. F. Abasıyanık.
غريباً ، حوالي
- Ayanbeyan* 'iyan beyān عَيَان بَيَان
'İyān gözle görmek, beyān ortaya çıkmak, açık olmak anlamlarına gelmektedir. Birlikte Arapçada kullanımı yoktur.
- * Besbelli, apaçık, açık seçik: "Fakat hepsinin yüzünde korku ve endişe emarelerini ayanbeyan görmüşüm." Y. K. Karaosmanoğlu.
(بوضوح، بشكل بارز)

B

Babîâlî

bāb-i 'ālî

باب عالی

Bāb kapı; 'ālî yüce. Dilimizde Farsça sıfat tamlaması şeklinde kullanılmıştır. Osmanlı Türkçesindeki yaygın kullanımı, Arapçaya dilimizdeki anlamıyla geçmiştir.

- * 1. *tar. Osmanlı İmparatorluğu döneminde İstanbul'da sadarat (başbakanlık), dahiliye ve hariciye nezaretleri (işleri ve dışişleri bakanlıkları) ile Şûrayı Devlet (Danıştay) dairelerinin bulunduğu yapı.*
- 2. *mec. İstanbul'da bu çevredeki basın: "Bütün Bâbîâlî yazı işçilerinin yapısından Naci Sadullah da kurtulamadı." H. Taner.*
- 3. *mec. Osmanlı Hükümeti.*

(مبنى الوزارات، الصحافة، الحكومة العثمانية)

Beynelmilel

beynel-milel

بين الملل

Dinler, şeriatlar arası.

- * **Uluslararası, enternasyonal:** *Son zamanlarda beynelmilel teröristlerin sayısında bir artış gözlenmektedir.*

(عالمي ، دولي)

Bilâhare

bi'l-âhire

Sıra ve zaman bakımından ilk olanın tersi anlamına gelen *âhir*'in müennesi: *Âhire* ölümden sonraki hayat. Bu kelime bi harfiyle kullanıldığında ahirette anlamına gelir.

- * **Sonra, daha sonra, sonraları:** *"Tahliye edilirse bilâhare onun idaresini elime alacağım." Y. K. Beyatlı.*

- Bililtizam* bi'l-iltizām بالالتزام
 Taahhütte bulunmak, bir şeyi yapma sorumlu-
 luğunu üstlenmek anlamına gelen *iltizām*'ın bi
 harf-i ceriyle kullanılmış hali.
- * **Bile bile, bilerek ve isteyerek:** *Bililtizam bu işi bu kadar uzatı.*
 (قصدا ، عمدا)
- Bilmukabele* bi'l-mukābele بالمقابله
 Karşılık olarak, karşılığında. Kelime bu anla-
 mıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki
 farklı anlam için kullanımı çok yaygındır.
- * **Ben de, size de, sizlere de:** *Hürmetler ederim.*
-Bilmukabele.
 (أنا أيضا)

C

- Ceffelkalem* ceffe'l-kalem جَفَّ الْقَلَمُ
Ceffe kurudu anlamına gelmekte olup, Arapça-
 da sıfat olarak kullanılır. *Qalem cāf* tükenmez
 kalem. *Kelām cāf* soğuk, ruhsuz bir konuşma.
 Dilimizde ceffe sadece bu terkihte kullanılır.
- * Hiç düşünüp taşınmadan, bir çırpıda; "Avrupa-
 lılar bir şiirimiz olduğunu bilmezler ve Türk'ün bu
 bahiste de kabiliyetini *ceffelkalem* inkar ederler."
 Y. K. Beyatlı. (دون امعان)
- Cemaziyülevvel* cemaziyu'l-evvel جَمَازَى الْاَوَّلِ
 Kameri ayların beşincisi. Dilimizde bu anla-
 mıyla kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam
 için kullanımı yaygındır.
- * Bir kimsenin herkesçe bilinmeyen, geçmişteki
 kötü bir yönü veya kötü durumunu bilmek:
 "Hırsız acaba bu on kişinin hangisi?... On kişinin
 şekil ve şemailini şöyle bir süzerim; mümkünse ce-
 maziyülevvellerini de bir yoklayıveririm." R. N.
 Güntekin. (سيرة الشخص غير الطيبة)
- Cennetmekân* cennet mekân جَنَّتَمَكَانِ
 Cennet ve mekândan oluşan kelime, bu şekilde
 Arapçada kullanılmaz.
- * Cennetlik: *Cennetmekân* Sultan Abdülhamit Han.
 (من أهل الجنة أسكنه الله فسيح جناته)
- Cumbür cemaat* cumhūr cemā 'at جُمْبُرِ جَمَاعَتِ (جمهور جماعة)
Cumhūr halkın çoğunluğu; *cemā 'at* topluluk,
 grup. Bu şekilde Arapçada kullanılmaz.
- * Toplu olarak, hepsi birden: *Cumbür cemaat* o-
 raya gittik. (مع الجماعة)

D

- Dâüssıla* **dâu's-şıla** دَاء الصلہ
Dâ' hastalık; *şıla* ulaşmak anlamına gelmektedir. Arapçada bu şekliyle kullanımı yoktur.
- * Yurt özlemi, yurtsama: "Bu *dâüssıla* denen bir yurt acısı hastalığıdır." R. N. Güntekin.
 (حب الوطن، الاشتياق الى الوطن)
- Dersiam* **ders-i ām** دَرَس عام
 Herkesin katılabileceği genel ders. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Osmanlılarda camilerde ders veren müderrislerin ünvanı: *Dedesi Fatih dersiamlarındandı*.
 (مدرس عام)
- Devridaim* **devr-i dā'im** دَوْر دائم
Devr dönmek, kat, nöbet, sıra, rol anlamlarına; *dā'im* ise sürekli manasına gelmektedir. Farsça isim tamlaması şeklinde dilimizde kullanılan i-ki kelime bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.
- * 1. Tam ve sürekli dönüş veya dolaşım.
 2. Motorda suyun dönmesini sağlayan cihaz.
 (دَوْرَة ، جهاز الدَوْرَة)

E

Efkâriumumiye

efkâr-i 'umûmiyye

أفكار عمومية

Efkâr düşünce, görüş anlamına gelen *fıkr*'in çoğulu. 'Umûm genel anlamına gelen 'âm'in çoğulu. İki kelime Farsça sıfat tamlaması şeklinde dilimizde kullanılmıştır. Arapçada bu şekilde bir kullanım yoktur.

- * Kamu oyu: *Efkâriumumiyenin görüşüne riayet etmeli.*

(رأي عام)

Emrihak

emr-i hâkk

أمر حق

Emr emir, buyruk; *hâkk* Allah'ın isimlerinden biri, hak ve gerçek anlamlarına gelmektedir. Türkçede Farsça isim tamlaması şekliyle kullanılmıştır. Dilimizdeki anlamıyla Arapçada kullanılmaz.

- * Ölüm. *Emrihak vâki olmak* ölmek.

(وفاة ، موت)

Estağfurullah

estağfirullâh

أستغفرا لله

Allahım günahlarımı bağışla.

- * Teşekkür edilen veya övülen bir kimsenin söylediği bir incelik ve alçakgönüllülük sözü. *Estağfurullah efendim.*

(علوا)

Eyvallah

iy-vallâh

أيوا لله (إي والله)

Evet Allah'a yemin ederim.

- * 1. Teşekkür ederim.
2. Allaha ısmarladık.
3. Evet, öyle olsun.

Eyvallah demek hoş görerek kabul etmek veya edilmek: "Mersi denir, sonra teşekkür edilir, eyvallah denir, çok mersi denir." S, F. Abasıyanık. Eyvallah etmemek birinden yardım istememek, gönül borcu olmamak, boyun eğmemek: "Ben kimseye eyvallah etmeyeceğim, dedi. Bir gece amcasının konağından kaçtı." Ö. Seyfettin.

(شكرا ، في أمان الله ، فليكن)

F

Fevkalâde

fevka'l 'âde

فوق العادة

Olağanüstü, alışılmamış. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Aşırı, çok fazla: Babası fevkalâde zengin. "Eski kâtihe, şimde fevkalâde sık giyiniyormuş". H. Taner.
- 2. ünl. Çok iyi, çok üstün, çok güzel: Yemek nasıldı? - Fevkalâde.

(بكثرة ، بزيادة ، ممتاز ، رائع)

Fevkalbeşer

fevka'l-beşer

فوق البشر

Fevka üst; beşer insan demektir. Dilimizdeki şekliyle Arapçada kullanılmaz

- * 1. İnsanüstü: "Var kuvvetimle, fevkalbeşer bir kuvvetle boğazına sarıldım." A. Gündüz.
- 2. Üstün nitelikli insan: "Abdülhak Hamit bey fevkalbeşer bir devden daha güzel bir mahluktur." Y. K. Beyatlı.

(غير عادي ، غير طبيعي)

G

Güllügiş

gill-u giş

غُلّ و غِش

Gill kin, düşmanlık; giş aldatma anlamına gelmektedir. Farsça atıf grubu şeklinde dilimize geçen iki kelime birlikte Arapçada kullanılmaz.

- * Gizli kin, gizli ve kötü amaç: "Yüreği temiz olan başkalarının gillugişli olabileceğini kolay kolay aklına getirmez." H. Taner.

(حقد خفي)

H

Haşifmeşrep

haffif meşreb

خَفِيف مَشْرَب

Haffif kilosuz az olan; meşreb huy, tabiat anlamlarına gelmektedir. Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.

- * Davranışları içinde bulunduğu toplumun ahlâk anlayışına uymayan (kadın). O, son derece haşifmeşrep birisidir.

(تافه)

Halihazır

hâl-i hâzır

حَال حَاضِر

Hâl içinde bulunulan an; hâzır hazır olan ve şimdiki zaman anlamlarına gelmektedir. Farsça sıfat tamlaması olarak kullanılmıştır. Bir yönden anlam benzerliği olan iki kelime, bu şekliyle Arapçada birlikte kullanılmaz.

- * Şimdiki durum, bu günkü durum.
Halihazırda bu günlerde.

(في الوقت الحاضر ، في هذه الايام)

Hallihamur

ḥall-i ḥamîr

حل خمير

Ḥall çözüm; *ḥamîr* maya anlamına kullanılır. Farsça isim tamlaması olarak dilimizde kullanılan iki kelime, bu şekliyle Arapçada bulunmamaktadır.

- * İçinde bulunduğu şartlara uymak: "Suyun, toprağın, göz yaşının ve insan kanının hallihamur olduğu bu Anadolu toprağı susar mı?" A. Gündüz.
(مزج ، تمازج)

Harcîâlem

ḥarc-i 'âlem

خرج عالم

Ḥarc masrafların tamamı; *'âlem* her tür topluluk anlamına gelmektedir. Farsça isim tamlaması şeklinde dilimize geçmiştir. Ancak bu iki kelime birlikte Arapçada kullanılmaz.

- * 1. Herkesin alabileceği, herkesin kullanabileceği, herkesin işine yarayan, her keseye uygun: Pamuklu kumaş *harcîâlem*dir.
2. Hiçbir özelliği olmayan, yeniliği olmayan, basma kalıp.
(في متناول الأيدي ، بسيط)

Hasbelkader

ḥasbe'l-kader

حسب القدر

Ḥaseb gereğince; *kader* kader anlamına gelmektedir. Birlikte anlamı kadere göre, kader gereğince.

- * Rastlantı sonucu olarak, tesadüfen.

(بالصدفة)

Hasbihal

ḥasb-i ḥāl

حسب حال

Ḥaseb gereğince; *ḥāl* durum anlamına gelmektedir. Dilimize Farsça isim tamlaması olarak geçen iki kelime Arapçada bu şekilde kullanılmaz.

- * Söyleşi, sohbet: "Dayıyla yeğen arasında o uzun, o bitmez tükenmez *hasbihallerin* mevzuu neydi:" Y. K. Karaosmanoğlu.

(مواجّهه ، محادثه ، حديث)

- Hattihareket* **ḥatt-i hareket** (خط الحركة)
Ḥatt çizgi ve yazı; hareket akış ve hareket anlamlarına gelmektedir. Arapçada böyle bir kullanım yoktur. Farsça isim tamlaması olarak dilimizde kullanılmıştır.
- * Tutulan yol, tutulacak yol, davranış, tutum.
Hattihareketimizi belirleyelim. (موقف)
- Hidrellez* **ḥizr- ilyās** خضر الياس
Ḥızır ve İlyās adlarının birlikte söylenmesinden elde edilmiştir. Vâv bağlacı olmaksızın Arapçada kullanılmaz.
- * 1. Hızır ve İlyas peygamberlerin her yıl buluştuklarına inanılan 6 Mayıs günü.
 2. 6 Mayıs'ta yapılan geleneksel bayram. *Hidrellez bayramı.* (اليوم السادس من شهر مايو والاحتفال فيه)
- Hissiselim* **ḥiss-i selīm** حبس سليم
Ḥiss duygu; selīm sağlam anlamına gelmektedir. Birlikte bu şekilde Arapçada kullanılmaz. Farsça sıfat tamlaması şeklinde dilimize girmiştir.
- * Sağ duyu. *Hissiselim sahibi olmak gerekir.* (العقل السليم ، الفطرة السليمة)

İ

İdareimaslahat idāre-i maşlahat إدارة مصلحت
İdāre yönetim; *maşlahat* yarar, bir kuruluş ve ya bakanlıkta belirli branşlardan oluşan idari ünite anlamlarına kullanılmaktadır. İki kelimenin birlikte kullanımı Arapçada yoktur. Farsça isim tamlaması olarak dilimize girmiştir.

- * Bir işi gerektiği gibi değil de günün şartlarına göre yapma; işi olurluna bırakmak.
İdareimaslahat etmek bir işi gelişi güzel yapmak.
İdareimaslahat politikası bir işi olurluna bırakma tutumu.

(ترك الأمور على مجراها)

İlâmaşallah ilā māšā' allāh إلى ما شاء الله
 Sonu gelmeyecek bir zamana kadar. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.

- * Sitem veya alay yollu 'maşallah' yerine kullanılır: *İlâmaşallah işiniz yolunda!*

(ما شاء الله)

İllâllah illā allāh إلا الله
 Kelime-i şehadet ve kelime-i tevhidin 'ancak Allah var' anlamına gelen kısmı.

- * Usanç ve bezginlik anlatır: *İllâllah, yeter artık!*
İllâllah demek usanmak, bıkmak, bezmek.
İllâllah etmek usanmak, bıkmak.

(يا ساتر من...)

İlmihal 'ilm-i hâl علم حال
 Arapça anlamı hal ilmi anlamına gelmektedir. Farsça isim tamlaması olan terkip dilimizdeki anlamıyla Arapçada kullanılmaz.

- * Din kurallarını öğrenmek için yazılmış kitap.
Ömer Nasuhi Bilmen'in ilmihal kitabı.

(کتاب فقه العبادات)

İlmühaber

‘ilm-u haber

علم و خبر

Dilimizde Arapçadaki anlamıyla kullanılan iki kelime, Farsça atf halinde Türkçeye geçmiştir. Ancak birlikte bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.

- * 1. Birinin yer, hâl, medenî durumu vb.ni gösteren resmi belge, hâl kağıdı. *Lütfen, mahallede oturduğunuza dair muhtardan ilmühaber getirin.*
2. Bir şeyin teslim alındığını gösteren belge, alındı kâğıdı.

(وثيقة الإقامة ، وصل استلام)

K

- Kabzımal* **kābiz-i māl** قَابِض مَال
Mali teslim almak.
- * Meyve ve sebze üreticileri ile satıcılar arasında aracılık eden kimse, komisyoncu.
(سمسار)
- Kalubela* **kālū belā** قَالُوا بَلَى
Evet, dediler.
- * Dünya kurulalı beri, çok eskiden beri.
(منذ بداية العالم ، منذ أمد طويل)
- Kazasker* **kāzī 'asker** قَاضِي عَسْكَر
Kadı ve asker kelimelerinden oluşmaktadır. Arapçada bu şekilde kullanımı yoktur.
- * tar. İlimiye sınıfının yüksek derecesinde bulunan devlet görevlisi: Anadolu kazaskeri. Rumeli kazaskeri. "Aslında Lâle, eski konakları pek bilmez değildi. Bir kazasker kızıydı." H. E. Adıvar.
(قاضي القضاة)
- Kelâmıkadim* **kelām-ı kadīm** كَلَام قَدِيم
Eski söz. Farsça sıfat tamlaması şeklinde dilimize girmiştir.
- * Kur'an-ı Kerim, Kur'an: Dedem: 'Oğlum Kelâmıkadimi getir' dedi.
(مصحف)
- Kelâmıkibâr* **kelām-ı kibār** كَلَام كِبَار
Büyüklerin sözü anlamına gelen kelime Arapçada dilimizdeki anlamıyla kullanılmaz.

- * **Öz deyiş, vecize.** (حكمة ، عبارة بليغة ، مثل)

Kıstelyevm

kıştē'l-yevm

قسط اليوم

Kışt nasip, taksit, terazi, *el-yevm* bugün anlamlarına gelmektedir. Bu şekilde Arapçada kullanılmaz.

- * **Görev başına gelinmediği günlerde kesilen para.** (حسم يومي)

L

Lâedri

lâ edrî
Bilmiyorum.

لا ادري

- * Yazarı bilinmeyen, anonim.

(مجهول ، غير معروف)

Lakayt

lâ kayd
Kayd bağ anlamına gelmektedir. Genellikle A-
rapçada başına lâ değil de bidûni getirilerek
kullanılır. Bu durumda mutlak surette ve her-
hangi bir şarta bağlı kalmaksızın anlamlarına
gelir.

لا قيد

- * İlgisiz, aldırılmaz, umursamaz, kayıtsız: "Ben a-
yakta sırtımı duvara dayayarak, lâkayt seyredi-
yordum." Y.K. Karaosmanoğlu. "Yüzündeki gü-
lümseyiş geçti, yeniden lâkayt, uzak ve donmuş
halini takındı." S. F. Abasıyanık.
Lâkayt kalmak ilgisiz davranmak, aldırmamak.

(غير مهتم ، غير مكثر ، انسان عشوائي)

Lâubalî

lâ ubâlî
Aldırmıyorum, ilgilenmiyorum.

لا ابالى

- * 1. Saygisız, çekinmesi olmayan.
2. Senli benli, teklifsiz: "Gelenlerden biri güle-
rek lâubalî bir tavırla ona yaklaştı." Y. K. Kara-
osmanoğlu.
3. zf. Aşırı samimi, teklifsizce.
Lâubalî olmak aşırı samimi veya teklifsizce dav-
ranmak: "Bütün işkencelerime, eziyetlerime rağ-
men, yine benimle lâubalî oluyordu." S. F. Abası-
yanık.

(وقع ، غير مكثر)

M

Mabeyn

mā beyn

مَا بَيْنَ

Ara, arasında, aradaki şey. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılmaktadır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlamlar için de kullanılır.

- * 1. Eski konaklarda harem ile selamlık arasındaki daire.
 - 2. Padişah sarayı.
 - 3. *mec.* İki kişi arasındaki soğukluk.
- Mabeynci tar.* Osmanlı devletinde padişahların dışarıyla olan ilişkilerine bakan, buyruklarını ilgililere bildiren, bazı kişilerin dilikçelerini kendisine ileten görevli.

(بهو ، قصر ، خلاف بين اثنين)

Macera

mācerā

جرا (ما جرى)

Vuku bulan, gerçekleşen. Dilimizdeki anlamıyla Arapçada kullanılmaz.

- * Baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri, serüven, sergüzeşt, avantör. *Onun başından ne maceralar geçti bir bilsen!*
- Maceracı ilginç ve tehlikeli olayları göze alan, maceraperest.*

(مغامرة)

Madun

mā dūn

مَا دُونِ

...den daha az.

- * 1. Alt aşamada bulunan. Kişinin madununa iyi davranması itibarını artırır.
- 2. Ast.

(المرتبة السفلى)

- Mafevk** mā-fevk مَا فَوْق
...den daha fazla.
- * 1. Üst aşamada bulunan. Kişi mafevkinde bulunan insanla olan ilişkisinde dikkatli olmalıdır.
2. Üst, yukarı. (أعلى ، المرتبة العليا)
- Mafiş** mā fihi şey مَا فِيهِ شَيْءٌ
Yok, kalmadı. Bu anlamıyla dilimizde kullanılmakta olup, ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Bir çeşit yumurtalı ve hafif hamur tatlısı. (نوع من الحنوى)
- Malzeme** melzeme مَا لَزِمَهُ (ملزمة)
Mā ism-i mevsûl, lezime gerekli oldu, ayrılması anlamlarına kullanılmaktadır. Arapçada bu haliyle değil, daha ziyade 'fasıl, bölüm' anlamına gelen melzeme şeklinde kullanılır.
- * 1. Gereç, materyal.
2. Bir eserin hazırlanmasında yararlanılan bütün bilgi ve kaynaklar. *Kitap için gerekli malzemeyi topladım ama henüz yazmaya başlamadım.* (أدوات ، مواد ، جميع المصادر)
- Maşallah** mā-şā'a allāh مَا شَاءَ اللَّهُ
Ne güzel, Allah nazardan saklasın gibi beğenme ve hoşlanma duyguları anlatır. Dilimizde bu anlamıyla kullanıldığı gibi ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılır.
- * Umulmadık durumlar karşısında şaşkınlık ve sitem belirtmek için söylenir: "Maşallah, neredeydiniz? Pek utanıp sıkılacağımı sanarak günlerce evvelden uykularım kaçmağa başlamıştı. Fakat maşallah ne sade, ne tekellüfsüz insanlarmış." R. N. Güntekin. (يَا سَاتِر)

- Mevzubahis* mevzû 'i baḥs موضوع بحث
Mevzû ' konu; baḥs araştırma anlamına gelmektedir. Ancak bu iki kelime dilimizdeki anlamıyla Arapçada birlikte kullanılmaz.
- * Konu olan, söz konusu, adı geçen, sözü geçen.
Mevzubahis etmek söz konusu etmek, hakkında konuşmak.
 (موضوع الكلام ، مذكور)
- Milletvekili* millet vekili مِلَّتْ وَكِيلِي
 Din ve şeriat anlamına gelen millet kelimesiyle *vekil* den oluşmuştur. Bu şekliyle Arapçada kullanımı yoktur.
- * Anayasaya göre yasama meclisine seçimle giren millet temsilcisi, mebus: *Son seçimlerde milletvekillerinin sayısı dörtyüzelliden beşyüzelliye çıkarıldı.*
 (نائب ، عضو في البرلمان)

N

- Neşvünema* neşv-u nemā نشو و نما
 Gelişme ve büyüme anlamlarına gelen eşanlamlı bu iki kelime, dilimizde Farsça atıf şekliyle kullanılmıştır. Arapçada böyle bir kullanım yoktur.
- * Gelişme, yetişme.
Neşvünema bulmak gelişmek.
 (نمو ، نشأة)
- Nısfınnehar* nişfu'n-nehār نِصْفُ النَّهَارِ
 Gündüzün yarısı, yarım gün, öğle vakti.
- * Meridyen düzlemi.
 (خط الطول)

R

- Reisülküttap* re'isu'l-kuttāb رَئِيسُ الْكِتَابِ
Baş katip. Kelime bu anlamıyla dilimizde kullanılır. Ayrıca aşağıdaki farklı anlam için de kullanılmıştır.
- * Tanzimattan önce Osmanlı İmparatorluğunun dışişleri bakanı.
(وزير الخارجية في الدولة العثمانية)

S

- Sadrazam* şaḡr-i a'zam صدر اعظم
Osmanlı devletinde Farsça sıfat tamlaması olarak kullanılan Arapça bu iki kelime, o dönemde bizdeki anlamıyla Arapçada da kullanılmıştır. Ancak günümüzde böyle bir kullanım Arapçada bulunmamaktadır.
- * Osmanlı İmparatorluğunda başbakan: "Eski sadrazamlardan birinin kızı olan karısı, iyi bir kadındır." R. N. Güntekin.
(رئيس الوزراء في الدولة العثمانية)
- Sevkitabû* sevk-i tabî'î سوق طبيعى
Sevk sürmek; sevk etmek; tabî'î doğal, tabî anlamlarına gelmekte olup, bu tarz kullanım Arapçada yoktur. Farsça sıfat tamlaması şeklinde dilimize girmiştir.
- * İçgüdü, insiyak. (غريزة)
- Sevkulceş* sevku'l-ceş سوق الجيش
Ordu sevki anlamına gelen terkip bu şekliyle Arapçada kullanılmaz. Dilimizdeki anlamı ise farklıdır.

- * Strateji ilmi. (علم الاستراتيجية)

Seyrüsefer seyr-u sefer سَیْر سَفَر
Kelime yürümek, gitmek anlamına gelen *seyr* ve yolculuk anlamına gelen *sefer* kelimelerinin Farsça atıf şeklinde kullanılmasıyla oluşmuştur. Arapçada böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

- * Gidiş geliş, trafik: *Seyrüsefer iki saat durdu.*
(زهاب وعودة ، مرور)

Suikast sū -i kaçd سُوء قَصْد
Kötü niyet. Farsça isim tamlamasına uygun olarak dilimizde kullanılmıştır. Kelime bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.

- * Gizlice cana kıyma ve kötülük etmeye kalkışma: "Bir nefes alayım derken iğrenç bir suikasta uğradım." S. F. Abasıyanık.
Suikastta parmağı olmak düzenlenen suikast olayında rol oynamak.

(اغتيال)

§

Şurayıdevlet şurayi devlet شُورای دولت
Farsça isim tamlaması olan kelime, devlet şurası anlamına gelmektedir. Bu şekliyle Arapçada kullanılmaz.

- * Danıştay. *Dedesı şurayıdevlet reisiydi.*
(مجلس الشورى للدولة)

T

- Tahtelbahir** tahte'l-baḥr تحت البحر
Denizin altında. Kelime dilimizdeki anlamıyla Arapçada kullanılmaz.
- * Denizaltı: "Arkadaşım tahtelbahirler gibi bata çıka vapurla yarış yapmağa çalışan yunus balıklarını göstererek..." Ö. Seyfettin.
(غواصة)
- Tebdilihava** tebdil-i hevā' تبدیل هوا
Tebdil bir şeyin şeklini değiştirmek; hevā' hava anlamına gelmektedir. Farsça isim tamlaması olarak dilimizde kullanılan kelime, Arapçada bu şekliyle kullanılmaz.
- * Hava değişimi: "Trende tebdilhavaya gönderilen hasta askerler, terhis edilmiş harp malûlleri ve bir çok fakir aileler vardı." R. N. Güntekin.
(ارسال المريض الى مكان آخر للاستراحة)
- Tercümeihal** terceme-i ḥāl ترجمه حال
Terceme birisinin hayat hikayesini zikretmek; ḥāl durum, içinde bulunulan zaman anlamına gelmektedir. Kelime dilimizdeki anlamıyla Arapçada kullanılmaz. Farsça isim tamlaması şeklinde dilimizde kullanılmıştır.
- * Öz geçmiş, hal tercümesi, biyografi. Eserin sonunda onun tercümeihalini okudum.
(سيرة ، ترجمة ، نبذة عن حياة)
- Teşrikimesai** teşriḳ-i mesā'ī تشريك مساعي
Ortaklık, birlik anlamına gelen teşriḳ ile çaba gayret anlamına gelen mesā'î'nin Farsça atıf şeklinde birlikte kullanımından oluşmaktadır. Arapçada böyle bir kullanım bulunmamaktadır.

- * Bir gaye uğruna kurulan çalışma ortaklığı, işbirliği: *Böyle önemli bir konuda teşrikimesai yapmak gerekmektedir.*

(تعاون ، توحيد الجهود)

V

Vaveylâ

vā veylā

وَا وَيْلَا

veyl eyvah, yazık, yazıklar olsun anlamına gelmekte olup, vāv harfiyle birlikte kullanılmıştır.

- * Çığlık, feryad: *"Mısır'ın değme ağıtçıları bile sanırım vaveylâlarında benimle yarışa giremezlerdi."* Y. K. Karaosmanoğlu.

Vaveylâ kopmak yüksek sesle ağlamaya başlamak, çığlık çığlığa bağlamak: "Aradan yarım saat geçmiş geçmemişti ki, hükümet konağının önünde bir vaveylâdır koptu." E. E. Talu.

(صراخ ، صيحة)

Velfecri

ve'l-fecri

وَالْفَجْرِ

Fecre andolsun.

- * Uyanık ve zeki olmak. *Gözleri velfecri okuyor.*

(متيقظ ، شاطر ، قطن)

Vesaire

ve sâ'ire

وَسَائِرِهِ

Sâ'ire; yaygın, başka, diğer anlamlarına gelmektedir. Başında vav harfiyle birlikte kullanılmıştır. Dilimizdeki anlamıyla Arapçada kullanımı yoktur.

- * Sayılan bir kaç şeyin benzerlerinin de bulunduğunu belirtmek için kullanılır (vs), ve benzerleri (vb.): *"Biz yollarda, eğer bulabilirsek başımıza gölge verecek kadar hurma dalı, ot vesaire topluyorduk."* F. R. Atay.

(... الخ ، وغيره ، هلم جرا)

Y

Yahu

yā hū

يَا هُو

Hū huve zamirinin sakın söyleniş tarzıdır. Tasavvufta bu şekilde ya Allah anlamına kullanılır.

- * 1. Hey, bana bak, baksana anlamında: *Yahu ne-redesin? Yahu sen, beni şaşırttın be!*
- 2. Üzerine dikkati çekmek için söylenen söze katılır: *Bu ne sıcak yahu! "Orası dünya değil, cennet yahu!" Halikarnas Balıkcısı.*
- 3. Bazen rica yollu da söylenir.: *Yapmayın yahu!*
(تستعمل للاتّباه والنداء والرجاء)

Yalelli

yā leyli

يَا لَيْلَى

Arap şarkılarında söylenen nakarat.

- * Arapça şarkı. *Yalelli gibi* (veya *Arabın yalellisi gibi*) usanç vererek sürüp giden iş, konuşma vb. için kullanılır.
(أغنية عربية ، تعبير عن الملل والتطويل)

Yedimin

yed-i emîn

يَدِ امِين

Yed ei; emîn güvenilir demek olup, bu şekliyle Arapçada kullanılamaz. Farsça sıfat tamlaması kurahyla dilimizde birlikte kullanılmıştır.

Birden çok kişi arasında hukukî durumu çekişmeli olan bir malın, çekişme sonuçlanıncaya kadar emanet olarak bırakıldığı kimse. *Mallar yediminde bekliyor.*

(راعن)

Z

Zatülkursi

zātu'l- kursi
Kürsü sahibi.

ذَاتُ الْكُرْسِيِّ

- * Altı kardeş takım yıldızı.

SONUÇ

Bu çalışmada, Arapçadan Türkçeye geçen kelimeler arasındaki anlam kaymasının tespit edilmesi amaçlanmış ve dilimize geçen binlerce Arapça kelime taranarak bunlardan 536'sında anlam kayması olduğu belirlenmiştir. Söz konusu sayı içerisinde anlam kayması olmayan ancak Arapça çoğulu dilimizde tekil olarak kullanılan birkaç kelimeye de yer verilmiştir.

Çalışmada, Türk Dil Kurumunun hazırlamış olduğu Türkçe Sözlük'ün 1988 baskısı esas alınmıştır. I. bölümde Türkçede Anlam kaymasına uğrayan Arapça kelimeler incelenmiş ve bu kelimelerin sayısı 452 olarak belirlenmiştir. II. bölümde ise, aynı şekilde anlam kaymasına uğrayan Arapça kelime gruplarına yer verilmiş ve bunların sayısı da 84 olarak tespit edilmiştir. Öte yandan, II. bölümde ele alınan Arapça kelime gruplarının büyük bir bölümünün Farsça isim veya sıfat tamlaması ya da Farsça atıf şeklinde kullanılması, başka bir deyişle söz konusu kelimelerin Farsça gramerine uygun olan yapıları, bu şekil kelimelerin Farsça kanalıyla Türkçeye geçtiğini göstermektedir. Bu gerçek, birinci bölümde ele alınan kelimeler için de büyük oranda söz konusudur. Bu husus, başka bir çalışmada karşılaştırmalı olarak örnekleriyle birlikte ortaya konabilir.

Kâmus-ı Türkî'de zaman zaman 'kelimenin bu şekilde istimali galattır' ifadesine rastlanmaktadır. Söz konusu ifade, bu çalışmada ele alınan bir kaç kelime için de kullanılmıştır. Türkçede farklı anlamda kullanılan bazı kelimeler hakkında böyle bir değerlendirmenin yapılmış olması, bazı sözlükbilimcilerin sınırlı da olsa anlam kaymasıyla ilgilendiklerini göstermektedir. Ne var ki, bu ifadenin geçerliliği tartışma konusudur. Zira, dilde yapılan ilk hata, hatadır. Ancak bu hata zamanla yaygınlaşırsa kural haline gelir ve tek doğru kabul edilir. Dilbilimciler arasında kabul gören bu görüş açısından meseleye bakıldığında elinizdeki eser, sonradan kural haline gelen ve bugüne kadar hoşluğu hissedilen anlam kayması alanında yapılmış kapsamlı bir ilk araştırma olma özelliğini taşımaktadır.

**TÜRKÇEDE ANLAM KAYMASINA UĞRAYAN
ARAPÇA KELİMELELER DİZİNİ**

A	<i>Ayyaş</i>	<i>Devir</i>	<i>Fukara</i>
<i>Acaba</i>	<i>Ayyuk</i>	<i>Devran</i>	<i>Fütür</i>
<i>Acemi</i>		<i>Devren</i>	
<i>Acuze</i>	B	<i>Dikkat</i>	G
<i>Adam</i>	<i>Badire</i>	<i>Düldül</i>	<i>Gaddar</i>
<i>Âdeta</i>	<i>Bağdadî</i>		<i>Galiha</i>
<i>Adî</i>	<i>Baharat</i>	E	<i>Garaz</i>
<i>Afukî</i>	<i>Bahis</i>	<i>Ecza</i>	<i>Gayret</i>
<i>Afet</i>	<i>Bakaya</i>	<i>Eda</i>	<i>Gayri</i>
<i>Ağnam</i>	<i>Bakir</i>	<i>Efkâr</i>	
<i>Ahbap</i>	<i>Battal</i>	<i>Ekâbir</i>	H
<i>Ahi</i>	<i>Bavî</i>	<i>Ekalliyat</i>	<i>Hadım</i>
<i>Ahize</i>	<i>Bediiyat</i>	<i>Elaman</i>	<i>Hafiye</i>
<i>Ahlâk</i>	<i>Belâ</i>	<i>Elbise</i>	<i>Hafriyat</i>
<i>Ahsap</i>	<i>Bereket</i>	<i>Emin</i>	<i>Haile</i>
<i>Aidat</i>	<i>Budala</i>	<i>Emlâk</i>	<i>Hâkim</i>
<i>Ait</i>	<i>Buhran</i>	<i>Erbap</i>	<i>Hala</i>
<i>Akraba</i>		<i>Esasen</i>	<i>Hâlâ</i>
<i>Aksi</i>	C	<i>Esnaf</i>	<i>Halayık</i>
<i>Âlâ</i>	<i>Calî</i>	<i>Esvâr</i>	<i>Halk</i>
<i>Âlem</i>	<i>Cefa</i>	<i>Esvap</i>	<i>Halkiyat</i>
<i>Ama</i>	<i>Celeb</i>	<i>Eşref</i>	<i>Halt</i>
<i>Aman</i>	<i>Cemre</i>	<i>Etraf</i>	<i>Hamur</i>
<i>Amele</i>	<i>Cer</i>		<i>Hap</i>
<i>Amma</i>	<i>Cerahat</i>	F	<i>Harabat</i>
<i>Anane</i>	<i>Cerheze</i>	<i>Faiz</i>	<i>Harbî</i>
<i>Anî</i>	<i>Cereme</i>	<i>Fakir</i>	<i>Harç</i>
<i>Aptal</i>	<i>Cerrar</i>	<i>Faraş</i>	<i>Harem</i>
<i>Arap</i>	<i>Cetvel</i>	<i>Farfara</i>	<i>Hariç</i>
<i>Arazi</i>	<i>Cevval</i>	<i>Fasıl</i>	<i>Harika</i>
<i>Ardiye</i>	<i>Cezve</i>	<i>Felek</i>	<i>Hars</i>
<i>Arıza</i>	<i>Cilve</i>	<i>Felâket</i>	<i>Has</i>
<i>Arife</i>	<i>Cin</i>	<i>Fena</i>	<i>Hasbî</i>
<i>Aşık</i>	<i>Cülüsiye</i>	<i>Feryat</i>	<i>Hasis</i>
<i>Aşure</i>		<i>Feveran</i>	<i>Hasret</i>
<i>Avene</i>	D	<i>Feyiz</i>	<i>Hatıra</i>
<i>Ayal(i)</i>	<i>Dağdağa</i>	<i>Fıkra</i>	<i>Hava</i>
<i>Ayan</i>	<i>Dair</i>	<i>Fırka</i>	<i>Havadis</i>
<i>Aynen</i>	<i>Daire</i>	<i>Fiyat</i>	<i>Havâî</i>
<i>Aynı</i>	<i>Darbe</i>	<i>Fodla</i>	<i>Havale</i>
<i>Ayyar</i>	<i>Dehdehe</i>	<i>Fodul</i>	<i>Hayran</i>

<i>Haysiyet</i>	<i>İlle</i>	<i>Kasaba</i>	<i>Mangal</i>
<i>Hazar</i>	<i>İlmiye</i>	<i>Kasım</i>	<i>Marifet</i>
<i>Herif</i>	<i>İltimas</i>	<i>Kasvet</i>	<i>Masal</i>
<i>Heves</i>	<i>İmal</i>	<i>Kavaf</i>	<i>Maskara</i>
<i>Hınzır</i>	<i>İmalat</i>	<i>Kayıt</i>	<i>Maslahat</i>
<i>Hırka</i>	<i>İmame</i>	<i>Kaza</i>	<i>Matrak</i>
<i>Hırpani</i>	<i>İmza</i>	<i>Kesat</i>	<i>Maval</i>
<i>Hırs</i>	<i>İnayet</i>	<i>Kıdem</i>	<i>Mavi</i>
<i>Hicap</i>	<i>İndi</i>	<i>Kıta</i>	<i>Mavna</i>
<i>Hilâf</i>	<i>İnfilak</i>	<i>Kıvam</i>	<i>Mazhar</i>
<i>Himmet</i>	<i>İnkişaf</i>	<i>Kıyafet</i>	<i>Mazlum</i>
<i>Hin</i>	<i>İnsiyak</i>	<i>Kibar</i>	<i>Mecal</i>
<i>Hindi</i>	<i>İnzibat</i>	<i>Kule</i>	<i>Mecmua</i>
<i>Hisse</i>	<i>İptidai</i>	<i>Kullap</i>	<i>Medar</i>
<i>Hiza</i>	<i>İptila</i>	<i>Kurban</i>	<i>Mefkure</i>
<i>Hokka</i>	<i>İrsaliye</i>	<i>Kusur</i>	<i>Memleket</i>
<i>Hortum</i>	<i>İstida</i>	<i>Kuvve</i>	<i>Melül</i>
<i>Hububat</i>	<i>İstihkam</i>	<i>Küfür</i>	<i>Memâlik</i>
<i>Hulliyat</i>	<i>İstikamet</i>	<i>Külliyat</i>	<i>Merak</i>
<i>Hulûs</i>	<i>İstimlâk</i>	<i>Künye</i>	<i>Meret</i>
<i>Huzur</i>	<i>İstiskal</i>	<i>Küp</i>	<i>Merkep</i>
<i>Hücre</i>	<i>İstismar</i>		<i>Merkum</i>
	<i>İşgal</i>	L	<i>Mesai</i>
I	<i>İşret</i>	<i>Lâklak</i>	<i>Mesire</i>
<i>Istırap</i>	<i>İşve</i>	<i>Levazım</i>	<i>Meslek</i>
	<i>İthal</i>	<i>Lügat</i>	<i>Meşruta</i>
İ	<i>İzan</i>	<i>Lütfen</i>	<i>Mevzuat</i>
<i>İbne</i>			<i>Mezun</i>
<i>İcap</i>	K	M	<i>Milel</i>
<i>İdman</i>	<i>Kabala</i>	<i>Mahcup</i>	<i>Millet</i>
<i>İfade</i>	<i>Kader</i>	<i>Mahdum</i>	<i>Milliyet</i>
<i>İğbirar</i>	<i>Kademe</i>	<i>Mahkûm</i>	<i>Minnet</i>
<i>İğfal</i>	<i>Kadit</i>	<i>Mahlas</i>	<i>Misafir</i>
<i>İhale</i>	<i>Kafa</i>	<i>Mahrem</i>	<i>Miskin</i>
<i>İhraç</i>	<i>Kâfir</i>	<i>Mahsus</i>	<i>Molla</i>
<i>İhtilâl</i>	<i>Kuhır</i>	<i>Mahviyet</i>	<i>Muayene</i>
<i>İhtisam</i>	<i>Kahpe</i>	<i>Mahzar</i>	<i>Mubassır</i>
<i>İhtiyar</i>	<i>Kaime</i>	<i>Makara</i>	<i>Muğher</i>
<i>İkame</i>	<i>Kal</i>	<i>Makbuz</i>	<i>Muhtar</i>
<i>İkbal</i>	<i>Kalaba</i>	<i>Makûle</i>	<i>Muhtıra</i>
<i>İkrah</i>	<i>Kalem</i>	<i>Makûs</i>	<i>Musakka</i>
<i>İkram</i>	<i>Kalfa</i>	<i>Mal</i>	<i>Muska</i>
<i>İkramiye</i>	<i>Kalp</i>	<i>Maliyet</i>	<i>Mutantuan</i>
<i>İktidar</i>	<i>Kamber</i>	<i>Mandal</i>	<i>Mutemet</i>

<i>Muzip</i>	<i>Rakım</i>	<i>Şık</i>	<i>Teveccüh</i>
<i>Muhâşir</i>	<i>Rekahet</i>		<i>Tevkif</i>
<i>Mûlakat</i>	<i>Rekaket</i>	T	<i>Tifil</i>
<i>Mûlkî</i>	<i>Resen</i>	<i>Taallukat</i>	<i>Tiryakî</i>
<i>Münevver</i>		<i>Taarruz</i>	<i>Tuhaf</i>
<i>Münşeat</i>	S	<i>Tahya</i>	<i>Tuhafîye</i>
<i>Müptela</i>	<i>Sahuniye</i>	<i>Taciz</i>	<i>Tulûat</i>
<i>Mürekkep</i>	<i>Sadaret</i>	<i>Taфра</i>	
<i>Mürettebat</i>	<i>Sahaf</i>	<i>Takaza</i>	U
<i>Mürüvvet</i>	<i>Sahne</i>	<i>Talehe</i>	<i>Ukalâ</i>
<i>Müsaade</i>	<i>Sakat</i>	<i>Tamir</i>	<i>Uhûfe</i>
<i>Mescit</i>	<i>Sakatat</i>	<i>Tarife</i>	<i>Umman</i>
<i>Müstehten</i>	<i>Sakin</i>	<i>Tasarruf</i>	<i>Umur</i>
<i>Müstemeleke</i>	<i>Saltanat</i>	<i>Tasvip</i>	<i>Usul</i>
<i>Müstemilat</i>	<i>Sehil</i>	<i>Tatbikat</i>	
<i>Müteferrika</i>	<i>Sedir</i>	<i>Taviz</i>	V
<i>Müzahrefat</i>	<i>Sefalet</i>	<i>Tavla</i>	<i>Vade</i>
	<i>Sefa</i>	<i>Tayfa</i>	<i>Vebal</i>
N	<i>Sefer</i>	<i>Tayın</i>	<i>Vekil</i>
<i>Naaz</i>	<i>Seyir</i>	<i>Teamül</i>	<i>Velet</i>
<i>Naat</i>	<i>Seyran</i>	<i>Tecavûz</i>	<i>Velût</i>
<i>Nahız</i>	<i>Seyyar</i>	<i>Tedhiş</i>	<i>Vezne</i>
<i>Nafia</i>	<i>Sıla</i>	<i>Teessür</i>	<i>Vukuat</i>
<i>Nafile</i>	<i>Sınıf</i>	<i>Tefeyyüz</i>	
<i>Nakarut</i>	<i>Styga</i>	<i>Tefrika</i>	Y
<i>Namus</i>	<i>Sofa</i>	<i>Tekdir</i>	<i>Yani</i>
<i>Naşi</i>	<i>Sohhet</i>	<i>Teklif</i>	<i>Yekûn</i>
<i>Natır</i>	<i>Surat</i>	<i>Telâş</i>	<i>Yemeni</i>
<i>Nefer</i>	<i>Sünnet</i>	<i>Temas</i>	
<i>Nekre</i>		<i>Temcit</i>	Z
<i>Neşe</i>	Ş	<i>Temenna</i>	<i>Zahmet</i>
<i>Nevale</i>	<i>Şamata</i>	<i>Temiz</i>	<i>Zam</i>
<i>Nispet</i>	<i>Şaşaa</i>	<i>Temkin</i>	<i>Zarp</i>
<i>Nüfus</i>	<i>Şathiye</i>	<i>Teneffüs</i>	<i>Zaten</i>
	<i>Şatır</i>	<i>Terhis</i>	<i>Zeamet</i>
R	<i>Şavk</i>	<i>Tertip</i>	<i>Zeval</i>
<i>Radde</i>	<i>Şerhet</i>	<i>Teseyyüp</i>	<i>Zifir</i>
<i>Rahle</i>	<i>Şerefiye</i>	<i>Teşhir</i>	<i>Zuhurat</i>
<i>Rahmet</i>	<i>Şetaret</i>	<i>Teşkilat</i>	

TÜRKÇEDE ANLAM KAYMASINA UĞRAYAN ARAPÇA KELİME GRUPLARI DİZİNİ

A	<i>Fevkalbeşer</i>	<i>Mafiş</i>
<i>Abdiaciz</i>		<i>Malzeme</i>
<i>Ahzükahz</i>	G	<i>Maşallah</i>
<i>Aksiseda</i>	<i>Güllügiş</i>	<i>Mevzubahis</i>
<i>Aksülâmel</i>		<i>Milletvekili</i>
<i>Alâimisema</i>	H	
<i>Alelâcayip</i>	<i>Hafimeşrep</i>	N
<i>Alelâde</i>	<i>Halihazır</i>	<i>Neşvünema</i>
<i>Alalhesap</i>	<i>Hallihamur</i>	<i>Nisfinnehar</i>
<i>Alemşümül</i>	<i>Harcıâlem</i>	
<i>Alimallah</i>	<i>Hasbelkader</i>	R
<i>Amenna</i>	<i>Hasbihal</i>	<i>Reistülküttap</i>
<i>Anha minha</i>	<i>Hattihareket</i>	
<i>Ayanbeyan</i>	<i>Hidrellez</i>	S
	<i>Hissiselim</i>	<i>Sadrazam</i>
B		<i>Sevkitabî</i>
<i>Babîâlî</i>	İ	<i>Sevkulceyş</i>
<i>Beynelmilâl</i>	<i>İdareimaslahat</i>	<i>Seyrüsefer</i>
<i>Bilâhere</i>	<i>İlâmaşallah</i>	<i>Suikast</i>
<i>Bililtizam</i>	<i>İlâllah</i>	
<i>Bilmukabele</i>	<i>İlmihal</i>	Ş
	<i>İlmühaber</i>	<i>Şurayıdevlet</i>
C		
<i>Ceffelkalem</i>	K	T
<i>Cemaziyyülevvel</i>	<i>Kahzımal</i>	<i>Tahtelhahır</i>
<i>Cennetmekân</i>	<i>Kalubela</i>	<i>Tebdilihava</i>
<i>Cümbür cemaat</i>	<i>Kazasker</i>	<i>Tercümeihal</i>
	<i>Kelâmıkadim</i>	<i>Teşrikimesai</i>
D	<i>Kelâmıkıbar</i>	
<i>Dâüssıla</i>	<i>Kistelyevm</i>	V
<i>Dersiam</i>		<i>Vaveylâ</i>
<i>Devridaim</i>	L	<i>Velfecri</i>
	<i>Lâedri</i>	<i>Vesaire</i>
E	<i>Lakayt</i>	
<i>Efkârıumumiye</i>	<i>Lâubalî</i>	Y
<i>Emrihuk</i>		<i>Yahu</i>
<i>Estağfurullah</i>	M	<i>Yalelli</i>
<i>Eyvallah</i>	<i>Maheyne</i>	<i>Yediemin</i>
	<i>Macera</i>	
F	<i>Madun</i>	Z
<i>Fevkalâde</i>	<i>Maşevk</i>	<i>Zatülkursi</i>

BİBLİYOGRAFYA

'Abdulkerim Mucāhid, *ed-Dilāletü'l-Luġaviyye 'İnde'l-'Arab*, Ürdün, 1985.

Ahmed Emīn, *Zuhru'l-İslām*, Kahire, 1962.

Ahmed Muhtār, 'Umar, 'İlmu'd-Dilāle, Kahire, 1988.

Ahteri Muştafa b. Şemseddin Karahisari, *Ahteri Kebir*, İstanbul, Tarihsiz.

Aksan, Doğan, *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Ankara, 1990.

Aytaç, Bedrettin, *Arap Lehçelerindeki Türkçe Kelimeler*, İstanbul, 1994.

Develioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük*, İstanbul, İbn Manzūr, *Lisānu'l-'Arab*, Beyrut, 1974.

Karlı, İlyas, *Türkçe - Arapça Sözlük*, İstanbul, 1993.

Komisyon, *el-Mu'cemul-'Arabī el-Esāsī*, Arap Eğitim Kültür ve Bilim Teşkilatı, Tunus, 1989.

Komisyon, *el-Mu'cemu'l-Vasit*, İstanbul, Tarihsiz.

Luis Ma'luf, *el-Müncid*, Beyrut, 1956.

Mahmūd Sa'rān, *'İlmul-Luġa*, Beyrut, 1992.

Munir Ba'icbeki, *el-Mevrid* (İngilizce - Arapça), Beyrut, 1985.

Mutçalı, Serdar, *Arapça - Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1995.

Nedim ve Usāme Mar'aşlı, *eş-Şihāh fī'l-Luġa ve'l-'Ulūm*, Beyrut, 1975.

Şemseddin Sami, *Kāmus-ı Türkî*, İstanbul, 1317.

TDK, *Türkçe Sözlük*, Ankara, 1988.

Topaloğlu, Bekir; Karaman, Hayretten, *Arapça - Türkçe Yeni Kāmus*, İstanbul, 1977.

Wehr, Hans, *A Dictionary of Modern Written Arabic*, Beyrut, 1974.